

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ
ΕΤΟΥΣ 2023**

**Ευρήματα, πορίσματα, συστάσεις από την άσκηση
των ελεγκτικών, δικαιοδοτικών και γνωμοδοτικών
αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου**

Αθήνα 2024

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε, στις 30 Οκτωβρίου 2024, με την εξής σύνθεση: Σωτηρία Ντούνη, Πρόεδρος, Μαρία Βλαχάκη, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ευαγγελία - Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Βασιλική Ανδρεοπούλου και Ελένη Λυκεσά, Αντιπρόεδροι, Δημήτριος Πέππας, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Βιργινία Σκευή, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομαμάτη, Κωνσταντίνος Κρέπης, Γεωργία Παπαναγοπούλου, Νεκταρία Δουλιανάκη, Νικολέτα Ρένεση, Αικατερίνη Μποκόρου, Αντιγόνη Στίνη, Βασιλική Πέππα, Γρηγόριος Βαλληνδράς, Κωνσταντίνα Σταμούλη, Δημήτριος Κοκοτσίης, Ευφροσύνη Παπαδημητρίου, Χριστίνα Κούνα, Γεώργιος Παπαϊσιδώρου, Ιωάννα Ρούλια, Ιωάννης Καλακίκος, Ιωάννης Βασιλόπουλος, Άννα Παπαπαναγιώτου, Ελένη Σκορδά, Νικόλαος Βόγκας και Ευαγγελία Πασπάτη, Σύμβουλοι. Η Αντιπρόεδρος Άννα Λιγωμένου και οι Σύμβουλοι Γεώργιος Βοΐλης, Θεολογία Γναρδέλλη απουσίασαν δικαιολογημένα. Η Σύμβουλος Βιολέττα Τηνιακού αποχώρησε από τη διάσκεψη σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 5 του άρθρου 18 του ν. 4820/2021.

ΓΕΝΙΚΟΣ ΕΠΙΤΡΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΠΙΚΡΑΤΕΙΑΣ: Σταμάτιος Πουλής.

ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ: Σταυρούλα Τσάλα, Επίτροπος στην Υπηρεσία Επιτρόπου "Γραμματεία" του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Αφού έλαβε υπόψη

1. Τις διατάξεις των άρθρων 12 και 51 του ν. 4820/2021, όπως το τελευταίο τροποποιήθηκε με το άρθρο 40 παρ. 1 του ν. 5130/2024 (Α' 127) -και ισχύει από 16.9.2024 κατ' άρθρο 53 παρ. 2 α) αυτού-, σε συνδυασμό με το άρθρο 4 παρ. 1 περ. β' του Κανονισμού Λειτουργίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΦΓ8/38299/25.10.2023, Β' 6144).
2. Τα πρακτικά των 5ης και 6ης Γενικών Συνεδριάσεων της πλήρους Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου των 22ας και 29ης Μαΐου 2024 αντίστοιχα, με τα οποία, κατόπιν εκτενούς διαλογικής συζήτησης μεταξύ των μελών της, ανεβλήθη η οριστική έγκριση του εκπονηθέντος σχεδίου Ετήσιας Έκθεσης Ευρημάτων, Πορισμάτων και Συστάσεων έτους 2023, έως ότου αυτό, κατόπιν νέας επεξεργασίας του από το Τμήμα Μελετών και Γνωμοδοτήσεων σύμφωνα με τις υποδείξεις της, υποβληθεί εκ νέου αναμορφωμένο ενώπιον της.
3. Την ακολούθως επανυποβληθείσα αναμορφωμένη ετήσια έκθεση έτους 2023.
4. Τη σύμφωνη γνώμη του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας.

Εγκρίνει το οριστικό περιεχόμενο της Ετήσιας Έκθεσης Ευρημάτων, Πορισμάτων και Συστάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου έτους 2023 και, κατ' άρθρο 51 παρ. 1 και 3 του ν. 4820/2021, όπως ισχύει, αποφασίζει την έκδοσή της, προκειμένου να διαβιβασθεί, διά της Προέδρου του Δικαστηρίου, στον Πρόεδρο της Βουλής και να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΣΤΑΥΡΟΥΛΑ ΤΣΑΛΑ

Για την ακρίβεια
Η Γραμματέας

Σταυρούλα Τσάλα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Είναι πραγματικά ευτυχής η συγκυρία να προλογίσω την ανά χείρας ετήσια έκθεση ευρημάτων πορισμάτων και συστάσεων του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η έκθεση αυτή αφορά το έτος 2023, έτος ορόσημο στην ιστορία του Ελεγκτικού Συνεδρίου καθώς συμπληρώνονται 190 έτη από την ίδρυσή του (1833). Πέραν της ιστορικής συγκυρίας, η έκθεση διακρίνεται από ένα ακόμη μοναδικό χαρακτηριστικό: πρόκειται για τη μοναδική ετήσια έκθεση ανώτατου δικαστηρίου που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Μέσω της συγκεκριμένης Έκθεσης σηματοδοτείται η έναρξη μιας νέας εποχής, διότι όχι μόνον εκπονείται υπό το καθεστώς ισχύος του νέου οργανικού νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021), αλλά επιτυγχάνεται πλέον και η έγκαιρη έκδοσή της, ούτως ώστε τα πορίσματά της να είναι επίκαιρα κατά τον χρόνο δημοσίευσής της στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Η κατάρτιση και δημοσίευση της έκθεσης αυτής υπηρετεί διττό σκοπό. Κατά πρώτον, αποσκοπεί στην ενημέρωση των πολιτών για τη δραστηριότητα του Δικαστηρίου και στη λογοδοσία του σώματος προς τους πολίτες στην υπηρεσία των οποίων βρίσκεται. Κατά δεύτερον, φιλοδοξεί να επιτελέσει παιδευτικό και αποτρεπτικό ρόλο μέσω της ανάδειξης πλημμελειών που διαπιστώθηκαν στη δημόσια διαχείριση, ενώ τέλος πρόκειται για μέσο διαλόγου με τη νομική κοινότητα της χώρας καθώς συνοψίζει τα κρισιμότερα πορίσματα στην εξέλιξη της νομολογίας του Δικαστηρίου.

Ως προς τη δομή της: **στο πρώτο μέρος** της έκθεσης παρατίθενται ειδικά επίκαιρα ζητήματα που απασχόλησαν το Ελεγκτικό Συνέδριο το έτος 2023 και παρουσιάζουν ευρύτερο επιστημονικό ενδιαφέρον στο σύγχρονο δημοσιονομικό περιβάλλον και έντονο κοινωνικό αντίκτυπο. **Στο δεύτερο, τρίτο και τέταρτο μέρος** αναφέρονται περιληπτικά τα ευρήματα των πάσης φύσεως ελέγχων που διενεργήθηκαν το έτος αναφοράς καθώς και αποσπάσματα δικαστικών αποφάσεων και γνωμοδοτήσεων. Ακολουθούν **στο πέμπτο μέρος** οι συστάσεις προς τη Διοίκηση και **στο επίμετρο** περιλαμβάνονται πληροφορίες και γραφήματα σχετικά με το υπηρετούν δικαστικό και ελεγκτικό προσωπικό και το παραχθέν «προϊόν».

Είναι βαθιά μου πεποίθηση, που επιβεβαιώνεται και από τα περιεχόμενα στην έκθεση στατιστικά στοιχεία, ότι ο στόχος που έθεσε το Ελεγκτικό Συνέδριο για το έτος 2023 έχει επιτευχθεί και η προσπάθεια στέφθηκε με απόλυτη επιτυχία: μειώθηκε η εκκρεμότητα των δικαστικών υποθέσεων επί συνταξιοδοτικών θεμάτων μέσω της καθιέρωσης της λεγόμενης «παρεδρικής διαδικασίας» (άρθρο 178 του ν. 4820/2021) και της απασχόλησης της πλειονότητας των δικαστικών λειτουργών για την εκδίκασή τους.

Ευελπιστώ να είναι μια έκθεση χρήσιμη που θα αξιοποιηθεί στο έπακρο από όλους τους αποδέκτες, καθώς αποτυπώνει με ενάργεια το πολυσχιδές και πολύτιμο έργο του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ
ΣΩΤΗΡΙΑ ΝΤΟΥΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ	9
I. ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ	13
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	15
1. Η τυποποίηση και αντικειμενικοποίηση της διαδικασίας του καταλογισμού. Η φιλοσοφία και μεθοδολογία της ΦΓ8/14823/22.2.2023 κανονιστικής απόφασης της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως συμπλήρωμα των ρυθμίσεων του Έβδομου Μέρους του ν. 4820/2021	15
2. Η διαδικασία του ν. 5016/2023 και η συμβολή της στην επιτάχυνση των συνταξιοδοτικών υποθέσεων ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου	17
II. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ	21
1. ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ	23
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	23
3. Φορολογικοί έλεγχοι: πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά τους; (Εκθεση ελέγχου 1/2023)	23
4. Διασφαλίζεται επαρκώς η διαφάνεια και η ισότητα στην πρόσβαση των ασθενών στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων; (Εκθεση ελέγχου 2/2023).....	24
5. Αδέσποτα ζώα συντροφιάς: τηρούνται οι κανόνες ευζωίας τους και αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η ανεξέλεγκτη διασπορά τους στις εξοχές της χώρας; (Εκθεση ελέγχου 3/2023).....	25
6. Απευθείας αναθέσεις: πότε οι απευθείας αναθέσεις δημοσίων συμβάσεων ή οι αναθέσεις ύστερα από σύντομη διαδικασία διαπραγμάτευσης διασφαλίζουν την αντικειμενική ακεραιότητα της διαδικασίας; (Εκθεση ελέγχου 4/2023)	26
7. Πώς ενσωματώνεται η ιατρική εκτίμηση στις αποφάσεις με δημοσιονομικές συνέπειες των νοσοκομείων του Εθνικού Συστήματος Υγείας: οι προμήθειες υγειονομικού και ιατροτεχνολογικού υλικού (Εκθεση ελέγχου 8/2023)	27
2. Η ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ	28
8. Από τον Προϋπολογισμό Κονδυλίων στον Προϋπολογισμό Προγραμμάτων και Επιδόσεων των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Η καταγραφή της διαδικασίας μετάβασης της Δημόσιας Διοίκησης στη νέα αρχιτεκτονική της δημοσιονομικής διαχείρισης (το πρώτο στάδιο) (Επισκόπηση 1/2023)	28
3. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	30
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	30
9. Ο έλεγχος του Απολογισμού και του Ισολογισμού του Κράτους για το οικονομικό έτος 2022.....	30
10. Η έκθεση για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα έτους 2022	35
4. Ο ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ	41
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	41
11. Μια γενική θεώρηση των ουσιαστών πλημμελειών και λοιπών κρίσιμων πορισμάτων του προσυμβατικού ελέγχου με βάση τις 5, 6 και 7/2023 εκθέσεις ελέγχου.	41
12. Περιπτώσιολογικές αναφορές στα πορίσματα των ελέγχων.....	44

III. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ.....	65
ΚΕΦΑΛΑΙΑ	67
13. Δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε διαφορά δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος ιδιωτικού φορέα που επωφελήθηκε ενωσιακών πόρων	67
14. Μη επιτρεπτός ο αυτοτελής καταλογισμός του τελικού δικαιούχου για παρατυπία που διέπραξε ο τελικός αποδέκτης ενίσχυσης στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+	68
15. Συμμόρφωση της συνταξιοδοτικής διοίκησης σε απόφαση του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου περί αντισυνταγματικότητας των περικοπών στις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών.	69
16. Η συνταγματικότητα των διατάξεων του ν. 4093/2012 ως προς τις περικοπές των συντάξιμων αποδοχών πρώην βοηθών και μελών του Ειδικού και Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού Α.Ε.Ι.	71
17. Καταλογισμός με τις περί πόθεν έσχες διατάξεις υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών μη υπόχρεου σε υποβολή ετήσιας δήλωσης περιουσιακής κατάστασης, σύμφωνα με τον ν. 4110/2013. Αναδρομικότητα καταλογισμού.....	72
18. Τα όρια του κατασταλτικού ελέγχου από άλλα πλην του Επιτρόπου ΕλΣυν όργανα. Η αυτοτελής και ανεξάρτητη δημοσιονομική ευθύνη του ταμειακού διαχειριστή πληρωμών σε σχέση με την παράλληλη ευθύνη του δημοτικού ταμία.	73
19. Μείωση καταλογισμού σε βάρος κληρονόμου καταλογισθέντος μέλους διοίκησης νπιδ κατ' εφαρμογή νομοποιητικής δαπανών διάταξης καθώς και των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας.....	74
20. Αρχή της δίκαιης δίκης. Παραδεκτή αίτηση αναίρεσης παρά την καταβολή ελλιπούς παραβόλου. Εφαρμογή των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας σε καταλογισμό υπαλλήλου με αχρεωστήτως ληφθείσες αποδοχές λόγω λύσης της υπαλληλικής του σχέσης συνεπεία διορισμού του σε δεύτερη θέση στον δημόσιο τομέα.....	75
21. Νομιμότητα καταλογισμού υπαλλήλου ΙΔΑΧ με αποδοχές εκπαιδευτικής αδειάς ακόμη και σε περίπτωση έμμεσης αθέτησης της υποχρέωσης παραμονής	77
22. Η σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία διάταξης επιτρέπουσας κατ' εξαίρεση τον έλεγχο από το Ελεγκτικό Συνέδριο δημοσίων συμβάσεων μετά την υπογραφή και εκτέλεσή τους	77
23. Το παραδεκτό της υπαγωγής στον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου των συμβάσεων της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων για την παροχή καθολικής υπηρεσίας ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο.	78
24. Το κριτήριο νομικού χαρακτηρισμού μεικτής σύμβασης αγοράς ημιτελούς κτηρίου με ανάληψη υποχρέωσης παράδοσής του ως πλήρως αποπερατωμένου για άμεση χρήση.	79
25. Η υπαγωγή στον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου των συμβάσεων που συνάπτει το Πεδίο Βολής Κρήτης.	80
26. Προγραμματική συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Υγείας και του Διεθνούς Ταμείου Έκτακτης Ανάγκης για τα Παιδιά (UNICEF).....	81
27. Δίκαιη ισορροπία μεταξύ της αρχής της νομιμότητας και της αποτελεσματικής εκπλήρωσης του δημοσίου συμφέροντος	82
28. Μη συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο δωδεκαετής παράταση σύμβασης παραχώρησης εκμετάλλευσης ακινήτων φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα χωρίς νέα διαγωνιστική διαδικασία	83
IV. ΓΝΩΜΟΛΟΓΗΣΕΙΣ	85
29. Χορήγηση ειδικής σύνταξης στους παθόντες του σιδηροδρομικού δυστυχήματος στην περιοχή των Τεμπών την 28 ^η Φεβρουαρίου 2023 και στις οικογένειες όσων απεβίωσαν από το συμβάν αυτό	87
30. Κίνητρα απασχόλησης συνταξιούχων	88
31. Αύξηση ορίου οφειλών συνταξιοδότησης	90
V. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ.....	91
Φορολογικοί έλεγχοι.....	93
Πρόσβαση των ασθενών στα χειρουργεία δημόσιων νοσοκομείων	94
Αδέσποτα ζώα συντροφιάς	94
Απευθείας αναθέσεις.....	95

ΕΠΙΜΕΤΡΟ.....	97
A. ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ.....	101
B. ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΙ	104
Γ. ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ.....	106
Δ. ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ.....	106
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	115
•Καθορισμός συντελεστών βαρύτητας και ποσοστάσεων για τη μείωση του καταλογιζόμενου ποσού κατά τις διατάξεις του άρθρου 150 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΦΕΚ Β΄ 1963/27.3.2023)....	117
•Κανονισμός Λειτουργίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (δικαστικοί σχηματισμοί) (ΦΕΚ Β΄ 6144/25.10.2023)....	117

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ

1. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, ως το ανώτατο δημοσιονομικό Δικαστήριο και συγχρόνως ο ανώτατος θεσμός δημοσιονομικού ελέγχου στη Χώρα, ασκεί δικαιοδοτικές, ελεγκτικές και γνωμοδοτικές αρμοδιότητες, σε συμμόρφωση με την τριχοτόμηση που επιβάλλει ο συνταγματικός νομοθέτης. Τα σημαντικότερα ευρήματα, πορίσματα και συστάσεις που απέρρευσαν από την άσκηση του συνόλου των αρμοδιοτήτων του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2023 παρατίθενται στην παρούσα έκθεση, που προορίζεται να αποτελέσει ένα ευσύνοπτο μέσο ενημέρωσης των πολιτών και των κοινοβουλευτικών εκπροσώπων τους για την ετήσια πραγμάτωση της ειδικής αποστολής του.

2. Σύμφωνα με το πρότυπο που έχει παγιωθεί την τελευταία πενταετία, η έκθεση περιλαμβάνει, στο **πρώτο μέρος** της, μια επιστημονική παρουσίαση των ειδικών **επίκαιρων ζητημάτων** α) της τυποποίησης και αντικειμενικοποίησης της διαδικασίας του καταλογισμού και β) της επιτάχυνσης εκδίκασης συνταξιοδοτικών υποθέσεων δια νεοεισαχθείσας διαδικασίας, που απασχόλησαν το Δικαστήριο κατά το κρίσιμο έτος και άπτονται των ελεγκτικών και δικαιοδοτικών αρμοδιοτήτων του. Τα εκτιθέμενα ζητήματα καταδεικνύουν εναργώς τις πολυδιάστατες μεγάλες προκλήσεις που αντιμετωπίζει το Ελεγκτικό Συνέδριο στο σύγχρονο δημοσιονομικό περιβάλλον και τον βαθμό ανταπόκρισής του σ' αυτές. Πρόκειται για θεωρητικές συμβολές με αντικείμενο θέματα με δημοσιονομικό αποτύπωμα αλλά κυρίως με κοινωνικό αντίκτυπο, προσανατολισμένες στον διευρυμένο οικονομικό και κοινωνικό ρόλο του κράτους που θέλει να είναι και κράτος δικαίου.

3. Η παρουσίαση των **ευρημάτων** που απορρέουν από την άσκηση της **ελεγκτικής αρμοδιότητας** καταλαμβάνει το **δεύτερο μέρος** της έκθεσης. Επισημαίνεται ότι στο Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχων (ΕΠΕ) 2023 περιλαμβάνονται: α) οι εκ του νόμου υποχρεωτικοί έλεγχοι, ήτοι ο έλεγχος επί του Απολογισμού και του Ισολογισμού του Κράτους, οι προσυμβατικοί έλεγχοι, οι έλεγχοι επί του απολογισμού και του ισολογισμού των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, **που κατά το κρίσιμο έτος ανήλθαν σε 139** κατά τα ειδικότερα διαλαμβανόμενα στο επίμετρο, καθώς και ο έλεγχος της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου των φορέων, που δύναται να διεξάγεται και ως θεματικός έλεγχος και β) οι ειδικοί θεματικοί έλεγχοι που κατατάσσονται σε τέσσερις μεγάλες θεματικές ενότητες (δημοσιονομική βιωσιμότητα, κοινωνικό κράτος, κράτος δικαίου και βιώσιμη ανάπτυξη) και, ανάλογα με τα ελεγκτικά κριτήρια και την ελεγκτική προσέγγιση, δύναται να συνιστούν ελέγχους αποτελεσματικότητας των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου, συμμόρφωσης, επιδόσεων και εντοπισμού συστημικών παθογενειών.

4. Από τους ολοκληρωθέντες εντός του έτους 2023 **ελέγχους**, παρατίθενται αναλυτικά τα πορίσματα εκείνων που αφορούν: α) στη **δημοσιονομική βιωσιμότητα**, με αντικείμενο την αποτελεσματικότητα των φορολογικών ελέγχων και την ακεραιότητα των ελεγκτικών διαδικασιών (**Έκθεση 1/2023**) και την προμήθεια υγειονομικού και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού κατόπιν στάθμισης των αναγκών αφενός ιατρικής εξυπηρέτησης των ασθενών και αφετέρου αποφυγής υπερβολικής επιβάρυνσης των προϋπολογισμών των νοσοκομείων (**Έκθεση 8/2023**), β) στο **κοινωνικό κράτος**, με αντικείμενο τη διαφάνεια και ισότητα της πρόσβασης των ασθενών στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων (**Έκθεση 2/2023**), γ) στη **βιώσιμη ανάπτυξη**, υπό την έκφραση της αποτελεσματικής διαχείρισης των αδέσποτων ζώων συντροφιάς από τους Δήμους

και της διασφάλισης, μέσω της κρατικής εποπτείας, το μεν της προαγωγής της ευζωίας τους, το δε της δραστηκής μείωσης του αριθμού τους (**Εκθεση 3/2023**) και δ) στο **κράτος δικαίου**, υπό την έκφραση της διασφάλισης της αντικειμενικής ακεραιότητας των διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων και της άσκησης της σχετικής ευχέρειας των φορέων για απευθείας αναθέσεις υπό συνθήκες διαφάνειας, χωρίς να πλήττεται η χρηστή δημοσιονομική διαχείριση (**Εκθεση 4/2023**). Ως απόρροια των πορισμάτων αυτών διατυπώθηκαν **συστάσεις** για τη βελτίωση, κατά περίπτωση, της δημόσιας διαχείρισης και τη θεραπεία των παθογενειών της, οι οποίες παρατίθενται στο **πέμπτο μέρος** της έκθεσης.

5. Περαιτέρω, στο αφιερωμένο στην ελεγκτική δραστηριότητα του Δικαστηρίου **δεύτερο μέρος**, παρουσιάζονται συνοπτικά: α) η **επισκόπηση** της υλοποίησης από τη Διοίκηση του πρώτου σταδίου σχεδιασμού, πιλοτικής κατάρτισης, εκτέλεσης και παρακολούθησης Προϋπολογισμού Προγραμμάτων Επιδόσεων (**Επισκόπηση 1/2023**), που συνιστά μια παρουσίαση τεκμηριωμένων πληροφοριών και διαπιστώσεων για τον εκάστοτε εξεταζόμενο τομέα πολιτικής ή δημόσιας διαχείρισης, β) ο έλεγχος επί του **Απολογισμού Εσόδων - Εξόδων** του Κράτους του οικονομικού έτους 2022, καθώς και του **Ισολογισμού** του Κράτους (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2022 (Διαδήλωση), με τον οποίο ολοκληρώνεται ο δικαστικός έλεγχος της δημόσιας διαχείρισης, που ανατίθεται από το Σύνταγμα στο Ελεγκτικό Συνέδριο και άπτεται όχι μόνον της ελεγκτικής αλλά και της γνωμοδοτικής του αρμοδιότητας, γ) η, το πρώτον καταρτισθείσα, **έκθεση για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα**, ως αυτοτελές μέρος της Διαδήλωσης και αναγκαίο συμπλήρωμα αυτής, με την οποία, κατ' άρθρο 54 του ν. 4820/2021, αναδεικνύονται, με βάση τα εκτιθέμενα κρίσιμα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα έτους 2022, τάσεις, κίνδυνοι και μελλοντικές προκλήσεις αναφορικά με την πορεία των μακροοικονομικών μεγεθών, το δημόσιο χρέος, την τήρηση των δημοσιονομικών Υποχρεώσεων της Χώρας, τη βιωσιμότητα της δημόσιας ασφάλισης και τους συστημικούς δημοσιονομικούς κινδύνους (με έμφαση στις Τράπεζες), ώστε η Βουλή, ως αποδέκτης της σχετικής ενημέρωσης, να είναι σε θέση να αξιολογήσει αποτελεσματικά την τρέχουσα δημοσιονομική κατάσταση και τις προοπτικές της κατά τη διαμόρφωση των πολιτικών της και δ) η ανάλυση του έργου του Δικαστηρίου στο πεδίο του **προσυμβατικού ελέγχου**, υπό τις εκφάνσεις i) της αξιολόγησης των ουσιωδών πλημμελειών, όπως αυτές σταχυολογήθηκαν με τις **5, 6 και 7/2023 Εκθέσεις** ελέγχου με τεκμηρίωση στις σχετικές πράξεις των Κλιμακίων προσυμβατικού ελέγχου, και ii) της περιπτωσιολογικής αναφοράς στα πορίσματα αυτού, με ιδιαίτερη επισήμανση της εξαιρετικής διαδικασίας ελέγχου επί μέρους φάσεων των διαδικασιών ανάθεσης, κατ' άρθρο 200 παρ. 2 του ν. 4820/2021, για την έγκαιρη υλοποίηση των στόχων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, και με παράθεση περιλήψεων πράξεων και αποφάσεων επί του ελέγχου σημαντικών, από άποψη φυσικού και οικονομικού αντικειμένου, συμβάσεων.

6. Η πολυσχιδής κατά το Σύνταγμα και τον ν. 4820/2021 δικαιοδοτική αρμοδιότητα του ΕλΣυν καταδεικνύεται εναργώς στα **πορίσματα της νομολογίας της Ολομέλειάς** του που περιλαμβάνονται στο **τρίτο μέρος της έκθεσης**. Από το πλήθος των σημαντικών αποφάσεων που δημοσιεύθηκαν το έτος 2023 επί αιτήσεων αναιρέσεως και προσφυγών αναθεώρησης κατά αποφάσεων Τμημάτων καθώς και προδικαστικών ερωτημάτων και αιτήσεων άρσης αμφιβολίας των δικαστικών του σχηματισμών, προτάσσονται και αναλύονται δεκαπέντε (15), που αφορούν σε ζητήματα α) δημοσιονομικών διορθώσεων, και ειδικότερα εκείνων της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου σε διαφορές που γεννώνται από την επιβολή των εν λόγω διορθώσεων σε βάρος ιδιωτικού φορέα καθώς και του

αυτοτελούς καταλογισμού του τελικού δικαιούχου για παρατυπία του τελικού αποδέκτη, β) πολιτικών και στρατιωτικών συντάξεων και ιδία εκείνων της συμμόρφωσης της συνταξιοδοτικής διοίκησης σε απόφαση του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 Σ περί αντισυνταγματικότητας των περικοπών στις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών καθώς και της συνταγματικότητας διατάξεων περί περικοπών στις συντάξιμες αποδοχές πρώην βοηθών και μελών του ειδικού και εργαστηριακού διδακτικού προσωπικού ΑΕΙ, γ) καταλογισμού, υπό τις ειδικότερες εκφάνσεις της νομιμότητας επιβολής του, της αναδρομικότητάς του σε περίπτωση επιβολής του κατά τις περί πόθεν έσχες διατάξεις, της δημοσιονομικής ευθύνης του ταμειακού διαχειριστή πληρωμών σε σχέση με την παράλληλη ευθύνη του δημοτικού ταμία και των ορίων του, ασκούμενου από άλλα εκτός ΕΛΣυν όργανα, κατασταλτικού ελέγχου καθώς και της εφαρμογής των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας σε καταλογισμούς κληρονόμου θανόντος καταλογισθέντος και αχρεωστήτως λαβόντος υπαλλήλου, και, τέλος, δ) σε ζητήματα που προέκυψαν από τον προσυμβατικό έλεγχο και άπτονται της σύμφωνης με το Σύνταγμα ερμηνείας διάταξης που επιτρέπει τον κατ' εξαίρεση έλεγχο δημοσίων συμβάσεων μετά την υπογραφή και την εκτέλεσή τους, του παραδεκτού της υπαγωγής στον έλεγχο του ΕΛΣυν των συμβάσεων της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων για την παροχή καθολικής υπηρεσίας ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο καθώς και των συμβάσεων που συνάπτει το Πεδίο Βολής Κρήτης, του καθοριστικού κριτηρίου για τον νομικό χαρακτηρισμό μεικτής σύμβασης αγοράς ημιτελούς κτηρίου με υποχρέωση παράδοσής του ως πλήρως αποπερατωμένου, της νομιμότητας προγραμματικής συμφωνίας μεταξύ του Υπουργού Υγείας και της UNICEF, της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ της αρχής της νομιμότητας και της αποτελεσματικής εκπλήρωσης του δημοσίου συμφέροντος καθώς και της μη συμβατότητας με το ενωσιακό δίκαιο μακροχρόνιας παράτασης σύμβασης παραχώρησης ακινήτων χωρίς νέα διαγωνιστική διαδικασία.

7. Αναφορικά με τις **γνωμοδοτικές αρμοδιότητες** του Δικαστηρίου, στο **τέταρτο** μέρος της έκθεσης αναπτύσσονται τρεις (3) σημαντικές γνωμοδοτήσεις της Ολομέλειας επί συνταξιοδοτικών ζητημάτων. Ειδικότερα, αυτές αφορούν στη χορήγηση ειδικής σύνταξης στους παθόντες του πρόσφατου σιδηροδρομικού δυστυχήματος στα Τέμπη και στις οικογένειες των θανόντων σ' αυτό, στα κίνητρα απασχόλησης των εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχων λόγω γήρατος και αναπηρίας του e-ΕΦΚΑ και στην αύξηση των ανώτατων ορίων οφειλών που μπορούν να διακανονιστούν και πληρωθούν είτε με συμψηφισμό είτε με παρακράτηση από το μηνιαίο ποσό σύνταξης που πρόκειται να κανονιστεί στον οφειλέτη συνταξιούχο.

8. Τέλος, στο **έκτο μέρος** της έκθεσης, ως επίμετρο, προβάλλονται με επεξηγηματικά διαγράμματα και πίνακες απολογιστικά στοιχεία του ετήσιου συνολικού έργου του ΕΛΣυν -συνιστάμενου προεχόντως σε **12.681 αποφάσεις, πράξεις και πρακτικά που αφορούν σε 87.976 αιτήσεις παροχής δικαστικής προστασίας-** και του δημοσιονομικού τους αποτυπώματος.

I. ΕΠΙΧΑΙΡΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Κεφάλαιο 1

Η τυποποίηση και αντικειμενικοποίηση της διαδικασίας του καταλογισμού. Η φιλοσοφία και μεθοδολογία της ΦΓ8/14823/22.2.2023 κανονιστικής απόφασης της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως συμπλήρωμα των ρυθμίσεων του Έβδομου Μέρους του ν. 4820/2021

1. Η ευθεία εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας στους δημοσιονομικούς καταλογισμούς το πρώτον από το δικάζον την υπόθεση δικαστήριο αποτέλεσε επί μακρόν την «απάντηση» του Ελεγκτικού Συνεδρίου στο πρόβλημα των συχνά εμφανιζόμενων στην πράξη «υπέρογκων» ή «δυσανάλογων» καταλογισμών, καθώς δεν υπήρχε, μέχρι την ψήφιση του ν. 4820/2021, αντίστοιχο θεσμικό πλαίσιο γενικής εφαρμογής που να εξειδικεύει την ως άνω συνταγματική αρχή και να αφορά το σύνολο των δημοσιονομικώς υπευθύνων προσώπων (ταμίες, διατάκτες, εκκαθαριστές κ.λπ.). Υπήρχαν μόνο κάποιες διάσπαρτες και χωρίς συνοχή νομοθετικές διατάξεις (άρθρα 26 ν. 3274/2004, 37 ν. 3801/2009 κ.ά.) που προέβλεπαν, υπό τη συνδρομή συγκεκριμένων προϋποθέσεων, είτε την άρση είτε τη μείωση του ποσού του καταλογισμού, όμως αυτές είχαν περιορισμένο πεδίο εφαρμογής (υποκειμενικό ή/και αντικειμενικό).

2. Ο νέος Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021), στο Μέρος Έβδομο υπό τον τίτλο «Καταλογισμοί», επιχειρεί να θεραπεύσει τις χρόνιες δυσλειτουργίες που είχαν παρατηρηθεί στο πεδίο των δημοσιονομικών καταλογισμών. Μέσω του νέου θεσμικού πλαισίου πραγματώνεται και εξειδικεύεται η συνταγματική αρχή της αναλογικότητας σε νομοθετικό επίπεδο, καθώς προβλέπονται συγκεκριμένες αρχές και κριτήρια για τη μείωση του καταλογιζόμενου ποσού. Τυποποιείται και αντικειμενικοποιείται η καταλογιστική διαδικασία, η οποία πλέον ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό τόσο τη «λογοδοσία» των ελεγκτικών οργάνων όσο και τον δικαστικό έλεγχο των σχετικών εκδιδόμενων καταλογιστικών πράξεων.

3. Επιπλέον, παρέχεται για πρώτη φορά στα καταλογίζοντα όργανα (Επίτροποι ή Κλιμάκια του Δικαστηρίου) η δυνατότητα μείωσης του ποσού του καταλογισμού ύστερα από τη διενέργεια των σταθμίσεων που επιβάλλονται από την αρχή της δίκαιης ισορροπίας, ούτως ώστε το τελικό ύψος του, ήδη κατά τον χρόνο επιβολής του μέτρου, να είναι συμβατό αφενός με τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας -ώστε τα καταλογιζόμενα πρόσωπα να μην υφίστανται ένα υπέρμετρο και δυσανάλογο βάρος- και αφετέρου με την επίσης συνταγματικής περιωπής αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, από την οποία απορρέει η υποχρέωση αποτελεσματικής προστασίας των προϋπολογισμών των δημόσιων φορέων.

4. Ιδιαίτερα σημαντική είναι η διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 150 του ν. 4820/2021, με την οποία παρέχεται η δυνατότητα στην Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου να προβεί στον καθορισμό, μέσω κανονιστικής απόφασης, συντελεστών βαρύτητας και ποσοστάσεων για τη μείωση του ποσού του καταλογισμού, βάσει των αρχών και κριτηρίων που αναφέρονται ρητά στις παρ. 1 έως 5 του ίδιου άρθρου.

5. Ύστερα από εισήγηση Ομάδας Εργασίας, που συγκροτήθηκε με την 61862/1.12.2021 απόφαση του Προέδρου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, εκδόθηκε η σχετική ΦΓ8/14823/22.2.2023 κανονιστική απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου (Β' 1963/27.3.2023), η οποία αποτελεί το αναγκαίο συμπλήρωμα των ρυθμίσεων του Έβδομου Μέρους του ν. 4820/2021 (σχετικά τα πρακτικά ΕλΣυν Ολ. 7^{ης} Γεν. Συν./22.2.2023, θέμα Γ').

Τα βασικά σημεία της κανονιστικής απόφασης είναι τα εξής:

α) Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη για τη μείωση ή μη του ποσού του καταλογισμού είναι τα έξι (6) κριτήρια που αναφέρονται στις παραγράφους 1 έως 3 του άρθρου 150 του ν. 4820/2021 (βαρύτητα δημοσιονομικής παράβασης, βαθμός υπαιτιότητας, σαφήνεια νομικού πλαισίου, επελθόν δημοσιονομικό αποτέλεσμα, οργανωτικά σφάλματα ή αδυναμίες της υπηρεσίας, σύνηθες του σφάλματος λόγω πολυπλοκότητας των ενεργειών εντός των οποίων παρεισέφησε).

β) Σε κάθε ένα από τα κριτήρια αυτά αντιστοιχεί ένας συγκεκριμένος συντελεστής βαρύτητας. Μεγαλύτερος συντελεστής βαρύτητας σημαίνει ότι το οικείο κριτήριο επιδρά περισσότερο από τα άλλα κριτήρια στο τελικό -τυχόν μειωτικό- αποτέλεσμα και, αντίστοιχα, μικρότερος συντελεστής σημαίνει ότι το οικείο κριτήριο επιδρά λιγότερο στο αποτέλεσμα από τα λοιπά εφαρμοστέα κριτήρια.

γ) Τίθενται ποσοστάσεις επί τοις εκατό (%) ανά κριτήριο μείωσης. Η λειτουργία των ποσοστάσεων συνίσταται στο ότι, εφόσον το καταλογίζον όργανο κρίνει ότι στο οικείο κριτήριο πρέπει να εφαρμοστεί κάποια ποσόστωση, το επιμέρους ποσό που αντιστοιχεί στο κριτήριο αυτό μειώνεται ανάλογα.

δ) Τα κριτήρια, οι συντελεστές βαρύτητας και οι ποσοστάσεις εφαρμόζονται διακριτά ανά κατηγορία καταλογιζομένων προσώπων. Ειδικά για τους αχρεωστήτως λαβόντες, που συνιστούν ιδιαίτερη κατηγορία δημοσιονομικώς υπευθύνων προσώπων, το ποσό του καταλογισμού μπορεί να μειωθεί μόνο με βάση την αρχή της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης και την αρχή της χρηστής διοίκησης.

ε) Προβλέπεται μία ιδιαίτερη περίπτωση μείωσης του καταλογιζόμενου ποσού βάσει της αρχής της επιείκειας, μέσω συνεκτίμησης κυρίως προσωπικών περιστάσεων του καταλογισθέντος (π.χ. οικονομική κατάσταση, λόγοι υγείας). Η μείωση αυτή είναι ανεξάρτητη της τυχόν μείωσης που προκύπτει ως αποτέλεσμα της διαδικασίας συνδυασμένης εφαρμογής των κριτηρίων, των συντελεστών βαρύτητας και των ποσοστάσεων με βάση τις λοιπές ρυθμίσεις της κανονιστικής απόφασης.

6. Με την έκδοση της κανονιστικής απόφασης ολοκληρώνεται η μεταρρύθμιση του θεσμικού πλαισίου περί καταλογισμού ελλειμμάτων, το οποίο πλέον ανταποκρίνεται στην επιβαλλόμενη από την αρχή του κράτους δικαίου προβλεψιμότητα, σαφήνεια και πληρότητα, όχι μόνο ως προς το ποια πρόσωπα και υπό ποιους όρους ευθύνονται, ανάλογα με την ιδιότητα και τη συμβολή τους στη δημιουργία του ελλείμματος, αλλά και ως προς το ύψος του δημοσιονομικού βάρους που καλούνται να επωμιστούν (καταλογισμός). Επιπλέον, ενισχύεται η διαφάνεια και η αντικειμενικότητα κατά την επιβολή καταλογισμών, αφού το καταλογίζον όργανο (Επίτροπος ή Κλιμάκιο, κατά περίπτωση) υποχρεούται να αιτιολογήσει πλήρως τον τρόπο εξαγωγής του τελικώς καταλογιστέου ποσού, γεγονός που διευκολύνει και την αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων άμυνας των θιγομένων προσώπων.

7. Επισημαίνεται ότι οι ρυθμίσεις της κανονιστικής απόφασης εφαρμόζονται κατά το τελευταίο στάδιο της καταλογιστικής διαδικασίας (της επιμέτρησης), ήτοι αφού έχει προηγουμένως διαπιστωθεί από το καταλογίζον όργανο, με βάση τα οριζόμενα στα άρθρα 141 επ. του ν. 4820/2021, η συνδρομή των λοιπών προϋποθέσεων επιβολής του καταλογισμού (ύπαρξη ελλείμματος, παράνομη πράξη ή παράλειψη του δημοσιονομικώς υπευθύνου προσώπου που συνδέεται αιτιωδώς με το έλλειμμα, απαιτούμενος βαθμός υπαιτιότητας ανάλογα με την ιδιότητα και τα καθήκοντά του).

8. Ήδη έχει ξεκινήσει η εν τοις πράγμασι εφαρμογή της ΦΓ8/14823/22.2.2023 κανονιστικής απόφασης σε επίπεδο καταλογίζοντος οργάνου, καθώς εντός του έτους 2023 εκδόθηκαν

σχετικώς οι υπ' αριθμ. 4 έως 10/2023 Πράξεις του Α' Κλιμακίου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το οποίο είναι αρμόδιο για τον καταλογισμό ελλειμμάτων άνω των εκατό χιλιάδων (100.000,00) ευρώ.

Κεφάλαιο 2

Η διαδικασία του ν. 5016/2023 και η συμβολή της στην επιτάχυνση των συνταξιοδοτικών υποθέσεων ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου

1. Με τις διατάξεις του άρθρου 178 του ν. 4820/2021 (Α' 130), όπως αυτές αντικαταστάθηκαν με το άρθρο 52 του ν. 5016/2023 (Α' 21), προβλέφθηκε η παραπομπή από τον Πρόεδρο του οικείου Τμήματος σε Πάρεδρο αυτού των συνταξιοδοτικών υποθέσεων στις οποίες το κύριο νομικό ζήτημα έχει επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου να εκδικασθούν, σύμφωνα με τη διαδικασία του ανωτέρω άρθρου, σε μονομελή σύνθεση χωρίς ακροαματική διαδικασία. Σκοπός των ανωτέρω διατάξεων -σύμφωνα και με την οικεία εισηγητική έκθεση- ήταν να αντιμετωπιστεί σε σύντομο χρονικό διάστημα η εκκρεμότητα περίπου 130 χιλιάδων αγωγικών αξιώσεων συνταξιούχων, των οποίων το αίτημα δικαστικής προστασίας είχε υποβληθεί στο Δικαστήριο (βλ. και Πρακτικά της 25ης/19.12.2022 Γενικής Συνεδρίασης της Ολομέλειας του ΕλΣυν) και τα σχετικά δικογραφα είχαν κατατεθεί από το 2016 και μετά.

2. Η Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου με τα Πρακτικά της 7^{ης} Γεν. Συν. της 22ας Φεβρουαρίου 2023 διατύπωσε θέσεις επί των θεμάτων που άπτονται της εφαρμογής της ανωτέρω διαδικασίας εκδίκασης των συνταξιοδοτικών υποθέσεων από Παρέδρους του Δικαστηρίου, προκειμένου να διευκολύνει στην ομοιόμορφη, για λόγους ασφάλειας δικαίου, και ταχεία εκδίκασή τους. Έτσι γίνεται υπόμνηση ότι η ανωτέρω διαδικασία εφαρμόζεται σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις των οποίων το νομικό ζήτημα έχει επιλυθεί με πιλοτικές αποφάσεις της Ολομέλειας ή στηρίζονται σε όμοια -κατά την κύρια βάση τους- ζητήματα με εκείνα που επιλύθηκαν με τις αποφάσεις της Ολομέλειας, για τα οποία τα αρμόδια συνταξιοδοτικά Τμήματα έχουν κρίνει ότι δεν απαιτείται η εκ νέου παραπομπή τους στην Ολομέλεια και κατά των αποφάσεών τους δεν εκκρεμεί αίτηση αναιρέσεως. Τονίζεται δε ότι ο Πάρεδρος κατά την εκδίκαση των εν λόγω συνταξιοδοτικών υποθέσεων διαθέτει όλες τις εξουσίες του δικαστηρίου για την οριστική επίλυση της διαφοράς, ήτοι όχι μόνο για την εν μέρει ή εν όλω αποδοχή της αγωγικής αξίωσης ή την απόρριψη της αγωγής για οποιονδήποτε τυπικό ή ουσιαστικό λόγο, αλλά και για την κατάργηση της δίκης επί υποβολής παραίτησης, καθώς και την παραπομπή στο αρμόδιο διοικητικό δικαστήριο των κεφαλαίων της αγωγής που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του (παρακρατήσεις σε επικουρική σύνταξη ή μέρισμα).

3. Με τα ως άνω πρακτικά ορίζεται ότι «οι συνταξιοδοτικές υποθέσεις στις οποίες θα εφαρμοστεί αμέσως η διαδικασία αυτή αφορούν σε αγωγικές αξιώσεις συνταξιούχων», ενώ, ειδικότερα, προβλέφθηκε ότι οι υποθέσεις που παραπέμπονται σε Πάρεδρο αφορούν αξιώσεις αποζημίωσης συνταξιούχων δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, για τις οποίες έχουν εκδοθεί αποφάσεις της Ολομέλειας και ειδικότερα αξιώσεις που απορρέουν από: α) τη μείωση με τις διατάξεις του άρθρου μόνου του ν. 3847/2010, και την εν συνεχεία κατάργηση, με τις διατάξεις της υποπαρ. Β.4. της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, των συγκαταβαλλόμενων με τις συντάξεις του Δημοσίου επιδομάτων εορτών και αδείας, β) τη μειωτική αναπροσαρμογή των συντάξεων των ειδικών μισθολογίων κατ' εφαρμογή των περιπτώσεων 13-36 της υποπαραγράφου Γ.1 του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, γ) τις περικοπές των συντάξεων του Δημοσίου με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 10 του ν.

4024/2011 και 1 παρ. 1 περιπτ. α' του ν. 4051/2012, δ) τις περικοπές των συντάξεων του Δημοσίου με τις διατάξεις της υποπαρ. Β.3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, ε) τις περικοπές κατά 12% και 8% των επιδομάτων που αναφέρονται στις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 2 του ν. 3833/2010 και τρίτου παρ. 1 του ν. 3845/2010 (επιδόματα ευθύνης και υψηλής ευθύνης, πάγια αποζημίωση κ.ά.) και στ) την παρακράτηση από τις συντάξεις του Δημοσίου της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων που προβλέφθηκε με τις διατάξεις του άρθρου 11 του ν. 3865/2010 και τις όμοιες του άρθρου 38 του ν. 3863/2010, όπως αυτές τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις των άρθρων 44 παρ. 10 του ν. 3986/2011 και 2 παρ. 13 του ν. 4002/2011¹.

4. Δεδομένου ότι το κύριο νομικό ζήτημα των υποθέσεων αυτών επιλύθηκε με αποφάσεις της Ολομέλειας και, συνεπώς, τα σχετικά αιτήματα δικαστικής προστασίας πρέπει να εκδικασθούν εντός ευλόγου χρόνου, σύμφωνα με τις εγγυήσεις των άρθρων 20 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ, το νέο θεσμικό πλαίσιο που εισήχθη προβλέπει ειδικές δικονομικές ρυθμίσεις, προκειμένου να επισπευσθεί η διαδικασία εκδίκασής τους. Έτσι:

α) προφανώς απαράδεκτες για λόγους που δεν αφορούν σε τυπικές ελλείψεις ή αβάσιμες αιτήσεις δικαστικής προστασίας απορρίπτονται, χωρίς να ζητηθεί η συμπλήρωση των τυπικών ελλείψεων του φακέλου και χωρίς την εξέταση και τη διατύπωση κρίσης του Παρέδρου επί του παραδεκτού τους (άρθρο 178 παρ. 1β του ν. 4820/2021),

β) στην περίπτωση βάσιμων κατά την νομική τους θεμελίωση αιτήσεων δικαστικής προστασίας συμπληρώνονται τα στοιχεία του φακέλου. Ειδικότερα, κατά τη διαδικασία αυτή, οι τυπικές² ή/και ουσιαστικές³ ελλείψεις του φακέλου καταχωρίζονται σε σημείωμα του αρμόδιου Παρέδρου και τάσσεται προθεσμία εξήντα (60) ημερών για τη συμπλήρωσή τους. Αν, εντός της προβλεπόμενης εξηκονθήμερης προθεσμίας, δεν συμπληρωθούν οι τυπικές ελλείψεις, η αίτηση δικαστικής προστασίας απορρίπτεται για τον λόγο αυτόν. Αν δεν συμπληρωθούν οι ουσιαστικές ελλείψεις, έως την παρέλευση της ίδιας προθεσμίας, δεν διατάσσονται περαιτέρω αποδείξεις και η υπόθεση εκδικάζεται οριστικά με βάση τα στοιχεία που υφίστανται στον φάκελο (άρθρο 178 παρ. 1γ, δ και στ του ν. 4820/2021),

γ) ορίζεται ότι το σημείωμα του Παρέδρου συντάσσεται εντός δύο μηνών από την πράξη χρέωσης του Προέδρου, ενώ η οριστική απόφαση του Παρέδρου εκδίδεται το αργότερο εντός τεσσάρων μηνών από την άροδο της τασσόμενης προθεσμίας των εξήντα ημερών (άρθρο 178 παρ. 1 ε και ζ του ν. 4820/2021),

δ) κατ' εξουσιοδότηση της περ. ι της παρ. 1 του άρθρου 178 του ν. 4820/2021 εκδόθηκε η ΦΓ8/12682/22.2.2023 απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου «Ειδικός τύπος απόδειξης των κοινοποιήσεων που προβλέπονται στο άρθρο 178 παρ. 1 του ν. 4820/2021 (...) και λοιπές λεπτομέρειες για την εφαρμογή της ίδιας διάταξης» (Β' 1074),

¹ Εν προκειμένω η Ολομέλεια διατύπωσε τη θέση ότι τα ίδια ισχύουν και για την παρακράτηση της «πρόσθετης» εισφοράς αλληλεγγύης που επιβλήθηκε με την παρ. 11 του άρθρου 44 του ν. 3986/2011 και την παρ. 14 του άρθρου 2 του ν. 4002/2011, από 1.8.2011, στους συνταξιούχους του Δημοσίου, που δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας και αφυπηρέτησαν κατόπιν αιτήσεώς τους, κρίνοντας ότι ως ζήτημα που έχει επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας, κατά την έννοια του άρθρου 178 παρ. 1α του ν. 4820/2021, νοείται και κάθε ταυτόσημο ουσιαστικώς ζήτημα που εγείρεται εξ αφορμής άλλης διάταξης που διαφέρει μόνον τυπικώς σε σχέση με τη διάταξη που ερμηνεύθηκε με απόφαση της Ολομέλειας, ώστε να παρίσταται εντελώς περιττή η εκ νέου ενασχόληση του Σώματος με το ζήτημα αυτό.

² Όπως υπενθυμίζεται στα Πρακτικά της Ολομέλειας της 7^{ης} Γεν. Συν. της 22ας Φεβρουαρίου 2023 «στις τυπικές ελλείψεις που μπορούν να συμπληρωθούν περιλαμβάνονται η έλλειψη των νομιμοποιητικών εγγράφων του υπογράφοντος το δικόγραφο δικηγόρου, του παραβόλου, επί εφέσεων – αγωγών, και του δικαστικού ενσήμου, όταν το αίτημα είναι κατανηφιστικό. Στην τελευταία περίπτωση, ο ενάγων καλείται με το σημείωμα του Παρέδρου είτε να καταβάλει το ένσημο, είτε να μετατρέψει το αίτημα της αγωγής του σε αναγνωριστικό».

³ Σύμφωνα με τα ανωτέρω Πρακτικά «στις ουσιαστικές ελλείψεις που μπορούν να συμπληρωθούν περιλαμβάνονται τα μηνιαία εκκαθαριστικά σημειώματα σύνταξης, οι εκθέσεις επίδοσης της αγωγής στο Δημόσιο ή και τον e-ΕΦΚΑ, αν η αγωγή στρέφεται και κατ' αυτού, τα αποδεικτικά της διακοπής της παραγραφής, σε περίπτωση που γίνεται επίκληση διακοπτικού γεγονότος, και τα αποδεικτικά υποβολής της αξίωσης για την εισφορά αλληλεγγύης συνταξιούχων στο Δικαστήριο πριν από την 8^η.2.2017, σε περίπτωση που γίνεται επίκλησή τους χωρίς να προσκομίζονται».

ε) με τα Πρακτικά της 22ας Σεπτεμβρίου 2022 και της 20^{ης} Σεπτεμβρίου 2023 της Ολομέλειας της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο (άρθρο 223 παρ. 2 του ν. 4700/2020) αποφασίσθηκε ότι ο Γενικός Επίτροπος Επικρατείας ή οι νόμιμοι αναπληρωτές του δεν εκφέρουν γνώμη, ούτε, καταρχήν, παρίστανται στην ενώπιον του Παρέδρου εκδίκαση συνταξιοδοτικών υποθέσεων κατ' άρθρο 178 παρ. 1 του ν. 4820/2021 και

στ) η οριστική απόφαση του Παρέδρου κοινοποιείται στους διαδίκους, οι οποίοι μπορούν, εντός προθεσμίας 60 ημερών, να ζητήσουν τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο, εκθέτοντας αιτιολογημένα τους λόγους για την υποβολή του αιτήματος, αλλά, ορίζεται, ότι αποκλείεται η επίκληση λόγων που αφορούν στη μη συμπλήρωση των τυπικών και ουσιαστικών ελλείψεων του φακέλου. Επιπλέον προκειμένου να συζητηθεί η υπόθεση στο ακροατήριο καταβάλλεται από τον ιδιώτη διάδικο παράβολο ύψους 300 ευρώ, το οποίο επιστρέφεται αν γίνει έστω και εν μέρει δεκτή η αίτηση δικαστικής προστασίας, η δε υπόθεση εκδικάζεται από τριμελή σύνθεση του οικείου Τμήματος, η οποία αποφαινεται αμετάκλητα εντός προθεσμίας 3 μηνών από τη συζήτηση της υπόθεσης στο ακροατήριο (βλ. 178 παρ. 1 περ. η και θ του ν. 4820/2021).

5. Η εφαρμογή της «μονοπρόσωπης παρεδρικής διαδικασίας» στις συνταξιοδοτικές υποθέσεις, που εισήχθη με τις διατάξεις του άρθρου 52 του ν. 5016/2023, οι οποίες αντικατέστησαν τις διατάξεις του άρθρου 178 παρ. 1 του ν. 4820/2021, χάριν αφενός μεν στις καινοτομίες που εισήχθησαν, αφετέρου δε στις προσπάθειες της πρώτης ομάδας κρούσης των Παρέδρων που υπηρέτησαν στα αντίστοιχα συνταξιοδοτικά Τμήματα του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Τέταρτο και Έκτο Τμήμα) είχε ως αποτέλεσμα την έκδοση κατά το έτος 2023, μη συνυπολογιζομένων των εκδοθέντων σημειωμάτων, από τα Τμήματα αυτά συνολικά 1.556 αποφάσεων, που αφορούν 67.905 συνταξιούχους (και ειδικότερα 776 αποφάσεις από το Τέταρτο Τμήμα, που αφορούν 34.523 ενάγοντες και 780 αποφάσεις από το Έκτο Τμήμα, που αφορούν 33.382 ενάγοντες), ενώ, με την ίδια διαδικασία («παρεδρική») εκδόθηκαν εντός του 2023 από το Τρίτο Τμήμα 167 συνολικά αποφάσεις που αφορούν 2.075 διαδίκους και από το Πέμπτο Τμήμα 64 συνολικά αποφάσεις που αφορούν 774 διαδίκους. Έτσι στους πρώτους εννέα μήνες της εφαρμογής της «παρεδρικής διαδικασίας» περιορίστηκε κατά το ήμισυ και πλέον η διαπιστωθείσα με τα ως άνω πρακτικά της Ολομέλειας 25^{ης} Γεν.Συν./19.12.2022 και 7^{ης} Γεν.Συν./22.2.2023 εκκρεμότητα, γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό, ενόψει της ανάγκης περαίωσης των υποθέσεων αυτών εντός ευλόγου χρόνου, σύμφωνα με τις εγγυήσεις των άρθρων 20 του Συντάγματος και 6 της ΕΣΔΑ.

II. ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΕΛΕΓΧΩΝ

1. ΟΙ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Κεφάλαιο 3

Φορολογικοί έλεγχοι: πώς διασφαλίζεται η αποτελεσματικότητά τους; (Εκθεση ελέγχου 1/2023)

Αντικείμενο του ελέγχου ήταν η αξιολόγηση των συστημάτων της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ) για την επιλογή και εκτέλεση αποτελεσματικών ελέγχων, κατά την περίοδο 2020-2021. Το γενικό συμπέρασμα του ελέγχου είναι ότι στη φορολογική διοίκηση επιτελείται σημαντική πρόοδος για την ενδυνάμωση της αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων και της ακεραιότητας των ελεγκτικών διαδικασιών. Παρά την πρόοδο αυτή, υπάρχει πεδίο περαιτέρω βελτίωσης των διαδικασιών εντοπισμού και διαχείρισης των κινδύνων.

1. Οι «παραγόντες κινδύνου» δεν είναι επαρκώς στοχευμένοι στο είδος και το μέγεθος των επιχειρήσεων, δεν διασφαλίζεται η αντιμετώπιση κατά ισοδύναμο τρόπο του κινδύνου φοροδιαφυγής από όλες τις ελεγκτικές υπηρεσίες.
2. Οι ελεγκτικές υπηρεσίες μεταβάλλουν, με στερεοτυπικές αιτιολογίες, τον πίνακα προτεραιοποίησης, προτάσσοντας τις εκκρεμείς υποθέσεις τους, τους υποχρεωτικούς ελέγχους και τις υπό παραγραφή περιπτώσεις.
3. Δεν έχουν θεσπιστεί κανόνες ούτε υφίστανται επαρκείς δικλίδες που να διασφαλίζουν την αιτιολόγηση της παράκαμψης των ελέγχων που περιλαμβάνονται στον πίνακα προτεραιοποίησης.
4. Διαπιστώθηκε η παροχή ευρύτατης διακριτικής ευχέρειας στις ελεγκτικές υπηρεσίες για την επιλογή των υποθέσεων που θα ελεγχθούν, με συνέπεια να μη διασφαλίζεται ισότητα μεταχείρισης των φορολογουμένων σε όλη την επικράτεια.
5. Οι έλεγχοι που διενεργούνται για την υλοποίηση του πίνακα των προτεραιοποιημένων υποθέσεων δεν είναι εστιασμένοι μόνο στον συγκεκριμένο κίνδυνο φοροδιαφυγής που αξιολογήθηκε προηγουμένως.
6. Δεν έχει θεσπισθεί κεντρικά ένα αυστηρό πλαίσιο για την υλοποίηση των ελεγκτικών ενεργειών από τις επιμέρους υπηρεσίες.
7. Δεν εντοπίστηκε διαδικασία αξιολόγησης a posteriori της αποτελεσματικότητας των «παραγόντων κινδύνου» που έχουν θεσπισθεί για την επιλογή των υποθέσεων που θα ελεγχθούν.
8. Το σύστημα διασφάλισης των ικανοτήτων του ελεγκτικού προσωπικού χρήζει διαρκούς ανάπτυξης.
9. Το σύστημα διασφάλισης της ακεραιότητας στον φοροελεγκτικό μηχανισμό εμφανίζει αδυναμίες.

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διαπίστωσε την πρόοδο που επιτελέστηκε στην ΑΑΔΕ από την έναρξη του ελέγχου τον Μάρτιο του 2022 και τη διάθεση της διοίκησής της να βελτιώνει διαρκώς τα συστήματα αποτελεσματικότητας των φορολογικών ελέγχων.

Κεφάλαιο 4

Διασφαλίζεται επαρκώς η διαφάνεια και η ισότητα στην πρόσβαση των ασθενών στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων; (Έκθεση ελέγχου 2/2023)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε αν διασφαλίζεται για όλους τους ασθενείς η διαφάνεια και η ισότητα της πρόσβασής τους στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων.

Ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου διενεργήθηκε επί 13 δημόσιων νοσοκομείων, μεγάλου, μεσαίου και μικρού μεγέθους, κατά προσέγγιση αντιπροσωπευτικών στο είδος του συνόλου των δημόσιων νοσοκομείων της χώρας.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

1. Το νομικό πλαίσιο για τη διασφάλιση της διαφάνειας και της ισότητας πρόσβασης των ασθενών στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων, αν και ευφύες στον πυρήνα της σύλληψής του, εμφάνιζε εν τούτοις κενά και αντιφάσεις κατά την νομοθετική του αποτύπωση, που υπονόμειαν εξ αρχής την αποτελεσματική εκπλήρωση των στόχων του.
2. Χωρίς τη δέουσα εποπτεία και έλεγχο από την κεντρική υπηρεσία, αφέθηκε τελικά στη διακριτική ευχέρεια των νοσοκομείων η συγκεκριμένη εφαρμογή των ρυθμίσεων για την προτεραιοποίηση των ασθενών στην πρόσβασή τους στο χειρουργείο, με συνέπεια να μπορεί να καταγραφούν πλείονα συστήματα πρόσβασης, μη συμβατά με τις σχετικές νομοθετικές ρυθμίσεις.
3. Ο έλεγχος κατέγραψε στη μεγάλη πλειονότητα των περιπτώσεων ότι η λεγόμενη λίστα χειρουργείου απέτυχε να διασφαλίσει την επιζητούμενη διαφάνεια για την ιχνηλάτηση της προτεραιοποίησης των ασθενών στην πρόσβασή τους σε χειρουργείο δημόσιου νοσοκομείου.
4. Είναι σαφές ότι η Πολιτεία, αναγνωρίζει de facto το δικαίωμα του ασθενούς να επιλέγει τον χειρουργό του, χωρίς όμως να έχει μεριμνήσει επαρκώς ώστε ο σεβασμός του δικαιώματος αυτού να μην πλήττει το δικαίωμα των ασθενών για ισότητα πρόσβασης στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων.
5. Δεν υφίσταται ένα αμερόληπτο όργανο που ως τρίτος θα ελέγχει κατά ιατρική εκτίμηση τη φύση της χειρουργικής επέμβασης και τα χαρακτηριστικά βάσει των οποίων συντελείται η προτεραιοποίηση πρόσβασης στα χειρουργεία των δημόσιων νοσοκομείων. Στην πράξη, ελάχιστος ή και μηδαμινός έλεγχος ασκείται στις πρωτογενείς εκτιμήσεις των χειρουργών ιατρών περί του χαρακτηρισμού προτεραιότητας των σχετικών περιπτώσεων.

Κεφάλαιο 5

Αδέσποτα ζώα συντροφιάς: τηρούνται οι κανόνες ευζωίας τους και αντιμετωπίζεται αποτελεσματικά η ανεξέλεγκτη διασπορά τους στις εξοχές της χώρας; (Εκθεση ελέγχου 3/2023)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε την πρόοδο στη διαχείριση των αδέσποτων ζώων συντροφιάς, ενόψει του πρόσφατου ν. 4830/2021, με τον οποίον αυστηροποιήθηκε το οικείο κανονιστικό πλαίσιο, προς τον σκοπό του σεβασμού της ευζωίας των αδέσποτων και της δραστηκής μείωσης του αριθμού τους, καθώς και της διαθεσιμότητας δημόσιων πόρων, συνολικού ποσού 83.000.000,00 ευρώ, για την επίτευξη του διπλού αυτού σκοπού.

Από τον έλεγχο που διενεργήθηκε στις αρμόδιες οργανικές μονάδες των Υπουργείων Εσωτερικών, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Ψηφιακής Διακυβέρνησης, καθώς και σε δείγμα δήμων που κρίθηκε ως αντιπροσωπευτικό, προέκυψαν τα ακόλουθα:

1. Οι δυσχέρειες που, όπως εκ των υστέρων διαπιστώθηκε, έπρεπε να αντιμετωπιστούν σε σχέση με τη μεταφορά, στο Υπουργείο Εσωτερικών, των συναφών με την προστασία των ζώων συντροφιάς κρατικών αρμοδιοτήτων, καθώς και οι καθυστερήσεις στην προσαρμογή των φορέων της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης στον ν. 4830/2021 εξακολουθούν να παρεμποδίζουν την πλήρη εφαρμογή του νόμου αυτού.

2. Αξιοπίστα στοιχεία για τον πραγματικό πληθυσμό των αδέσποτων ζώων συντροφιάς, ανά δήμο, και των αυξομειώσεών του ούτε οι φορείς της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης, ούτε οι κρατικές υπηρεσίες διαθέτουν, με συνέπεια η άσκηση της κρατικής εποπτείας στους δήμους, όσον αφορά την από μέρους τους διαχείριση των αδέσποτων, και η ορθολογική κατανομή των δημόσιων χρηματοδοτήσεων σημαντικά να δυσχεραίνονται.

3. Εξαιτίας της έλλειψης επαρκών μέσων και εγκαταστάσεων, οι φορείς της πρωτοβάθμιας τοπικής αυτοδιοίκησης δεν ανταποκρίνονται πλήρως στις υποχρεώσεις τους για την περισυλλογή, περίθαλψη και φιλοξενία των αδέσποτων ζώων συντροφιάς. Οι συνθήκες διαβίωσης των αδέσποτων στα δημοτικά καταφύγια, σε πολλές περιπτώσεις, απέχουν πολύ από όσα η τήρηση των κανόνων ευζωίας των ζώων επιβάλλει. Η συνεργασία των δήμων με τις φιλοζωικές οργανώσεις, που θα μπορούσαν να συνεισφέρουν στην καλύτερη φροντίδα των αδέσποτων, χωρίς πρόσθετη επιβάρυνση των δημοτικών προϋπολογισμών, παραμένει πολύ περιορισμένη.

4. Μολονότι, λόγω της τάξης του διαθέσιμου μεγέθους τους, οι χρηματοδοτήσεις από το Ειδικό Πρόγραμμα Ενίσχυσης Δήμων ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ II θα μπορούσαν να έχουν συμβάλει στην ανάπτυξη των δημοτικών υποδομών φροντίδας των αδέσποτων ζώων συντροφιάς, ελλείπει κεντρικού μηχανισμού παρακολούθησης της υλοποίησης των χρηματοδοτούμενων δράσεων, οι δράσεις αυτές καθυστερούν και τα μέχρι τώρα αποτελέσματα από την αξιοποίηση των κρατικών πόρων είναι πενιχρά.

Κεφάλαιο 6

Απευθείας αναθέσεις: πότε οι απευθείας αναθέσεις δημοσίων συμβάσεων ή οι αναθέσεις ύστερα από σύντομη διαδικασία διαπραγμάτευσης διασφαλίζουν την αντικειμενική ακεραιότητα της διαδικασίας; (Έκθεση ελέγχου 4/2023)

Οι αναθέσεις δημοσίων συμβάσεων χωρίς διαγωνισμό αποτελούν πεδίο διαρκούς αμφισβήτησης στον δημόσιο διάλογο.

Ελέγχοντας 64 δημόσιους φορείς και ένα δείγμα 5.073 συμβάσεων, το Ελεγκτικό Συνέδριο επιχείρησε να απαντήσει στο ερώτημα πώς μπορεί να διασφαλιστεί η αντικειμενική ακεραιότητα της διαδικασίας στις περιπτώσεις των απευθείας αναθέσεων, εντοπίζοντας τις πρακτικές που δύνανται να εγείρουν υπόνοιες καταχρηστικής προσφυγής σε αυτές, αδιαφάνειας και αυθαιρεσίας.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

1. Οι δημόσιοι φορείς δεν προγραμματίζουν εγκαίρως και ορθολογικά την κάλυψη των αναγκών τους. Προσαρμόζουν τις ανάγκες τους στο όριο των απευθείας αναθέσεων καλύπτοντας αυτές αποσπασματικά και προβαίνοντας σε κατατμήσεις.
2. Δεν αιτιολογείται επαρκώς ο απρόβλεπτος και επείγων χαρακτήρας των αναγκών που καλύπτονται με προσφυγή στη διαδικασία με διαπραγμάτευση. Οι αναθέτοντες φορείς ταυτίζουν το «απρόβλεπτο» με το «επείγον».
3. Σημαντικά περιθώρια ενίσχυσης υφίστανται στην ουσιαστική συμμετοχή των διοικητικών υπηρεσιών του φορέα κατά τη διαδικασία που προηγείται της τελικής απόφασης ώστε να μην δημιουργούνται υπόνοιες αυθαιρεσίας και αδιαφάνειας.
4. Σε πολλές περιπτώσεις δεν καθορίζεται με σαφήνεια το αντικείμενο της σύμβασης ούτε προκύπτει ο τρόπος υπολογισμού της εκτιμώμενης δαπάνης. Δεν αποδεικνύεται προηγούμενη έρευνα αγοράς.
5. Δεν παρέχονται εχέγγυα διαφάνειας ως προς την επιλογή του αναδόχου και τον καθορισμό του τιμήματος ιδίως όταν διενεργούνται επανειλημμένες αναθέσεις στον ίδιο ανάδοχο. Δεν υφίστανται προκαθορισμένα και επομένως επαληθεύσιμα κριτήρια επιλογής όσων καλούνται να υποβάλουν προσφορά. Δεν γίνεται διαπραγμάτευση του τιμήματος. Προσφέρονται χαμηλά έως μηδενικά ποσοστά έκπτωσης. Συστήματα ηλεκτρονικής αγοράς δεν εφαρμόζονται ευρέως.
6. Το υψηλότερο ποσοστό απευθείας αναθέσεων παρατηρήθηκε στα νοσοκομεία. Μικρό ποσοστό των συμβάσεών τους ανατίθεται μέσω διαγωνιστικών διαδικασιών λόγω χρόνιων συστημικών αδυναμιών σε συνδυασμό με τις επιτακτικές ανάγκες προμήθειας φαρμάκων και λοιπών αναλωσίμων. Προσφυγή σε νομιμοποιητικές διατάξεις.
7. Οι δημόσιοι φορείς δεν διαθέτουν σύστημα αξιολόγησης των καταγγελιών και αξιοποίησης αυτών για τη βελτίωση της ακεραιότητας της διαδικασίας των απευθείας αναθέσεων.

Κεφάλαιο 7

Πώς ενσωματώνεται η ιατρική εκτίμηση στις αποφάσεις με δημοσιονομικές συνέπειες των νοσοκομείων του Εθνικού Συστήματος Υγείας: οι προμήθειες υγειονομικού και ιατροτεχνολογικού υλικού (Εκθεση ελέγχου 8/2023)

Το Ελεγκτικό Συνέδριο διερεύνησε με ποιον τρόπο σταθμίζονται οι ανάγκες ιατρικής εξυπηρέτησης των ασθενών και αποφυγής της υπερβολικής επιβάρυνσης των προϋπολογισμών των νοσοκομείων κατά τον προγραμματισμό και τη διενέργεια των προμηθειών υγειονομικού και ιατροτεχνολογικού υλικού και ποιες συστημικές αδυναμίες διαπιστώνονται.

Ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου διενεργήθηκε επί 9 νοσοκομείων, 3 υγειονομικών περιφερειών και της Εθνικής Κεντρικής Αρχής Προμηθειών Υγείας.

Τα πορίσματα του ελέγχου είναι τα ακόλουθα:

- 1.** Δεν υφίσταται θεσμοθετημένη διαδικασία υποβολής και εξέτασης των αιτημάτων των ιατρών για την εισαγωγή νέων υλικών. Τα αιτήματα αυτά δεν τεκμηριώνονται επαρκώς, γίνονται δε κατά κανόνα δεκτά μετά από εξέτασή τους μόνο από ιατρικής απόψεως, χωρίς να σταθμίζονται κατά τα λοιπά το κόστος και το όφελος από την εισαγωγή τους.
- 2.** Πρακτικές ανάγκες έχουν οδηγήσει τα νοσοκομεία στην τήρηση άτυπων διαδικασιών προμηθειών, δηλαδή της παρακαταθήκης και των «ατιμολόγητων» προμηθειών, οι οποίες αφήνουν περιθώρια απόκλισης από τις βασικές αρχές του δικαίου των δημοσίων προμηθειών.
- 3.** Ο προγραμματισμός των προμηθειών στηρίζεται στις αναλώσεις των προηγούμενων ετών και όχι σε επίκαιρα στοιχεία. Οι προϋπολογισμοί των νοσοκομείων καταρτίζονται βάσει ορίων δαπανών και όχι βάσει των αναγκών τους. Αποδεικνύονται δε μη ρεαλιστικοί και υπόκεινται σε συνεχείς αναμορφώσεις.
- 4.** Δεν διασφαλίζεται η άσκηση ελέγχου επί του ύψους των τιμών ανάθεσης. Το Παρατηρητήριο Τιμών έχει εγκαταλειφθεί. Τα νοσοκομεία προσφεύγουν κατά κανόνα σε απευθείας αναθέσεις, ενώ παρουσιάζονται καθυστερήσεις κατά τη διενέργεια των διαγωνισμών. Δεν αξιοποιείται η δυνατότητα χρήσης δυναμικών συστημάτων αγορών.
- 5.** Η εφαρμογή των προβλέψεων του νόμου 4865/2021 για τη δημιουργία των μητρώων και για τη διενέργεια κεντρικών προμηθειών θα μπορούσε να επιλύσει πολλές από τις διαπιστωθείσες δυσλειτουργίες. Αναγκαία είναι η επιτάχυνση της υλοποίησης των νομοθετικών αυτών προβλέψεων.

2. Η ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ

Κεφάλαιο 8

Από τον Προϋπολογισμό Κονδυλίων στον Προϋπολογισμό Προγραμμάτων και Επιδόσεων των Φορέων Γενικής Κυβέρνησης. Η καταγραφή της διαδικασίας μετάβασης της Δημόσιας Διοίκησης στη νέα αρχιτεκτονική της δημοσιονομικής διαχείρισης (το πρώτο στάδιο) (Επισκόπηση 1/2023)

Η επισκόπηση, που διαφέρει από τον έλεγχο, συνιστά κατ' ουσίαν μία μελετητική – ερευνητική εργασία, η οποία, βασιζόμενη προεχόντως σε δημόσια διαθέσιμο πληροφοριακό υλικό, έχει ως στόχο την παρουσίαση πληροφοριών και αναλύσεων για έναν τομέα πολιτικής ή δημόσιας διαχείρισης στους ενδιαφερόμενους και όχι την παροχή διασφάλισης ή την διαμόρφωση συστάσεων, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της έκθεσης ελέγχου. Το Ελεγκτικό Συνέδριο προέβη σε επισκόπηση της υλοποίησης από τη Διοίκηση του πρώτου σταδίου σχεδιασμού και υλοποίησης Προϋπολογισμού Προγραμμάτων.

Ο Προϋπολογισμός Προγραμμάτων αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο της σύγχρονης δημοσιονομικής διακυβέρνησης, με το οποίο δίνεται έμφαση στην κατανομή των δημοσίων πόρων **ανά πρόγραμμα** και στις επιμέρους δράσεις αυτού, καθώς και στη χρηματοδότηση στόχων κυβερνητικής πολιτικής.

Η σταδιακή εγκατάλειψη του παραδοσιακού προϋπολογισμού των κονδυλίων και η εισαγωγή του προϋπολογισμού προγραμμάτων προϋποθέτει την εγκαθίδρυση μίας νέας δημοσιονομικής αρχιτεκτονικής με τη μορφή προγραμμάτων και την ενσωμάτωση σ' αυτή της λογικής των επιδόσεων, η οποία θα οδηγήσει σε ριζικές αλλαγές στη δημόσια διοίκηση και στην εσωτερική οργάνωση των υπηρεσιών των εμπλεκόμενων φορέων.

Η επισκόπηση, αποβλέποντας: α) στην εξέταση της εφαρμογής βέλτιστων μεθοδολογικών πρακτικών κατά τον σχεδιασμό των προγραμμάτων και των επιμέρους δράσεων, β) στη διερεύνηση του ορθού σχεδιασμού και της εφαρμογής ενός αποτελεσματικού συστήματος παρακολούθησης και αξιολόγησης της πορείας πιλοτικής υλοποίησης του Προϋπολογισμού Προγραμμάτων και Επιδόσεων και γ) στην ανάδειξη των δυσχερειών / προκλήσεων που ανέκυψαν κατά το α' στάδιο της πιλοτικής κατάρτισης, εκτέλεσης και παρακολούθησης Προϋπολογισμού Προγραμμάτων/Επιδόσεων από τα υπόχρεα Υπουργεία, κατέληξε ότι:

Από τις ενέργειες που έχουν γίνει μέχρι τώρα στο πλαίσιο της επιχειρούμενης δημοσιονομικής μεταρρύθμισης είναι λίαν αμφίβολο εάν θα επιτευχθεί ο στόχος που έχει τεθεί για τον σχεδιασμό, την κατάρτιση και την εκτέλεση, από το έτος 2024, προϋπολογισμού αποκλειστικά βάσει προγραμμάτων για το σύνολο των ΦΚΔ, αφού υφίστανται σοβαρές αδυναμίες και δυσλειτουργίες που πρέπει να θεραπευθούν. Ειδικότερα,

- Τα Υπουργεία και οι λοιποί εμπλεκόμενοι στη μεταρρύθμιση φορείς δεν έχουν προσαρμόσει κατάλληλα τα οργανογράμματά τους ούτε έχουν αναπτύξει κατάλληλη μεθοδολογία διαχείρισης με εσωτερικές διαδικασίες για την ανάπτυξη των υπό υλοποίηση προγραμμάτων, υποπρογραμμάτων και δράσεων.

- Τα υπάρχοντα πληροφοριακά συστήματα των Υπουργείων και των εποπτευόμενων φορέων τους δεν έχουν παραμετροποιηθεί ή προσαρμοστεί στον αναγκαίο βαθμό για την επαρκή υποστήριξη της καταγραφής και ανάλυσης των στοιχείων για την παρακολούθηση των δεικτών επίδοσης των προγραμμάτων που πιλοτικά υλοποιούν. Η ανάπτυξη του νέου Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος Δημοσιονομικής Πολιτικής GOV-ERP, είναι λίαν αμφίβολο εάν θα λειτουργεί το έτος 2024, για το οποίο έχει προγραμματιστεί η άρση της πιλοτικής εφαρμογής
- Τα αρμόδια επιτελικά όργανα σχεδιασμού της μεταρρύθμισης δεν ανταποκρίθηκαν επαρκώς στον συντονιστικό τους ρόλο με την παροχή αναλυτικών οδηγιών και τη συνεχή υποστήριξη των Υπουργείων και λοιπών φορέων που παρακολουθούν τη μετάβαση στο νέο σύστημα.
- Η επιλογή των γενικών και οριζόντιων κατά κανόνα δεικτών για τη μέτρηση της επίδοσης των προγραμμάτων υπονομεύει σε μεγάλο βαθμό την αποτελεσματική παρακολούθησή τους, αφού αυτοί πολλάκις αποδεικνύονται ακατάλληλοι και απρόσφοροι για την ακριβή μέτρηση της επίδοσής τους.
- Οι μονάδες Εσωτερικού Ελέγχου δεν έχουν ακόμη ενεργό ρόλο στο νέο σύστημα κατάρτισης και εκτέλεσης του κρατικού προϋπολογισμού βάσει προγραμμάτων και Επιδόσεων. Αυτή η αδυναμία ανάληψης ενεργού ρόλου οφείλεται στην έλλειψη προσωπικού αλλά και στη δυσχερή συνεργασία με τις λοιπές υπηρεσίες των Υπουργείων.

3. Ο ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΙΣΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Κεφάλαιο 9

Ο έλεγχος του Απολογισμού και του Ισολογισμού του Κράτους για το οικονομικό έτος 2022

Η διαδικασία και το περιεχόμενο του ελέγχου

Ο δικαστικός έλεγχος της δημόσιας διαχείρισης, που ανατίθεται από το Σύνταγμα στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρώνεται με τον έλεγχο επί του Απολογισμού και του Ισολογισμού του Κράτους (άρθρο 98 παρ. 1 εδάφιο ε' του Συντάγματος).

Η διαδικασία διεξαγωγής του ανωτέρω ελέγχου εκκινεί με την αποστολή, μέχρι το τέλος Ιουνίου κάθε έτους, του Απολογισμού και Ισολογισμού του Κράτους, μαζί με τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις, από το Υπουργείο Οικονομικών στην αρμόδια Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, η οποία, αφού ελέγξει την ορθότητα και την αξιοπιστία τους, τούς επιστρέφει στο Γενικό Λογιστήριο του Κράτους (ΓΛΚ) εντός δύο (2) μηνών από την αποστολή τους, μαζί με τις τυχόν παρατηρήσεις που περιλαμβάνονται στην αρχική έκθεσή της. Επί των παρατηρήσεων της Υπηρεσίας Επιτρόπου, ο Υπουργός Οικονομικών εκφράζει εγγράφως τις απόψεις και τα σχόλιά του και τα διαβιβάζει στο Ελεγκτικό Συνέδριο, εντός είκοσι (20) ημερών από την αποστολή τους. Το Ελεγκτικό Συνέδριο, στην αρχή σε Τμήμα και εν συνεχεία σε Ολομέλεια, συνεκτιμώντας την έκθεση της Υπηρεσίας Επιτρόπου και τις διατυπωθείσες απόψεις του Υπουργού Οικονομικών επ' αυτής, αποφαινεται για την ορθότητα και την αξιοπιστία του Απολογισμού, του Ισολογισμού και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων του Κράτους με την τελική Έκθεσή του (Διαδήλωση), την οποία αποστέλλει στο Υπουργείο Οικονομικών μέχρι και το τέλος Οκτωβρίου κάθε έτους. Το σύνολο δε των ως άνω λογαριασμών, μαζί με τη Διαδήλωση του Ελεγκτικού Συνεδρίου που υποχρεωτικώς τους συνοδεύει, εισάγονται από τον Υπουργό Οικονομικών στη Βουλή προς κύρωση, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 79 παρ. 7 του Συντάγματος.

Ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου είναι, ως προς τον Απολογισμό, έλεγχος αξιοπιστίας του λογαριασμού και νομιμότητας και κανονικότητας των υποκείμενων στον λογαριασμό πράξεων, συμπεριλαμβανομένων και των αποκλίσεων που προέκυψαν από την εκτέλεση του Προϋπολογισμού του ίδιου οικονομικού έτους και, ως προς τον Ισολογισμό και τις λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης, έλεγχος αξιοπιστίας του λογαριασμού, με αναφορά των κυριότερων διαπιστώσεων που προκύπτουν κάθε φορά από την απεικόνιση της χρηματοοικονομικής θέσης και τη διάρθρωση της περιουσιακής κατάστασης του Δημοσίου.

Ο Απολογισμός καταρτίζεται σε ταμειακή βάση, περιέχει δηλαδή τις πραγματικές εισπράξεις (έσοδα) και πληρωμές (έξοδα) που λαμβάνουν χώρα κατά τη διάρκεια του έτους αναφοράς.

Αντίστοιχα, οι Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης καταρτίζονται με βάση τα οριζόμενα στη 2/30886/ΔΛΓΚ/23.7.2020 απόφαση του Υφυπουργού Οικονομικών (Β' 3136), που συνιστά τη -μεταβατικού χαρακτήρα- Λογιστική Πολιτική για την Πρώτη Εφαρμογή (ΛΠΠΕ) του νέου Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης (ΛΠΓΚ), το οποίο προβλέπεται να εφαρμοσθεί πλήρως για όλους τους φορείς της Γενικής Κυβέρνησης από 1.1.2025.

Η πορεία των βασικών μεγεθών του Απολογισμού και του Ισολογισμού

Απολογισμός Εσόδων

Τα καθαρά εισπραχθέντα έσοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού, εξαιρουμένων των χρηματοοικονομικών εσόδων, ανήλθαν σε 59,74 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού, που προέβλεπε αντίστοιχα έσοδα ύψους 57,10 δις ευρώ, κατά 2,64 δις ευρώ ή ποσοστό 4,62%. Τα ως άνω έσοδα αντιπροσωπεύουν το 28,91% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) σε τρέχουσες τιμές (206,62 δις ευρώ, σύμφωνα με την από 18.10.2023 ανακοίνωση της ΕΛΣΤΑΤ), έναντι αντίστοιχου ποσοστού 30,23% του ΑΕΠ που ήταν η επίδοση του προηγούμενου οικονομικού έτους (2021). Τα έσοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών ανήλθαν σε 1.175,37 δις ευρώ και υπερέβησαν τα προϋπολογισθέντα κατά 435,85 δις ευρώ ή ποσοστό 58,94%. Το ποσό των εν λόγω εσόδων εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλό, οφείλεται, ωστόσο, στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα του βραχυπρόθεσμου δανεισμού μέσω τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos). Το εισπρακτέο υπόλοιπο εσόδων του Απολογισμού ανήλθε σε 122,52 δις ευρώ ή ποσοστό 59,29% του ΑΕΠ. Το υπόλοιπο αυτό είναι αυξημένο έναντι του προηγούμενου οικονομικού έτους 2021 κατά 9,68 δις ευρώ.

Απολογισμός Εξόδων

Τα έξοδα του Κρατικού Προϋπολογισμού, εξαιρουμένων των χρηματοοικονομικών εξόδων, ανήλθαν σε 71,63 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του αρχικού Προϋπολογισμού, ο οποίος προέβλεπε έξοδα ύψους 67,93 δις ευρώ, κατά 3,70 δις ευρώ ή ποσοστό 5,44%. Προκειμένου να καταστεί εφικτή η διενέργεια των επιπλέον δαπανών, τις οποίες υπαγόρευσε κυρίως η ενεργειακή κρίση και η συνεπακόλουθη αύξηση των τιμών των αγαθών και υπηρεσιών, ως αποτέλεσμα των δυσμενών γεωπολιτικών εξελίξεων, ψηφίστηκαν κατά τη διάρκεια του οικονομικού έτους 2022 δύο (2) συμπληρωματικοί προϋπολογισμοί, συνολικού ποσού 5,50 δις ευρώ. Τα έξοδα χρηματοοικονομικών συναλλαγών ανήλθαν σε 1.164,66 δις ευρώ και υπερέβησαν τον στόχο του Προϋπολογισμού κατά το ποσό των 425,84 δις ευρώ ή ποσοστό 57,64%. Το ποσό των τελευταίων δαπανών εμφανίζεται ιδιαίτερα υψηλό, οφείλεται, ωστόσο, στον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα του βραχυπρόθεσμου δανεισμού μέσω τίτλων με σύμφωνο επαναγοράς (repos).

Αποτέλεσμα Εκτέλεσης του Προϋπολογισμού

Το Αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από δραστηριότητες πλην χρηματοοικονομικών συναλλαγών διαμορφώθηκε σε έλλειμμα ποσού 11,89 δις ευρώ, ενώ σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό αναμενόταν έλλειμμα ποσού 10,83 δις ευρώ. Το έλλειμμα αυτό είναι κατά 2,61 δις ευρώ μικρότερο του ελλείμματος που πραγματοποιήθηκε κατά το προηγούμενο οικονομικό έτος (14,50 δις ευρώ). Το Αποτέλεσμα του Κρατικού Προϋπολογισμού από χρηματοοικονομικές συναλλαγές διαμορφώθηκε σε πλεόνασμα ποσού 10,72 δις ευρώ, ενώ σύμφωνα με τον Προϋπολογισμό αναμενόταν πλεόνασμα ποσού 712 εκατ. ευρώ.

Ισολογισμός (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) και λοιπές Χρηματοοικονομικές Καταστάσεις της Κεντρικής Διοίκησης

Κατά την περίοδο αναφοράς (2022) το σύνολο των Περιουσιακών Στοιχείων του Κράτους ανήλθε σε 71,21 δις ευρώ και το σύνολο των Υποχρεώσεων σε 425,56 δις ευρώ, με αποτέλεσμα η Καθαρή Θέση των Πολιτών, η οποία εξευρίσκεται αν από τα Περιουσιακά Στοιχεία

αφαιρέσουμε τις Υποχρεώσεις, να παραμένει αρνητική με ελαφρώς αυξητικές τάσεις έναντι του προηγούμενου έτους (από 352,18 δις ευρώ στις 31.12.2021 σε 354,35 δις ευρώ στις 31.12.2022). Το υπόλοιπο του Χρέους της Κεντρικής Διοίκησης κατά την 31^η Δεκεμβρίου 2022 ανήλθε στο ποσό των 400,28 δις ευρώ και είναι αυξημένο σε σχέση με εκείνο των 388,46 δις ευρώ του προηγούμενου οικονομικού έτους (2021) κατά 11,82 δις ευρώ ή ποσοστό 3,04%. Ωστόσο, η σχέση του Χρέους προς το ΑΕΠ βελτιώθηκε ουσιαστικά (από 214,03% σε 193,73%), λόγω κυρίως της μεγάλης αύξησης του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές κατά την περίοδο αναφοράς (από 181,50 δις ευρώ, που είναι η αναθεωρημένη εκτίμηση για το 2021, σε 206,62 δις ευρώ).

Οι σημαντικότερες διαπιστώσεις – ευρήματα

Επί του Απολογισμού Εσόδων – Εξόδων

Από τον έλεγχο του Απολογισμού Εσόδων - Εξόδων διαπιστώθηκαν ιδίως τα εξής:

(α) Αποκλίσεις μεταξύ των στοιχείων που εμφανίζονται στα διάφορα πληροφοριακά συστήματα της Κεντρικής Διοίκησης (κυρίως ΟΠΣΔΠ και TAXISNET) κατά το κλείσιμο του έτους (31.12.2022), οι οποίες κατέστησαν αναγκαία τη διενέργεια διορθωτικών εγγραφών και, συνεπεία τούτου, την κατάρτιση των τελικών πινάκων του Απολογισμού Εσόδων το πρώτον με την από 17.10.2023 Έκθεση του Υπουργού Εθνικής Οικονομίας και Οικονομικών (άρθρο 167 παρ. 1 ν. 4270/2014), δηλαδή σε χρόνο μεταγενέστερο της υποβολής των φερομένων ως οριστικών στοιχείων εσόδων στο Ελεγκτικό Συνέδριο, η οποία έλαβε χώρα στις 30.6.2023.

(β) Παράβαση των αρχών της καθολικότητας και της ειλικρίνειας και ακρίβειας, που διέπουν την κατάρτιση του Προϋπολογισμού, λόγω μη συμπερίληψης ορισμένων εσόδων και εξόδων σε αυτόν (ενδεικτικά, έσοδα του Οργανισμού Διαχείρισης και Ανάπτυξης Πολιτιστικών Πόρων, έσοδα από πλειστηριασμούς αδιάθετων δικαιωμάτων εκπομπών αερίων θερμοκηπίου, έσοδα και έξοδα στρατιωτικών νοσοκομείων), σε συνδυασμό με την επανειλημμένη υποεκτίμηση των προβλέψεων του Προϋπολογισμού ως προς το ύψος κάποιων επιμέρους εξόδων (ενδεικτικά, αποζημιώσεις λόγω δικαστικών αποφάσεων), που έχουν πάγιο και επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα.

(γ) Πλημμελής χρήση των πιστώσεων του Αποθεματικού για τη χρηματοδότηση δαπανών φορέων της Κεντρικής Διοίκησης που δεν είναι συμβατές με τον επιβαλλόμενο από τον νόμο προορισμό του, που είναι η κάλυψη σημαντικών, άμεσων, αναπόφευκτων και επείγουσών δαπανών (ενδεικτικά, αναλώθηκαν πιστώσεις για την αντιμετώπιση υποχρεώσεων που ανάγονταν στη συνήθη δραστηριότητα των φορέων και οι οποίες είχαν γεννηθεί και ήταν γνωστές κατά τον χρόνο ψήφισης του Προϋπολογισμού του έτους 2022). Επιπλέον, παρατηρήθηκαν υψηλά αδιάθετα υπόλοιπα, προερχόμενα από το Αποθεματικό, σε ορισμένους από τους φορείς που ενισχύθηκαν κατά τη λήξη της χρήσης, με συνέπεια να αναιρείται κατ' αποτέλεσμα η πραγματική ανάγκη χορήγησης των οικείων πιστώσεων.

(δ) Αύξηση των απλήρωτων και ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων της Κεντρικής Διοίκησης κατά ποσοστό 27,92% και 54,87%, αντίστοιχα, σε σχέση με το προηγούμενο έτος (2021), καθώς και πλημμελής τήρηση από ορισμένους φορείς του Μητρώου Δεσμεύσεων, στο οποίο δεν καταγράφονται ορθά τα πραγματικά υπόλοιπα των απλήρωτων και ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, με συνέπεια οι αποσταλείσες στο ΓΛΚ δημοσιονομικές αναφορές να μην είναι ακριβείς (ενδεικτικά, στις αναφορές του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας ελλείπουν τα στοιχεία των απλήρωτων και ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των Στρατιωτικών Νοσοκομείων και λοιπών οργανικών μονάδων του με ίδια έσοδα).

(ε) Ύπαρξη αδρανών ή με ελάχιστες κινήσεις λογαριασμών διαχείρισης αξιών και υλικού ορισμένων ΔΟΥ (κυρίως εντύπων παραβόλων), πρακτική που εγκυμονεί κινδύνους απώλειας, φθοράς κ.λπ. των αντικειμένων των διαχειρίσεων αυτών.

(στ) Σοβαρές αδυναμίες στα συστήματα εκκαθάρισης και πληρωμής της μισθοδοσίας στην Κεντρική Διοίκηση. Ειδικότερα, παρατηρήθηκαν εσφαλμένες καταχωρίσεις/αναριθμητισμοί στα στοιχεία των μισθοδοτούμενων (π.χ. ηλικία, ημερομηνία πρόσληψης), ενώ και η ενημέρωση των περισσότερων βάσεων δεδομένων (Μητρώο Ανθρώπινου Δυναμικού, «Απογραφή», Σύστημα «Μισθοδοσίας»), οι οποίες δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, γίνεται αυτόνομα, με συνέπεια να εμφιλοχωρεί ο κίνδυνος τα συστήματα να μην έχουν, σε δεδομένη χρονική στιγμή, την ίδια πληροφορία. Επιπλέον, απουσιάζουν οι δικλίδες αποτροπής δημοσιονομικών κινδύνων ιδιαίτερα στις μικρότερες και περιφερειακές υπηρεσίες εκκαθάρισης, όπου ένα άτομο μπορεί να ασκεί περισσότερα καθήκοντα. Πέραν αυτών, δεν διενεργήθηκαν επαρκείς τακτικοί ή έστω έκτακτοι έλεγχοι στις βάσεις δεδομένων ούτε πραγματοποιήθηκαν επαρκείς δειγματοληπτικοί έλεγχοι ακρίβειας των στοιχείων της μισθοδοσίας.

(ζ) Η οργάνωση, στελέχωση και λειτουργία των Μονάδων Εσωτερικού Ελέγχου των Υπουργείων (επιπέδου Διεύθυνσης), η οποία εξ αντικειμένου μπορεί να συμβάλλει ουσιαστικά στην εγκαθίδρυση της δημοσιονομικής νομιμότητας και την αποτροπή σοβαρών δημοσιονομικών κινδύνων, δεν ήταν κατά την περίοδο αναφοράς επαρκής σε τέτοιο βαθμό ώστε να μπορεί να χαρακτηριστεί ως αποτελεσματική. Ειδικότερα, δεν έχει πιστοποιηθεί η επάρκεια όλων των εσωτερικών ελεγκτών, δεν έχουν εγκριθεί οι Εσωτερικοί Κανονισμοί Λειτουργίας ούτε έχουν εκπονηθεί Εγχειρίδια Εσωτερικού Ελέγχου, ενώ σε κάποιες περιπτώσεις δεν αναπτύχθηκε οποιαδήποτε ελεγκτική δραστηριότητα από τις Μονάδες Εσωτερικού Ελέγχου.

(η) Ο σχεδιασμός των δράσεων που θα αναλάμβαναν τα Υπουργεία εντός της περιόδου αναφοράς για να εξοικονομήσουν δαπάνες και να αυξήσουν τα έσοδά τους (επισκόπηση δαπανών) αποδείχθηκε αναποτελεσματικός, καθώς είτε δεν αναλήφθηκαν εν τοις πράγμασι οι σχετικές δράσεις είτε - όπου αναλήφθηκαν - δεν επιτεύχθηκαν οι στόχοι που τέθηκαν.

Επί του Ισολογισμού (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης

Από τον έλεγχο του Ισολογισμού και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης διαπιστώθηκαν ιδίως τα εξής:

(α) Καθυστέρηση υλοποίησης της Λογιστικής Μεταρρύθμισης της Κεντρικής Διοίκησης, μέσω της οποίας εκτιμάται ότι θα επιτευχθεί ουσιαστική αναβάθμιση της ποιότητας της παρεχόμενης χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (για τα έσοδα, τα έξοδα, τα περιουσιακά στοιχεία, τις υποχρεώσεις της κ.λπ.).

(β) Τα πάγια στοιχεία (ακίνητα, υποδομές, εξοπλισμός κ.λπ.) εξακολουθούν να μην καταγράφονται στον Ισολογισμό, με συνέπεια να επηρεάζεται αρνητικά το ύψος των περιουσιακών στοιχείων της Κεντρικής Διοίκησης - ως στοιχείο του Ενεργητικού - και, κατ' αποτέλεσμα, το ύψος στο οποίο διαμορφώνεται η Καθαρή Θέση των Πολιτών.

(γ) Υπήρξε σημαντική πρόοδος όσον αφορά τη διαχείριση και αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας, ωστόσο απαιτούνται αρκετές ακόμη σημαντικές παρεμβάσεις (ενδεικτικά,

καταγράφεται έλλειμμα στον εντοπισμό ακινήτων ιδιαίτερου φυσικού κάλλους ή πολιτιστικής και οικονομικής αξίας προς αξιοποίηση, καθώς και καθυστερήσεις στον εξορθολογισμό και την εξοικονόμηση δαπανών για τη στέγαση των δημοσίων υπηρεσιών).

(δ) Η επιμέτρηση ορισμένων περιουσιακών στοιχείων και υποχρεώσεων δεν πραγματοποιείται σύμφωνα με τη Λογιστική Πολιτική για την Πρώτη Εφαρμογή (ΛΠΠΕ) του νέου Λογιστικού Πλαισίου της Γενικής Κυβέρνησης, αλλά με βάση τη λογιστική πολιτική που ίσχυε μέχρι τις 31.12.2018. Με τον τρόπο αυτό, ούτε το ενδιάμεσο (μεταβατικό) λογιστικό πλαίσιο (ΛΠΠΕ) εφαρμόστηκε πλήρως κατά την περίοδο αναφοράς.

(ε) Δεν αναγνωρίζονται στον Ισολογισμό προβλέψεις για τους σημαντικότερους χρηματοοικονομικούς κινδύνους (π.χ. από καταπτώσεις εγγυήσεων), καθώς η Κεντρική Διοίκηση δεν έχει αναπτύξει το λογιστικό της σύστημα, ώστε να καταρτίσει αντίστοιχα μητρώα παρακολούθησης ζημιών και υποχρεώσεων, όπως επιτάσσει η ΛΠΠΕ.

(στ) Η διαπίστωση διαφορών μεταξύ των απολογιστικών στοιχείων που εμφανίζονται στο ΟΠΣΔΠ-SAP και εκείνων που εξάγονται από το TAXISNET είχε ως αποτέλεσμα το ΓΛΚ να προβεί, εκτός από την κατάρτιση των τελικώς διαμορφωμένων πινάκων του Απολογισμού Εσόδων, στην τροποποίηση και της Κατάστασης Ταμειακών Ροών.

Το Συμπέρασμα

Η Ολομέλεια, με τη σύμφωνη γνώμη του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αποφάνθηκε, με την επιφύλαξη των παρατηρήσεων που διατυπώθηκαν στα επιμέρους Κεφάλαια της Έκθεσης αυτής, υπέρ της ορθότητας και αξιοπιστίας του Απολογισμού Εσόδων - Εξόδων του Κράτους του οικονομικού έτους 2022, καθώς και του Ισολογισμού του Κράτους (Κατάσταση Χρηματοοικονομικής Θέσης) και των λοιπών Χρηματοοικονομικών Καταστάσεων της Κεντρικής Διοίκησης της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2022, διατυπώνοντας παράλληλα σύσταση για ανάληψη των κατάλληλων δράσεων επίστευσης της Λογιστικής Μεταρρύθμισης, ώστε να διασφαλισθεί η τήρηση της 1^{ης} Ιανουαρίου 2025 ως ημερομηνίας κατά την οποία η Κεντρική Διοίκηση θα έχει υιοθετήσει και θα εφαρμόζει πλήρως το νέο λογιστικό πλαίσιο (π.δ. 54/2018, Α' 103).

Κεφάλαιο 10

Η έκθεση για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα έτους 2022

Με τις ρυθμίσεις του άρθρου 54 του νέου Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ν. 4820/2021) εισήχθη το πρώτον στην έννομη τάξη η αρμοδιότητα σύνταξης «έκθεσης» του Δικαστηρίου με αντικείμενο την «ενημέρωση της Βουλής για τη δημοσιονομική βιωσιμότητα». Η ανάθεση αυτής της αρμοδιότητας στο Ελεγκτικό Συνέδριο είναι συνυφασμένη με τη φύση του ως ανωτάτου δημοσιονομικού δικαστηρίου και, συγχρόνως, ως του ανωτάτου θεσμού δημοσιονομικού ελέγχου στη Χώρα (βλ. άρθρο 1 ν. 4820/2021).

Η σύνταξη της έκθεσης εμπίπτει στην αρμοδιότητα του Δέκατου Τμήματος Μελετών και Γνωμοδοτήσεων, το οποίο, με πράξη του, την εισάγει για οριστική έγκριση στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου (μαζί με τη Διαδήλωση).

Μέσω της έκθεσης αυτής το Δικαστήριο επεκτείνει τη δράση του σε τομείς που δεν είναι αμιγώς ελεγκτικού ενδιαφέροντος, δοθέντος ότι η δημοσιονομική βιωσιμότητα δεν είναι ζήτημα μόνον αποτύπωσης, επεξεργασίας και ελεγκτικής επαλήθευσης συγκεκριμένων αριθμητικών δεδομένων (για το έλλειμμα, το χρέος, τα έσοδα, τις δαπάνες, τις εγγυήσεις κ.λπ.), όπως αυτά αποτυπώνονται στη Διαδήλωση και τους λοιπούς λογαριασμούς του Κράτους, αλλά, κατά την αντίληψη του κοινού νομοθέτη, συναρτάται και με την παρακολούθηση, επεξεργασία και ανάλυση των δεικτών/δεδομένων που αφορούν σε ορισμένα βασικά χαρτοφυλάκια, που είναι κατ' ελάχιστον τα εξής: (i) «Πορεία Μακροοικονομικών Μεγεθών», (ii) «Δημόσιο Χρέος», (iii) «Τήρηση Δημοσιονομικών Υποχρεώσεων της Χώρας», (iv) «Βιωσιμότητα Δημόσιας Ασφάλισης» και (v) «Συστημικοί Δημοσιονομικοί Κίνδυνοι» (με έμφαση στις Τράπεζες).

Στόχος αυτής της συστηματικής παρακολούθησης είναι η ανάδειξη από το Ελεγκτικό Συνέδριο των εκάστοτε κρίσιμων δεδομένων (ποσοτικών και ποιοτικών), καθώς και των τάσεων, κινδύνων και μελλοντικών προκλήσεων που εμπεριέχονται στους συγκεκριμένους τομείς, ώστε η Βουλή, ως αποδέκτης της σχετικής ενημέρωσης, να είναι σε θέση να αξιολογήσει αποτελεσματικά την τρέχουσα δημοσιονομική κατάσταση και τις προοπτικές της κατά τη διαμόρφωση των πολιτικών της.

Η πορεία των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών

Από την παρακολούθηση της πορείας των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών του οικονομικού έτους 2022 προέκυψαν ιδίως τα εξής:

Η ανάπτυξη κυμάνθηκε σε ικανοποιητικά επίπεδα. Πιο συγκεκριμένα, το Πραγματικό Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) ανήλθε σε 190,7 δις ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση σε ποσοστό 5,6% σε σχέση με το 2021, ξεπερνώντας τα προ πανδημίας επίπεδα. Αντίστοιχα, το Ονομαστικό ΑΕΠ ανήλθε σε 206,6 δις ευρώ, παρουσιάζοντας μία αύξηση 13,8% σε σχέση με το 2021.

Αντίθετα, δυσμενείς ήταν οι εξελίξεις που παρατηρήθηκαν στο μέτωπο του Πληθωρισμού. Ειδικότερα, μετά από μια δεκαετία πολύ χαμηλού πληθωρισμού, ο Δείκτης Τιμών Καταναλωτή το 2022 παρουσίασε μεγάλη αύξηση σε σχέση με το 2021, καθώς ανήλθε σε ποσοστό 9,6%, κυρίως λόγω των αυξημένων τιμών ενέργειας. Ειδικά όμως στην Ομάδα «Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά», που περιλαμβάνει είδη που καλύπτουν βασικές και κατά

βάση ανελαστικές ανάγκες των νοικοκυριών (ψωμί, δημητριακά, κρέατα, ψάρια, φρούτα κ.λπ.), ο αντίστοιχος δείκτης κυμάνθηκε σε υψηλότερο ποσοστό (15,5%), στοιχείο που αντανακλά τις δυσμενείς συνέπειες της ανόδου των τιμών στο βιοτικό επίπεδο ιδίως των ευάλωτων κοινωνικών ομάδων.

Όσον αφορά την Απασχόληση, διατηρήθηκε η θετική δυναμική, καθώς το 2022 η ανεργία μειώθηκε ακόμη περισσότερο, φθάνοντας στο 12,4%, ένα από τα χαμηλότερα ποσοστά της τελευταίας δεκαπενταετίας. Συγκεκριμένα, το 2022 οι απασχολούμενοι ανήλθαν στα 4,135 εκατομμύρια άτομα, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 82 χιλιάδες εργαζομένους ή 2% σε σχέση με το 2021.

Το Δικαστήριο, αφού στάθμισε και αξιολόγησε τα ανωτέρω μακροοικονομικά δεδομένα, τη διαχρονική εξέλιξή τους, καθώς και ορισμένες επιμέρους πτυχές τους, όπως είναι, ενδεικτικά, η μεγάλη εξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από την εγχώρια κατανάλωση, το διαχρονικά αρνητικό πρόσημο των καθαρών εξαγωγών (δηλαδή της διαφοράς μεταξύ εισαγωγών και εξαγωγών) και το χαμηλό - αν και βελτιούμενο σε σχέση με τα προηγούμενα έτη - ύψος των συνολικών επενδύσεων, ανέδειξε στην έκθεση τέσσερις (4) σημαντικούς κινδύνους που, δυνητικά, θα μπορούσαν να επηρεάσουν αρνητικά τη δημοσιονομική βιωσιμότητα κατά τα προσεχή έτη. Ειδικότερα:

α) Το Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (ΙΤΣ), που συνιστά τον βασικό δείκτη ανταγωνιστικότητας της Χώρας, είναι διαχρονικά ελλειμματικό ως ποσοστό του ΑΕΠ. Μάλιστα κατά την περίοδο αναφοράς (2022) το έλλειμμα του ΙΤΣ ως προς το ονομαστικό ΑΕΠ εκτοξεύτηκε σε ποσοστό 10,3%, έναντι αντίστοιχου ποσοστού 6,8% κατά το προηγούμενο έτος (2021). Η δυσκολία της Χώρας να δημιουργήσει πλεόνασμα - ή έστω να μειώσει ουσιωδώς το έλλειμμα - στο ΙΤΣ συνιστά μια μεγάλη διαχρονική αδυναμία (μακροοικονομική ανισορροπία) της ελληνικής οικονομίας.

β) Το επενδυτικό κενό της ελληνικής οικονομίας σφραγιστικά την περίοδο 2015-2021 εκτινάχθηκε στα 49,6 δις ευρώ. Η αδυναμία των επενδυτικών δαπανών να αντισταθμίσουν τις αποσβέσεις έχει προκαλέσει στην ελληνική οικονομία έλλειμμα ανταγωνιστικότητας, τεχνολογική υστέρηση και μείωση της παραγωγικότητας.

γ) Η μείωση του εργατικού δυναμικού, η μετανάστευση εξειδικευμένων εργαζομένων (brain drain) και το δημογραφικό πρόβλημα εν γένει αποτελούν σημαντικά ζητήματα που αντιμετωπίζει και θα αντιμετωπίσει εντονότερα η Ελλάδα την επόμενη δεκαετία.

δ) Η συστηματική παρακολούθηση της κλιματικής αλλαγής πρέπει να αποτελέσει μέγιστη προτεραιότητα, καθώς τυχόν δυσμενείς εξελίξεις στο συγκεκριμένο πεδίο είναι πιθανό να επηρεάσουν δυσμενώς την εκτέλεση των μελλοντικών κρατικών προϋπολογισμών (ενδεικτικά, επιβάρυνση με πρόσθετες δαπάνες για την αποκατάσταση των ζημιών, μείωση εσόδων λόγω μειωμένης παραγωγής), αλλά και τους μακροοικονομικούς δείκτες (ενδεικτικά, μειωμένο ΑΕΠ, υψηλή ανεργία).

Το Δημόσιο Χρέος

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκε το 2022 ως απόλυτο μέγεθος και διαμορφώθηκε σε 356.597 εκατ. ευρώ (από 353.848 εκατ. ευρώ το 2021). Παρά την αύξηση αυτή, το χρέος μειώθηκε ως ποσοστό του ΑΕΠ και, συγκεκριμένα, διαμορφώθηκε σε ποσοστό 172,6% του ΑΕΠ (από 195,0% το 2021). Η μείωση που επιτεύχθηκε το 2022 (22,4 ποσοστιαίες μονάδες)

συνιστά και τη μεγαλύτερη μείωση των τελευταίων δέκα (10) ετών. Ως αποτέλεσμα της επίδοσης αυτής, η Ελλάδα εμφανίζει τον χαμηλότερο λόγο χρέους προς ΑΕΠ μετά το 2012. Αν και η συγκεκριμένη μείωση καταγράφηκε ως η μεγαλύτερη μείωση μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), εντούτοις η Ελλάδα εξακολουθεί να καταλαμβάνει την πρώτη θέση όσον αφορά το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ. Έπονται η Ιταλία με 141,7% και η Πορτογαλία με 112,4%, ενώ ο Ευρωπαϊκός μέσος όρος βρίσκεται χαμηλότερα, στο 83,5% (και 91% για τις Χώρες της Ευρωζώνης).

Οι ετήσιες ακαθάριστες (μικτές) χρηματοδοτικές ανάγκες ως ποσοστό του ΑΕΠ, που συνιστούν έναν δεύτερο δείκτη βιωσιμότητας του χρέους, ανήλθαν για το 2022 στο 13,4%. Επομένως, υπολείπονται του σχετικού δείκτη του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ), που ανέρχεται για τις αναπτυσσόμενες Χώρες (emerging markets), όπως η Ελλάδα, σε ποσοστό 15% του ΑΕΠ (και σε ποσοστό 20% για τις ανεπτυγμένες Χώρες).

Επιπλέον, οι αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής αξιολόγησης του Ελληνικού Δημοσίου το 2022 από τους οίκους S&P και DBRS αποτέλεσαν μια σημαντική εξέλιξη, καθώς η πιστοληπτική αξιολόγηση του Ελληνικού Δημοσίου βρίσκεται πλέον οριακά χαμηλότερα από την επενδυτική κατηγορία.

Το Δικαστήριο αναγνώρισε στην έκθεσή του τη σημαντική βελτίωση των κρίσιμων δεικτών που συνδέονται με τη βιωσιμότητα του δημοσίου χρέους. Επισήμανε, ωστόσο, ότι η θετική αυτή εξέλιξη οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στο ότι το μεγαλύτερο μέρος του αποτελείται από τα δάνεια του λεγόμενου επίσημου τομέα (EFSF, ESM, δάνεια GLF κ.λπ.), τα οποία διέπονται από ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής (χαμηλά επιτόκια, μεγάλη διάρκεια αποπληρωμής, αναβολή καταβολής τόκων, περίοδος χάριτος για την απόσβεση μέρους των δανείων κ.λπ.).

Έτσι, σταθμίζοντας το γεγονός ότι τα υφιστάμενα ευνοϊκά χαρακτηριστικά του δημοσίου χρέους δεν έχουν μόνιμο χαρακτήρα, το Δικαστήριο ανέδειξε στην έκθεση έναν σημαντικό κίνδυνο για το δημόσιο χρέος, που συνίσταται στο ότι η σταδιακή αναχρηματοδότηση των δανειακών υποχρεώσεων προς τον επίσημο τομέα με όρους αγοράς, δηλαδή η «αντικατάσταση» των χρεολυσίων δανείων προς τον επίσημο τομέα μέσω νέου δανεισμού (κυρίως με έκδοση ομολόγων), θα αυξήσει την έκθεση του Ελληνικού Δημοσίου στον επιτοκιακό κίνδυνο, καθώς πλέον επικρατούν ανοδικές τάσεις στα επιτόκια συνεπεία του υψηλού παγκόσμιου πληθωρισμού αλλά και της περιοριστικής νομισματικής πολιτικής που ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα.

Η τήρηση των δημοσιονομικών υποχρεώσεων της Χώρας

Από τον Μάρτιο του 2020 έχει τεθεί σε εφαρμογή η γενική ρήτρα διαφυγής, η οποία επιτρέπει στα κράτη μέλη να αποκλίνουν από τα συνήθη όρια δημοσίου ελλείμματος και κρατικού χρέους, σε προσωρινή βάση, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κρίση που προκλήθηκε από το κλείσιμο των οικονομιών, λόγω πανδημίας.

Το καθεστώς ενισχυμένης εποπτείας, στο οποίο είχε ενταχθεί η Ελλάδα, έληξε στις 20 Αυγούστου 2022 και πλέον βρίσκεται σε διαδικασία μεταπρογραμματικής εποπτείας, σύμφωνα με το άρθρο 14 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 472/2013, στο οποίο προβλέπεται ότι τα κράτη μέλη παραμένουν υπό εποπτεία μετά το πρόγραμμα εφόσον δεν έχει εξοφληθεί τουλάχιστον το 75% της χρηματοδοτικής συνδρομής.

Στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» δημοσιεύονται εκθέσεις και συστάσεις που καλύπτουν την ετήσια πρόοδο της Χώρας σε μια σειρά από τομείς που ανάγονται από τη

δημοσιονομική πολιτική και τη θεραπεία των μακροοικονομικών ανισορροπιών μέχρι τις αναγκαίες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις για την αντιμετώπιση όχι μόνο των οικονομικών αλλά και των κυριότερων κοινωνικών προκλήσεων.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διενήργησε εμπειριστατωμένη επισκόπηση βάσει του άρθρου 5 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1176/2011 για την Ελλάδα και δημοσίευσε τα αποτελέσματά της στις 24 Μαΐου 2023 [SWD(2023) 631 final]. Κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει υπερβολικές μακροοικονομικές ανισορροπίες, οι οποίες σχετίζονται με το υψηλό δημόσιο χρέος, το υψηλό απόθεμα μη εξυπηρετούμενων δανείων, την υψηλή ανεργία, αλλά και τη σημαντική διεύρυνση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών το 2022.

Συμπερασματικά, από τις σχετικές εκθέσεις των ευρωπαϊκών θεσμών προκύπτει ότι η Ελλάδα έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο σε μια σειρά από δεσμεύσεις που έχει αναλάβει. Τονίζεται, ωστόσο, ότι ανάμεσα στις βασικές προκλήσεις για το μέλλον είναι η συνεχής ετοιμότητα της Χώρας να καταβάλει τις αναγκαίες προσπάθειες για τη βελτίωση των μακροοικονομικών της μεγεθών και την υλοποίηση των ειδικών συστάσεων που απευθύνονται σε αυτήν.

Η Βιωσιμότητα της Δημόσιας Ασφάλισης

Η εκτέλεση του προϋπολογισμού των ασφαλιστικών ταμείων στο τέλος του 2022 εμφάνισε πλεόνασμα ύψους 1.662 εκατ. ευρώ, αυξημένο κατά 1.317 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021 (πλεόνασμα 345 εκατ. ευρώ). Ειδικότερα, τα έσοδα ανήλθαν σε 47.439 εκατ. ευρώ, αυξημένα κατά 2.369 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021. Αντίστοιχα, οι δαπάνες ανήλθαν σε 45.777 εκατ. ευρώ, ομοίως αυξημένες κατά 1.052 εκατ. ευρώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Ο αριθμός των συνταξιούχων της Χώρας ανήλθε, τον Δεκέμβριο του 2022, σε 2.473.565 άτομα και η μέση μηνιαία δαπάνη που κατέβαλαν τα ταμεία για τις συντάξεις ανήλθε σε 2.378.088.116,45 ευρώ. Σε σχέση με το 2021 δεν υπήρξε ουσιώδης διαφοροποίηση ως προς το πλήθος των συνταξιούχων και το μέσο μηνιαίο κόστος καταβολής των συντάξεών τους.

Μια από τις κύριες πηγές εσόδων για τα ασφαλιστικά ταμεία είναι τα έσοδα που εισρέουν από τις ασφαλιστικές εισφορές και τις ρυθμίσεις οφειλών (οι υπόλοιπες πηγές είναι οι μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό, οι εισπράξεις υπέρ τρίτων και τα άλλα έσοδα). Για το 2022 τα έσοδα αυτά ανήλθαν σε 17.222 εκατ. ευρώ, εμφανίζοντας αύξηση κατά 1.124 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021.

Οι τρέχουσες εισφορές κύριας σύνταξης για το 2022 ανήλθαν σε 11.040 εκατ. ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 3,57% σε σχέση με το 2021. Αντίστοιχα οι τρέχουσες εισφορές επικουρικής σύνταξης διαμορφώθηκαν σε 3.500 εκατ. ευρώ. Υπολογίζεται ότι το 2022 μόνο το 31% των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων προέρχεται από εισφορές εργαζομένων και εργοδοτών. Το υπόλοιπο των εσόδων αυτών προέρχεται από μεταβιβάσεις του κρατικού προϋπολογισμού και από εισφορές των μη μισθωτών (ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοαπασχολούμενοι κ.λπ.).

Το σύνολο των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών στο τέλος του Δεκεμβρίου 2022, δηλαδή το χρέος προς την κοινωνική ασφάλιση, διαμορφώθηκε στα 45.672.812.174 ευρώ έναντι 41.020.670.581 ευρώ στο τέλος του 2021.

Οι μεταβιβάσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό ανήλθαν για το 2022 σε 14.508 εκατ. ευρώ (14.478 εκατ. ευρώ για κύριες συντάξεις και 29,5 εκατ. ευρώ για επικουρικές συντάξεις), αυξημένες κατά 192 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021. Η συνδρομή του Κράτους από τον κρατικό προϋπολογισμό αντιπροσωπεύει το 31% των εσόδων των ασφαλιστικών ταμείων.

Οι δαπάνες για την καταβολή των συντάξεων (κύριων και επικουρικών) ανήλθαν συνολικά στα 29.909 εκατ. ευρώ, αυξημένες κατά 351 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2021.

Αν και η συνταξιοδοτική δαπάνη (στην οποία συμπεριλαμβάνονται και άλλες συνταξιοδοτικές παροχές, όπως οι συντάξεις ανασφάλιστων υπεργολικών) αυξήθηκε σε απόλυτα μεγέθη κατά 459 εκατ. ευρώ, ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε το 2022 κατά 1,87 ποσοστιαία μονάδα, μείωση που οφείλεται στην αύξηση του ΑΕΠ.

Ωστόσο, η Ελλάδα εξακολουθεί να είναι πρώτη στις συνταξιοδοτικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕΠ (14,5%) στις χώρες της ΕΕ.

Σταθμίζοντας όλα τα ανωτέρω δεδομένα, το Δικαστήριο στην έκθεσή του κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η δημόσια ασφάλιση εμφανίζει σημαντικές προκλήσεις, όπως είναι, ενδεικτικά, η αναμενόμενη σταδιακή αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων σε σχέση με τον συνολικό αριθμό των εργαζομένων, η αύξηση του δείκτη γήρανσης του πληθυσμού, η τάση αύξησης, μετά το τέλος της πανδημίας, του προσδόκιμου ζωής, το υψηλό ποσοστό συνταξιούχων κάτω των 70 ετών, καθώς και η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα της ετήσιας συνταξιοδοτικής δαπάνης ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Συστημικοί Δημοσιονομικοί Κίνδυνοι: Η Έκθεση των Συστημικών Τραπεζών στη Συγκυρία

Η επιτάχυνση του ρυθμού ανόδου του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 13,8% το 2022 (από 181,5 σε 206,6 δις ευρώ) άσκησε θετική επίδραση στα βασικά μεγέθη του εγχώριου τραπεζικού τομέα. Το ενεργητικό των ελληνικών τραπεζικών ομίλων διαμορφώθηκε σε 325,4 δις ευρώ τον Δεκέμβριο του 2022, μειωμένο κατά 0,8 δις ευρώ σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2021. Τα Ίδια Κεφάλαια ανήλθαν σε 27,03 δις ευρώ, αυξημένα κατά 2,9 δις ευρώ από τον περσινό Δεκέμβριο, ενώ οι Υποχρεώσεις ανήλθαν σε 298,32 δις ευρώ, μειωμένες κατά 3,7 δις ευρώ σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2021.

Από την πλευρά του ενεργητικού, η τραπεζική χρηματοδότηση κατέγραψε επιτάχυνση το 2022. Το υπόλοιπο των δανείων αυξήθηκε κατά 11,1 δις ευρώ και ανήλθε σε 160,3 δις ευρώ, καθώς οι εκταμιεύσεις δανείων υπεραντιστάθμισαν τη μείωση των υπολοίπων εξαιτίας των συναλλαγών πώλησης και τιλοποίησης μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ).

Η ποιότητα του δανειακού χαρτοφυλακίου βελτιώθηκε και όλες οι συστημικές τράπεζες έχουν ήδη επιτύχει τον επιχειρησιακό στόχο τους για μονοψήφιο ποσοστό ΜΕΔ. Ο λόγος των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων στο τέλος του 2022 διαμορφώθηκε σε 8,7% έναντι 12,8% στο τέλος του 2021. Εξακολουθεί όμως να παραμένει σε υψηλό επίπεδο σε σύγκριση με τον μέσο όρο σε επίπεδο ευρωζώνης (Δεκέμβριος 2022: 1,8%).

Από την πλευρά του Παθητικού, οι καταθέσεις συνέχισαν να ενισχύονται το 2022. Συγκεκριμένα αυξήθηκαν κατά 12,9 δις ευρώ και ανήλθαν σε 230,2 δις ευρώ.

Τον Δεκέμβριο του 2022 τα εποπτικά ίδια κεφάλαια των ελληνικών τραπεζών αυξήθηκαν κατά 9,6% σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2021 (από 24,1 δις ευρώ ανήλθαν σε 26,5 δις ευρώ).

Ωστόσο, η ποιότητα των εποπτικών ιδίων κεφαλαίων των ελληνικών τραπεζών παραμένει χαμηλή, καθώς τον Δεκέμβριο του 2022 οι οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (Deffered Tax Credits - DTCs) ανήλθαν σε 13,7 δις ευρώ, αντιπροσωπεύοντας το 52% των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων (από 59% τον Δεκέμβριο του 2021).

Ο λόγος Δάνεια προς Καταθέσεις Νοικοκυριών και Μη Χρηματοπιστωτικών Επιχειρήσεων (ΜΧΕ) διαμορφώθηκε τον Δεκέμβριο του 2022 στο 60,4% (έναντι 68,7% το 2021), υπολειπόμενος σε σχέση με τον μέσο όρο της ευρωζώνης που ανήλθε σε 103,5% (104,4% το 2021).

Η βελτίωση της ποιότητας των ισολογισμών και η αύξηση των επιτοκίων ευνόησαν την κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών. Το 2022 οι ελληνικές τράπεζες κατέγραψαν κέρδη μετά από φόρους και διακοπτόμενες δραστηριότητες ύψους 3,6 δις ευρώ, έναντι ζημιών 4,8 δις ευρώ το 2021, επιστρέφοντας στην κερδοφορία μετά από δύο ζημιογόνες χρήσεις.

Το Δικαστήριο στην έκθεσή του, αν και αναγνώρισε το θετικό πρόσημο των εξελίξεων στο εγχώριο τραπεζικό σύστημα, εντούτοις επισήμανε ότι η βελτίωση της κεφαλαιακής βάσης των ελληνικών τραπεζών παραμένει μια σημαντική πρόκληση για τον κλάδο. Και τούτο, διότι η ποιότητα των κεφαλαίων των τραπεζών παραμένει σχετικά χαμηλή, καθώς το μεγαλύτερο μέρος (52%) των συνολικών εποπτικών ιδίων κεφαλαίων αφορά οριστικές και εκκαθαρισμένες αναβαλλόμενες φορολογικές απαιτήσεις (DTCs).

Τόνισε, επίσης, ότι η αξιοσημείωτη βελτίωση της ποιότητας ενεργητικού τα τελευταία έτη δεν θα πρέπει να οδηγεί σε εφησυχασμό, λαμβάνοντας υπόψη ότι ο δείκτης ΜΕΔ (8,7%) παραμένει σημαντικά υψηλότερος από τον μέσο όρο των τραπεζών της ευρωζώνης (1,8%).

Τέλος, προς την κατεύθυνση ενίσχυσης της πραγματικής οικονομίας, στην έκθεση επισημαίνεται ότι σημαντική πρόκληση για τον κλάδο αποτελεί και η βελτίωση του Δείκτη Δανείων προς Καταθέσεις (60,4%), που υπολείπεται ουσιωδώς του αντίστοιχου μέσου όρου της ευρωζώνης (103,5%).

4. Ο ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Κεφάλαιο 11

Μια γενική θεώρηση των ουσιωδών πλημμελειών και λοιπών κρίσιμων πορισμάτων του προσυμβατικού ελέγχου με βάση τις 5, 6 και 7/2023 εκθέσεις ελέγχου.

1. Με το άρθρο 98 παρ. 1 περ. β' του Συντάγματος και τις συναφείς διατάξεις τυπικών νόμων⁴, ανατέθηκε στο Ελεγκτικό Συνέδριο, λόγω της δικαστικής του φύσης, ο έλεγχος της νομιμότητας του συνόλου της διαδικασίας ανάθεσης και του οικείου σχεδίου των σημαντικής αξίας συμβάσεων που πρόκειται να συναφθούν από το Δημόσιο και τα δημόσια νομικά πρόσωπα. Ο έλεγχος αυτός αποβλέπει στη διασφάλιση της αντικειμενικής ακεραιότητας των σχετικών διαδικασιών ανάθεσης και στον σεβασμό αξιών και αρχών, όπως η διαφάνεια, η ισότητα των μερών και ο υγιής ανταγωνισμός⁵.

2. Βασικά χαρακτηριστικά του προσυμβατικού ελέγχου είναι τα εξής: (α) Είναι προληπτικός, καθώς διενεργείται στο στάδιο που προηγείται της υπογραφής των συμβάσεων, (β) διεξάγεται ταχέως, δεδομένου ότι η ελεγκτική διαδικασία ολοκληρώνεται εντός ενδεικτικής προθεσμίας τριάντα ημερών και (γ) μέσω αυτού αναδεικνύονται -και, συνακόλουθα, κρίνεται ότι διακωλύουν τη σύναψη μίας ελεγχόμενης σύμβασης- οι πλημμέλειες εκείνες που, υπό τις περιστάσεις κάθε περίπτωσης, εκτιμώνται ως ουσιώδεις⁶. Ουσιώδης, κατά την πάγια νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁷, είναι μία πλημμέλεια, όταν εξαιτίας της πλήττονται οι αξίες και αρχές που αναφέρονται ανωτέρω, δηλαδή η διαφάνεια, ο ανταγωνισμός και η ίση μεταχείριση των διαγωνιζομένων. Αντιθέτως, εκφεύγουν του ανωτέρω ελέγχου τόσο οι ουσιαστικές τεχνικές ή επιστημονικές κρίσεις, όσο και οι κρίσεις σκοπιμότητας των αρμόδιων οργάνων των ελεγχόμενων αρχών.

3. Με τις 5, 6 και 7/2023 εκθέσεις του, το Ελεγκτικό Συνέδριο, βασιζόμενο στις πράξεις προσυμβατικού ελέγχου των τριών αρμοδίων Κλιμακίων του (Ε', ΣΤ' και Ζ'), αναδεικνύει τις διαχρονικές ουσιώδεις πλημμέλειες, που αποτέλεσαν διακωλυτικούς λόγους σύναψης των σχετικών συμβάσεων καθώς και τα κρίσιμότερα πορίσματα που διατυπώθηκαν κατά την αντιμετώπιση επαναλαμβανόμενων κρίσιμων ζητημάτων γενικότερου ενδιαφέροντος εκθέτοντας κατά περίπτωση τα ακόλουθα:

A. Ως προς την ανάθεση δημοσίων έργων (έκθεση 5/2023)

- Από την 1^η Σεπτεμβρίου 2021 και μετά, η ανάθεση στον ανάδοχο δημοσίου έργου της εκτέλεσης συμπληρωματικών εργασιών δεν προϋποθέτει τη συνδρομή απροβλέπτων περιστάσεων, ανεξαρτήτως του χρόνου σύναψης της αρχικής σύμβασης, εξακολουθεί, όμως, να ελέγχεται από το Κλιμάκιο αν οι εργασίες που ανατίθενται είναι, κατά την έννοια του νόμου, αναγκαίες για την ολοκλήρωσή του ή αν, αντιθέτως, συνιστούν επέκταση ή μεταβολή του

⁴ Βλ. ενδεικτικά άρθρα 35 του ν. 4129/2013 (Α' 52) και, ήδη, 324 του ν. 4700/2020 (Α' 127).

⁵ ΕλΣυν Ολ. 1384/2021, σκέψη 23, 2141/2020, σκέψη 20.

⁶ Έκθεση Ελέγχου 7/2022.

⁷ ΕλΣυν Ολ. 2141/2020, σκέψη 20.

αρχικού συμβατικού αντικειμένου.

- Διαπιστώθηκε αδικαιολόγητη παρέκκλιση από τον κανόνα της διενέργειας διαγωνισμού για την ανάθεση εργασιών προς κάλυψη πάγιων αναγκών – αναγκών, δηλαδή, που δεν είχαν ανακύψει κατεπειγόντως εξαιτίας περιστάσεων που δεν θα μπορούσε να προβλέψει μία επιμελής αναθέτουσα αρχή.

- Κρίθηκαν παράνομοι οι αποκλεισμοί οικονομικών φορέων από τους οποίους οι αναθέτουσες αρχές στέρησαν τη δυνατότητα να καλύψουν τα κριτήρια χρηματοοικονομικής επάρκειας με την άθροιση των δυνατοτήτων είτε του εκάστοτε υποψηφίου και τρίτου παρέχοντος σ' αυτόν σχετική στήριξη, είτε των μελών υποψήφιας ένωσης οικονομικών φορέων, απαιτώντας, αντιθέτως, την πλήρωση των οικείων κριτηρίων από έναν φορέα αυτοτελώς.

- Διαπιστώθηκαν πλημμέλειες στα στάδια ελέγχου των δικαιολογητικών είτε συμμετοχής, είτε κατακύρωσης, που είχαν ως αποτέλεσμα τον παράνομο αποκλεισμό οικονομικών φορέων που προηγούνταν στη σειρά μειοδοσίας από τους αναδειχθέντες αναδόχους.

- Το Ε΄ Κλιμάκιο έθεσε το πλαίσιο του ελέγχου που διεξάγεται, ειδικώς, σε φάσεις της διαδικασίας ανάθεσης των έργων που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και διατύπωσε επιστημονικές επί του περιεχομένου διακηρύξεις που υποβλήθηκαν στον έλεγχο αυτόν.

- Μέρος των τροποποιητικών συμβάσεων που υποβλήθηκαν στο Κλιμάκιο είχαν ως έρεισμα τις αυξήσεις στις τιμές των υλικών, ως προς τις οποίες αντικείμενο ελέγχου αποτέλεσε το αν οι δυσμενείς συνθήκες που διαμορφώθηκαν στις αγορές και διαπιστωμένα αποτελούν τον γενεσιουργό λόγο των αυξήσεων αυτών ήταν επιγενόμενες του κρίσιμου χρόνου προκήρυξης των έργων και, ως εκ τούτου, αδύνατο να προβλεφθούν.

B. Ως προς την ανάθεση υπηρεσιών (έκθεση 6/2023)

- Η προσφυγή αναθετουσών αρχών σε εξαιρετικές διαδικασίες ανάθεσης κρίθηκε αδικαιολόγητη σε περιπτώσεις υπηρεσιών, στις οποίες δεν τεκμηριώθηκε πραγματική αδυναμία διενέργειας διαγωνισμών ή η ανάθεση αποσκοπούσε στην κάλυψη πάγιων και τακτικών αναγκών, δηλαδή αναγκών που δεν είχαν το πρώτον ανακύψει λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων.

- Τα κριτήρια οικονομικής και τεχνικής ικανότητας, που θεσπίστηκαν για την επιλογή των αναδόχων σε ορισμένες διαδικασίες ανάθεσης, κρίθηκαν είτε απρόσφορα για την εξυπηρέτηση των επιδιωκόμενων με τις συμβάσεις σκοπών, είτε υπερβολικά αυστηρά και, ως εκ τούτου, αποτρεπτικά της συμμετοχής στις οικείες διαδικασίες του ευρύτερου δυνατού κύκλου υποψηφίων οικονομικών φορέων.

- Σε διαδικασίες ανάθεσης στις οποίες αναπτύχθηκε μειωμένος ανταγωνισμός, η στέρηση της δυνατότητας συμμετοχής για διακριτά τμήματα των υπό ανάθεση υπηρεσιών απέτρεψε ενδεχομένως από την υποβολή προσφορών μικρομεσαίες επιχειρήσεις που διέθεταν τις ικανότητες για την εκτέλεση επιμέρους μόνο τμημάτων -και όχι του συνόλου- του προκηρυχθέντος συμβατικού αντικειμένου.

- Σε διαγωνιστικές διαδικασίες με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, ορισμένα από τα κριτήρια ανάδειξης που καθορίστηκαν δεν ήταν πρόσφορα να αναδείξουν ποιοτικά χαρακτηριστικά των προσφορών.

- Κατά τον έλεγχο συμβάσεων παραχώρησης δημοσίων υπηρεσιών, διαπιστώθηκαν παραβιάσεις του δικαίου που ρυθμίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες οι συμβάσεις αυτές μπορούν να τροποποιούνται κατά τα ουσιώδη στοιχεία τους, χωρίς να απαιτείται η κίνηση νέων διαδικασιών ανάθεσης.

Γ. Ως προς την ανάθεση προμηθειών (έκθεση 7/2023)

-Επεκτάσεις του οικονομικού αντικείμενου συμβάσεων, των οποίων τα κονδύλια και οι συμβατικές ποσότητες δεν είχαν, κατά τον χρόνο του ελέγχου, αναλωθεί, κρίθηκαν ανεπίτρεπτες στο μέτρο που οι αναθέτουσες αρχές μπορούσαν να προμηθευθούν τις υπολειπόμενες ποσότητες και, εφόσον επέκειτο η πρόωρη εξάντλησή τους, να κινήσουν εγκαίρως νέες διαδικασίες σύναψης για την κάλυψη των μελλοντικών τους αναγκών.

-Επί τροποποιητικών συμβάσεων με αντικείμενο την αναπροσαρμογή των συμβατικών τιμών των αγαθών, δεν τεκμηριώθηκε, σε δικαιολόγηση της αναπροσαρμογής αυτής, ανατροπή της οικονομικής ισορροπίας των τροποποιούμενων συμβάσεων σε βάρος των προμηθευτών, συνεπεία του γενικότερου φαινομένου των ανατιμήσεων στις αγορές.

-Ελλιπής κρίθηκε η τεκμηρίωση του προϋπολογισμού ορισμένων δημοσίων συμβάσεων, σε βαθμό που δεν επέτρεψε στον έλεγχο να επιβεβαιώσει τον εύλογο χαρακτήρα της εκάστοτε δημοσιονομικής επιβάρυνσης και τη διάθεση των δημοσίων πόρων υπό όρους διαφάνειας.

-Η προσφυγή αναθετουσών αρχών σε εξαιρετικές διαδικασίες ανάθεσης κρίθηκε αδικαιολόγητη σε περιπτώσεις προμηθειών στις οποίες δεν τεκμηριώθηκε πραγματική αδυναμία διενέργειας διαγωνισμών, κυρίως διότι οι ανάγκες στην κάλυψη των οποίων αποσκοπούσαν οι επίμαχες αναθέσεις δεν ήταν κατεπείγουσες, ούτε είχαν ανακύψει το πρώτον λόγω απρόβλεπτων περιστάσεων, αλλά, αντιθέτως, ήταν πάγιες και διαρκείς.

-Τα κριτήρια οικονομικής και τεχνικής ικανότητας, που θεσπίστηκαν για την επιλογή των αναδόχων σε ορισμένες διαδικασίες ανάθεσης, εισήγαγαν αδικαιολόγητες διακρίσεις μεταξύ των δυνητικών προμηθευτών των εκάστοτε ζητούμενων ειδών.

Κεφάλαιο 12

Περιπτώσιολογικές αναφορές στα πορίσματα των ελέγχων

Εντός του έτους 2023 ελέγχθηκαν από τους αρμόδιους σχηματισμούς του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Κλιμάκια Ε', ΣΤ' και Ζ') κατά την καθ' ύλην αρμοδιότητά τους, διαδικασίες ανάδειξης αναδόχων και όροι συμβάσεων δημοσίων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών, προϋπολογιζόμενης δαπάνης, χωρίς ΦΠΑ ανώτερης του 1.000.000 ευρώ -μέχρι τις 4.2.2023- και -από την ημερομηνία αυτή και έπειτα- του 1.700.000 ευρώ⁸, στις περιπτώσεις χρηματοδότησης αμιγώς από εθνικούς πόρους, ή των 5.000.000 ευρώ, στις περιπτώσεις συγχρηματοδότησης από ενωσιακούς πόρους ή πόρους του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου ή σύναψής τους στο πλαίσιο του Ταμείου Ανθεκτικότητας και Ανάπτυξης. Επιπροσθέτως, το Έβδομο Τμήμα, επιλαμβανόμενο προσφυγών ανάκλησης κατά αρνητικών πράξεων όχι μόνον των Κλιμακίων αλλά και των Επιτρόπων του Ελεγκτικού Συνεδρίου, των οποίων η καθ' ύλην αρμοδιότητα εκτείνεται επί συμβάσεων προϋπολογιζόμενης δαπάνης χωρίς ΦΠΑ ανώτερης των 300.000 ευρώ και, πλέον μετά την κατά τα ανωτέρω νομοθετική μεταρρύθμιση, κατώτερης των 1.700.000 ευρώ, εξέδωσε πλήθος αποφάσεων που στην πλειονότητά τους δεν προσβλήθηκαν με προσφυγές αναθεώρησης ενώπιον της Ολομελείας του Δικαστηρίου. Τέλος, η Ολομέλεια, επιληφθείσα των αιτήσεων αναθεώρησης που υποβλήθηκαν ενώπιον της, αποφάνθηκε σε τελικό βαθμό επί της νομιμότητας διαδικασιών ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων.

Σημαντική, εξάλλου, υπήρξε η, κατ' εφαρμογή του άρθρου 200 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου⁹, δυνατότητα παρακολούθησης της διαδικασίας προετοιμασίας και κατάρτισης των συμβάσεων που χρηματοδοτούνται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και, ως εκ της υπερβαίνουσας το ποσό των 5.000.000 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ) προϋπολογισθείσας δαπάνης τους, υπάγονται στον προσυμβατικό έλεγχο, κατά τα οριζόμενα στις παραγράφους 1 και 3 του άρθρου 324 του ν. 4700/2020, όπως η τελευταία παράγραφος τροποποιήθηκε με το άρθρο 135 παρ. 1 του ν. 4926/2022 (Α' 82/20.4.2022)¹⁰.

Στο πλαίσιο αυτό, τα Κλιμάκια προσυμβατικού ελέγχου επιπροσθέτως επιλήφθηκαν αιτημάτων αναθετουσών αρχών για έλεγχο νομιμότητας επιμέρους φάσεων της διαδικασίας ανάθεσης, κατ' άρθρο 200 παρ. 2 του ν. 4820/2021, το οποίο ρητά παρέχει την εν λόγω δυνατότητα συνδρομής του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε φάση προγενέστερη της αποστολής του φακέλου της υπόθεσης σ' εκείνο για την άσκηση του ελέγχου του, μέχρι τρεις φορές, όταν ολοκληρώνεται ορισμένη μόνο φάση της διαδικασίας, όπως υπογραφή της διακήρυξης, δημοσιεύσεις, προκαταρκτική εξέταση προσφορών, τεχνικές και οικονομικές αξιολογήσεις προσφορών, χωρίς η προσφυγή στη συνδρομή αυτή να εξαρτάται από την ύπαρξη ή μη εκτελεστής διοικητικής πράξης, ώστε να διασφαλιστεί η νομιμότητα και εγκυρότητα των οικείων πράξεων που συνθέτουν την κάθε φάση.¹¹ Συναφώς, εντός του έτους 2023, εκδόθηκαν συνολικά σαράντα οκτώ (48) πράξεις. Θετική κρίση εκφέρθηκε σε τριάντα εννέα (39) περιπτώσεις. Περαιτέρω, σε μία (1) περίπτωση, ο αρμόδιος σχηματισμός απείχε του ελέγχου λόγω απαραδέκτου υποβολής επιμέρους φάσεως της διαγωνιστικής διαδικασίας, ως εκ της

⁸ Βλ. άρθρο 324 παρ. 1 του ν. 4700/2020 «Ενιαίο κείμενο Δικονομίας για το Ελεγκτικό Συνέδριο, ολοκληρωμένο νομοθετικό πλαίσιο για τον προσυμβατικό έλεγχο, τροποποιήσεις στον Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, διατάξεις για την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης και άλλες διατάξεις», όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 51 του ν. 5016/2023 (Α' 21/4.2.2023).

⁹ Ν. 4820/2021 (Α' 130) «Οργανικός Νόμος του Ελεγκτικού Συνεδρίου και άλλες ρυθμίσεις».

¹⁰ ΕλΣυν Ε' Κλ. 472, 535, Ζ' Κλ. 726, 727, 736, 748/2022.

¹¹ Αιτιολογική έκθεση της τροπολογίας, με την οποία εισήχθησαν οι σχετικές διατάξεις στο σχέδιο του ν. 4820/2021 (Α' 130).

κατώτερης του ορίου υπαγωγής στον έλεγχο προϋπολογισθείσας δαπάνης του προς ανάθεση έργου, στις δε λοιπές οκτώ (8) περιπτώσεις αναβλήθηκε η έκδοση οριστικής πράξης προς συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου.

Ως αντιπροσωπευτικό δείγμα της ογκώδους συλλογής των πράξεων και αποφάσεων προσυμβατικού ελέγχου του κρίσιμου έτους εκτίθενται κατωτέρω οι ακόλουθες:

1. ΕΡΓΑ

Σύμβαση	Κατασκευή νέας οδογέφυρας Βλαχογιαννίου ΔΕ Ποταμιάς Δ. Ελασσόνας
Φορέας Ανάθεσης	Περιφέρεια Θεσσαλίας
Προϋπολογισμός	3.225.806,45 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ / Μη νόμιμη η προσφυγή στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4412/2016, η οποία τότε μόνο είναι νόμιμη, όταν το αντικείμενο της δημόσιας σύμβασης είναι κατ' αρχήν πρόσφορο για την άμεση αντιμετώπιση της κατεπείγουσας ανάγκης που προέκυψε από απρόβλεπτα γεγονότα ή για την αποσόβηση επαπειλούμενων κινδύνων και εφόσον περιορίζεται στο μέτρο που είναι απολύτως απαραίτητο για την αντιμετώπισή της και δεν αφορά στην κάλυψη των τακτικών (πάγιων) αναγκών της αναθέτουσας αρχής.</p> <p>Εν προκειμένω, δεν συνέτρεχαν όλες οι σωρευτικά απαιτούμενες προϋποθέσεις εφαρμογής της διάταξης του άρθρου 32 περί προσφυγής στη διαδικασία της διαπραγμάτευσης, καθόσον δεν αιτιολογήθηκαν από την αναθέτουσα αρχή η ενός και πλέον έτους χρονική απόκλιση μεταξύ των επισυμβάντων σεισμών και της λήψης της απόφασης της Οικονομικής Επιτροπής περί προσφυγής σε αυτήν την εξαιρετική διαδικασία και, κατ' αποτέλεσμα, η ύπαρξη κατεπείγουσας ανάγκης μη συμβιβαζόμενης με τις προθεσμίες, έστω και συντετμημένες, των διαγωνιστικών διαδικασιών. Περαιτέρω, ούτε το χρονικό διάστημα των 18 μηνών από την υπογραφή της σύμβασης, που απαιτείται για την ολοκλήρωση του έργου, συνάδει με την προσφυγή στην εξαιρετική διαδικασία. Επιπροσθέτως, δεν αποδείχθηκε η αδυναμία τήρησης των προθεσμιών για τη διεξαγωγή διαγωνιστικής διαδικασίας εκ μέρους της αναθέτουσας αλλά ούτε και ο επιμέρους ισχυρισμός της ότι η καθυστέρηση έναρξης της διαδικασίας οφειλόταν στην αναμονή ειδικής τεχνικής έκθεσης για τη σεισμική ακολουθία στη Θεσσαλία, καθόσον από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν προέκυψε ότι η εν λόγω έκθεση ελήφθη υπόψη κατά την επικαιροποίηση της μελέτης του έργου.</p>
Αποφάσεις/Πράξη	304/2023 Β' Ελάσσονος Ολομελείας, 1849/2022 Εβδόμου Τμήματος, 704/2022 Ε' Κλιμακίου

Σύμβαση	2η «συμπληρωματική» σύμβαση εργασιών, με την οποία τροποποιείται η αρχική σύμβαση του έργου «Συλλογή, μεταφορά, επεξεργασία και διάθεση ακαθάρτων περιοχών Κορωπίου - Παιανίας»
Φορέας Ανάθεσης	Περιφέρεια Αττικής
Συμβατικό τίμημα	18.421.030,42 ευρώ (χωρίς αναθεώρηση/ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ / Μη νόμιμη η 2^η συμπληρωματική σύμβαση έργου, η οποία επιφέρει επαύξηση του οικονομικού αντικείμενου της αρχικής σύμβασης κατά 24,53%, συμποσούμενης δε της αξίας και της 1^{ης} «συμπληρωματικής» σύμβασης κατά ποσοστό 28,06%, διότι η τροποποίηση της αρχικής σύμβασης με την ανάθεση συμπληρωματικών εργασιών στον αρχικό ανάδοχο, χωρίς νέα διαγωνιστική διαδικασία, δεν καλύπτεται από το αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 156 παρ. 1 περ. β' του ν. 4412/2016.</p> <p>Ειδικότερα, οι διαπιστωθείσες ουσιώδεις πλημμέλειες που δεν δύνανται να δικαιολογηθούν για λόγους δημοσίου συμφέροντος συνίστανται στο ότι οι μεν ανατιθέμενες εργασίες κατασκευής όλων των απαραίτητων υποδομών στο ΚΕΛ Παιανίας – Κορωπίου, ώστε να είναι εφικτή η επέκτασή του στο μέλλον για την υποδοχή των λυμάτων και των παράλιων περιοχών των Δήμων Κρωπίας και Σαρωνικού, αφορούν σε τεχνικό αντικείμενο νέο, το οποίο δεν είναι αδιαχώριστα συνδεδεμένο με το αντικείμενο της αρχικής σύμβασης, όπως αυτό οριοθετήθηκε με τα εγκεκριμένα τεύχη που είχαν αποτελέσει μέρος της διαδικασίας ανάθεσής της, ούτε αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την έντεχνη ολοκλήρωση του αρχικού έργου, το οποίο θα εξυπηρετεί -και δίχως την εκτέλεση των συμπληρωματικών αυτών εργασιών- πλήρως τον σκοπό για τον οποίο δημοπρατήθηκε και ανατέθηκε, υποδεχόμενο τα λύματα από τις περιοχές που περιλήφθηκαν στις αρχικές μελέτες με εκροή κατάλληλη για περιορισμένη άρδευση και για βιομηχανική χρήση.</p> <p>Οι δε ανατιθέμενες εργασίες που αφορούν στην αναβάθμιση της υφιστάμενης μονάδας τριτοβάθμιας επεξεργασίας, με την προσθήκη ενός επιπλέον σταδίου επεξεργασίας (νέα μονάδα υπερδιήθησης) και μία σειρά επεμβάσεων σε υφιστάμενες μονάδες προκειμένου η εκροή του ΚΕΛ να είναι κατάλληλη για απεριόριστη άρδευση και εμπλουτισμό του υπόγειου υδροφορέα, συνιστούν επέκταση του τεχνικού αντικείμενου της αρχικής σύμβασης, όπως αυτό οριοθετήθηκε με τα εγκεκριμένα τεύχη που είχαν αποτελέσει μέρος της διαδικασίας ανάθεσής της, κατατείνοντας στην ποιοτική αναβάθμιση του αρχικού έργου, με υλικά ή μεθόδους μη προδιαγεγραμμένες στα οικεία συμβατικά τεύχη, που δεν αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την έντεχνη ολοκλήρωσή του, αφού το αρχικό έργο, αν εκτελεστεί όπως έχει αρχικά ανατεθεί, θα είναι άρτιο τεχνικά και λειτουργικά και θα εξυπηρετεί πλήρως τον σκοπό του, ήτοι την επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων για περιορισμένη άρδευση και για βιομηχανική χρήση.</p>
Αποφάσεις /Πράξη	551/2023 Μείζονος Ολομέλειας, 2059/2022 Εβδόμου Τμήματος, 828/2022 Ε' Κλιμακίου

Σύμβαση	Μελέτη, προμήθεια εξοπλισμού και εγκατάσταση («έργο με το κλειδί στο χέρι») των νέων Υποσταθμών: Τμήμα Α: Υ/Σ GIS 150kV/MT Φολεγάνδρου και Μήλου ΤΜΗΜΑ Β: Υ/Σ GIS 150kV/MT Σεριφου στα πλαίσια της Δ΄ φάσης Διασύνδεσης των Κυκλάδων
Φορέας Ανάθεσης	Ανεξάρτητος Διαχειριστής Μεταφοράς Ηλεκτρικής Ενέργειας (ΑΔΜΗΕ ΑΕ)
Προϋπολογισμός	55.575.000,00 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ/απρόβλεπτα 9%) συμπεριλαμβανομένου δικαιώματος προαίρεσης ύψους 2.075.000,00 ευρώ.
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Δεν κωλύεται η υπογραφή των δύο σχεδίων σύμβασης μεταξύ της ΑΔΜΗΕ ΑΕ και ισάριθμων οικονομικών φορέων, καθόσον α) ορθώς αποκλείστηκε από τη διαγωνιστική διαδικασία συμμετέχουσα εταιρεία, για τον λόγο ότι, κατά παράβαση σαφούς όρου της διακήρυξης, υπέβαλε προσφορά και για τα δύο τμήματα του διαγωνισμού και β) νόμιμα ανατέθηκε το Α΄ τμήμα της σύμβασης στην ανάδοχο εταιρεία, δεδομένου ότι, κατά την έννοια του άρθρου 307 παρ. 2 του ν. 4412/2016, η τελευταία δεν υπείχε υποχρέωση να δηλώσει ως υπεργολάβους, στο Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης, τους οικονομικούς φορείς που της δανείζουν τεχνική και επαγγελματική ικανότητα, δοθέντος ότι για τη νόμιμη συμμετοχή της στον διαγωνισμό αρκούσε η απόδειξη ότι θα έχει στη διάθεσή της τους αναγκαίους δάνειους πόρους με τη δέσμευση του οικονομικού φορέα που τους δανείζει, έστω στηριζόμενος στις ικανότητες εμμέσως δανείζοντος τρίτου, χωρίς να απαιτείται η ύπαρξη άμεσου νομικού δεσμού μεταξύ εκείνης και του τρίτου εμμέσως δανείζοντος τεχνική και επαγγελματική ικανότητα. Προς τούτο συνηγορεί και η διάταξη της παρ. 1 του ανωτέρω άρθρου 307 που παρέχει στους οικονομικούς φορείς ευρεία ευχέρεια να διαμορφώσουν ελεύθερα και κατάλληλα τους όρους της μεταξύ τους συνεργασίας συνδυάζοντας ακόμα και τις ικανότητες πολλών μελών μιας ομάδας οικονομικών φορέων για την εκπλήρωση ενός κριτηρίου επιλογής.
Απόφαση/Πράξη	886/2023 Εβδόμου Τμήματος, 164/2023 Ε΄ Κλιμακίου

Σύμβαση	Κατασκευή Νέου Γηπέδου Ποδοσφαίρου του Παναθηναϊκού στον Βοτανικό
Φορέας Ανάθεσης	Δήμος Αθηναίων
Προϋπολογισμός	96.774.193,55 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ), με προαίρεση 3.000.000,00 ευρώ.
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η σύναψη της σύμβασης για τη μελέτη και κατασκευή του νέου γηπέδου ποδοσφαίρου του Παναθηναϊκού, το οποίο χρηματοδοτείται προεχόντως από το ΠΔΕ – Εθνικό Σκέλος, συμπληρωματικά από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και κατ' ελάχιστον από ίδιους πόρους του αναθέτοντος φορέα, αφού διαπιστώθηκαν η πληρότητα και συμφωνία της τεχνικής προσφοράς με τον Κανονισμό Μελετών του Έργου, καθώς και η νομιμότητα και πληρότητα των δικαιολογητικών κατακύρωσης της αναδειχθείσας ανάδοχου ένωσης οικονομικών φορέων.
Πράξη	236/2023 Ε΄ Κλιμακίου

Σύμβαση	Βόρειος Οδικός Άξονας Κρήτης. Μελέτη, κατασκευή, χρηματοδότηση, λειτουργία, και συντήρηση του τμήματος Χερσόνησος-Νεάπολη, με ΣΔΙΤ.
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών
Προϋπολογισμός	Ενδεικτικός προϋπολογισμός πληρωμών διαθεσιμότητας ύψους 192.500.000,00 ευρώ (πλέον ΦΠΑ) και χρηματοδοτική συμβολή της αναθέτουσας αρχής ποσού 90.000.000,00 ευρώ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η διαδικασία ανάθεσης και η σύναψη της σύμβασης, που υλοποιείται ως Σύμπραξη Δημόσιου - Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) (ν. 3389/2005) και αφορά στο τμήμα «Χερσόνησος-Νεάπολη», υποδιαιρούμενο στα διακριτά τμήματα «Χερσόνησος – Μάλια» (μήκους 9,35 χλμ) και «Μάλια – Νεάπολη» (μήκους 13,09 χλμ), του ευρύτερου έργου του Βόρειου Οδικού Άξονα Κρήτης, το οποίο έχει χαρακτηριστεί ως έργο γενικότερης σημασίας για την οικονομία της χώρας. Ο διαγωνισμός διεξήχθη με τη διαδικασία του ανταγωνιστικού διαλόγου σε δύο φάσεις (Α΄: Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος, Β΄ φάση διακρινόμενη στα στάδια i) διενέργειας του διαλόγου και ii) υποβολής προσφορών) και κριτήριο την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά έναντι ανταλλάγματος συνισταμένου στην καταβολή χρηματοδοτικής συμβολής, προερχομένης από πόρους του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, κατά την περίοδο των εργασιών, διάρκειας 48 μηνών με δυνατότητα παράτασης, και μηνιαίας ενιαίας πληρωμής κατά την περίοδο υπηρεσιών, διάρκειας 26 ετών, της συνολικής διάρκειας της σύμπραξης ανερχομένης κατά μέγιστο σε 30 έτη. Το κύριο αντικείμενο της σύμβασης συνίσταται στην από μέρους του αναδόχου Ιδιωτικού Φορέα Σύμπραξης (ΙΦΣ) εκπόνηση του συνόλου των απαιτούμενων μελετών, την κατασκευή του, τη χρηματοδότησή του με ίδια ή δανειακά κεφάλαια (με την επιφύλαξη της προαναφερθείσας χρηματοδοτικής συμβολής) -αναλαμβάνοντας πλήρως την υποχρέωση και τους συναφείς κινδύνους- και τη συντήρηση και λειτουργία του καθόλη τη διάρκεια της σύμπραξης. Επιπροσθέτως, προβλέφθηκε δικαίωμα προαίρεσης για την έναντι ανταλλάγματος ανάθεση της λειτουργίας και συντήρησης άλλου, κατασκευασθέντος με δημόσια σύμβαση έργου, τμήματος του ΒΟΑΚ. Κατά το δεύτερο στάδιο της Β΄φάσης υποβλήθηκε μία μόνο δεσμευτική προσφορά από οικονομικό φορέα συνιστώντα Ένωση τριών εταιρειών, στον οποίο και ανατέθηκε η υλοποίηση του έργου, αφού προηγουμένως, το μεν εγκρίθηκε η μεταβολή της σύνθεσης των συμμετεχόντων, με την είσοδο τρίτου φορέα στην αρχική ένωση, το δε διαπιστώθηκαν, με τη νόμιμη διαδικασία, αφενός η επάρκεια των ληφθέντων επανορθωτικών μέτρων ενός μέλους και αφετέρου η νομιμότητα και η πληρότητα των δικαιολογητικών κατακύρωσης που η ως άνω Ένωση είχε καταθέσει. Σημειώνεται ότι για τους σκοπούς της σύμβασης ο ανάδοχος ανέλαβε να συστήσει ανώνυμη εταιρεία ειδικού σκοπού (ΑΕΕΣ) (υπό τον δ.τ. «Πασιφάη Οδός ΑΕΕΣ») αποκλειστικά και μόνο για την υλοποίηση του έργου, η οποία μαζί με τους εκ τρίτου συμβαλλόμενους μετόχους του ΙΦΣ συνιστούν τους αντισυμβαλλόμενους του Ελληνικού Δημοσίου.
Πράξη	229/2023 Ε΄ Κλιμακίου

Σύμβαση	Μετατροπή του κτιρίου “SILO” σε Μουσείο Εναλίων Αρχαιοτήτων
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Πολιτισμού
Προϋπολογισμός	71.895.687,07 ευρώ, πλέον ΦΠΑ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η κατακύρωση του αποτελέσματος διενέργειας δημοπρασίας με την ανοικτή διαδικασία του άρθρου 27 του ν. 4412/2016 με αξιολόγηση μελέτης χωρίς βαθμολόγηση του άρθρου 50 του ίδιου νόμου. Το ενταγμένο στο Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έργο αφορά στην επανάχρηση του κτιρίου της σιταποθήκης του ΟΛΠ και την επέκτασή του, μέσω της προσθήκης ενός νέου διακριτού κτιριακού όγκου, προς υποστήριξη της εγκριθείσας μουσειακής χρήσης, στέγασης των εκθεμάτων και οργάνωσης της μόνιμης έκθεσης του Μουσείου Εναλίων Αρχαιοτήτων. Ως κριτήριο ανάθεσης του έργου ορίστηκε η πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά βάσει βέλτιστης σχέσης ποιότητας – τιμής, η δε οικονομική προσφορά των διαγωνιζομένων συντάχθηκε και υποβλήθηκε σύμφωνα με τα οριζόμενα στο άρθρο 95 παρ. 2 περ. γ΄ του ν. 4412/2016.
Πράξη	675/2023 Ε΄ Κλιμακίου

Σύμβαση	Σύμπραξη Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα (ΣΔΙΤ) για τη μελέτη, κατασκευή, χρηματοδότηση, λειτουργία και συντήρηση του οδικού άξονα Νοτιοδυτικής Πελοποννήσου, Τμήμα Καλαμάτα-Ριζόμυλος-Πύλος-Μεθώνη
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών
Προϋπολογισμός	Πληρωμών διαθεσιμότητας ύψους 251.800.000,00 ευρώ χωρίς ΦΠΑ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η σύναψη της σύμβασης σύμπραξης με ανώνυμη εταιρεία ειδικού σκοπού προς υλοποίηση του έργου (με δ.τ. ΠΥΛΙΑ ΑΕ) και εκ τρίτου των μετόχων του Ιδιωτικού Φορέα Σύμπραξης, που αναδείχθηκε -έναντι της συνδιαγωνισθείσας ένωσης προσώπων-κατόπιν δημοσίου διεθνούς διαγωνισμού με τη διαδικασία «ανταγωνιστικού διαλόγου» κατά τις διατάξεις των νόμων 3389/2005 και 4412/2016, σε δύο φάσεις (Α΄: Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος, Β΄ φάση διακρινόμενη στα στάδια i) της διενέργειας του διαλόγου και ii) της υποβολής προσφορών) και κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά με βάση τη βέλτιστη σχέση ποιότητας - τιμής, η οποία εκτιμάται βάσει κριτηρίων που συνδέονται με το αντικείμενο της συγκεκριμένης δημόσιας σύμβασης, που συνίσταται στην έναντι ανταλλάγματος κατασκευή – αναβάθμιση της Εθνικής Οδού Καλαμάτα – Ριζόμυλος – Πύλος – Μεθώνη, συνολικού μήκους 49 χλμ., καθώς και στη συντήρηση και λειτουργία της. Η διάρκεια της σύμπραξης ανέρχεται σε 30 έτη από την ημερομηνία υπογραφής της σύμβασης, διακρινόμενη στις περιόδους εργασιών (48 μήνες) και πληρωμών (26 έτη), και οι υποχρεώσεις της αναθέτουσας αρχής περιορίζονται αποκλειστικά στην καταβολή της μηνιαίας ενιαίας πληρωμής κατά τους ειδικότερους όρους τιμολόγησης.
Πράξη	154/2023 Ε΄ Κλιμακίου.

Σύμβαση	Αναβάθμιση υφιστάμενης ΣΓ Προαστιακού Σιδηροδρόμου Δυτικής Αττικής τμήμα: Άνω Λιόσια – Νέος ΣΣ Μεγάρων – ΠΣ Μεγάρων
Φορέας Ανάθεσης	Οργανισμός Σιδηροδρόμων Ελλάδος ΑΕ
Προϋπολογισμός	98.400.000,00 ευρώ, πλέον ΦΠΑ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η σύναψη της σύμβασης, που έχει ως αντικείμενο εργασίες στον νέο κλάδο του προαστιακού σιδηρόδρομου Δυτικής Αττικής από Άνω Λιόσια έως το Νέο ΣΣ Μεγάρων, εντός του υφιστάμενου σιδηροδρομικού διαδρόμου της παλιάς μετρικής ΣΓ προς Πελοπόννησο και της υφιστάμενης ζώνης απαλλοτρίωσης του ΟΣΕ, μήκους 39 χλμ περίπου. Το έργο, που αφορά ειδικότερα στην ανακαίνιση της επιδομής της σιδηροδρομικής γραμμής με 9 συνολικά σταθμούς/στάσεις, χρηματοδοτείται από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δημοπρατήθηκε με ανοικτή ηλεκτρονική διαδικασία και κατακυρώθηκε στον οικονομικό φορέα που υπέβαλε την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά -με ποσοστό έκπτωσης 2,75%- σε σχέση με εκείνες των συνδιαγωνιζομένων δύο άλλων οικονομικών φορέων.
Πράξη	555/2023 Ε΄ Κλιμακίου

Σύμβαση	Βελτίωση Επαρχιακής Οδού 29: Δροσιά – Διόνυσος – Νέα Μάκρη
Φορέας Ανάθεσης	Περιφέρεια Αττικής
Προϋπολογισμός	33.500.000,00 ευρώ (συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η κατακύρωση του αποτελέσματος του διαγωνισμού στον δεύτερο κατά σειρά μειοδοσίας οικονομικό φορέα, αρχικώς δις αποκλεισθέντα λόγω υποβολής ασυνήθιστα χαμηλής προσφοράς και μη επαρκούς αιτιολόγησής της. Της κατακύρωσης -έναντι ποσοστού έκπτωσης 47,54%- προηγήθηκαν, πλην άλλων, 1) η παραδοχή α) αιτήσεώς του περί ακυρώσεως του αποκλεισμού του, με συνέπεια την επανάληψη της διαγωνιστικής διαδικασίας από το στάδιο της αιτιολόγησης των οικονομικών προσφορών, και β) προδικαστικής του προσφυγής κατά της επακολουθήσασας την επανάληψη απόρριψης της προσφοράς του ως «σημαντικά ζημιολόγου» και μη «τεκμηριωμένα αιτιολογημένης» και 2) η απόρριψη της ασκηθείσας αίτησης ακύρωσης από τη δις αναδειχθείσα προσωρινή ανάδοχο, έβδομη κατά σειρά μειοδοσίας, εταιρεία που είχε προσφέρει ποσοστό έκπτωσης 35,60%.
Πράξη	425/2023 Ε΄ Κλιμακίου

2. ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ

Σύμβαση	Προμήθεια συστημάτων επιτήρησης (καμερών) για τη λήψη και καταγραφή εικόνας και ήχου σε δημόσιους χώρους
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη
Προϋπολογισμός	7.258.064,52 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ / Μη νόμιμη η σύμβαση, καθόσον Α) δεν συντρέχουν οι σωρευτικά απαιτούμενες προϋποθέσεις ανάθεσής της με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, κατ' επίκληση του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4412/2016. Και τούτο διότι δεν τεκμηριώνονται οι ισχυρισμοί της αναθέτουσας περί του ότι i) η αύξηση της εγκληματικής δραστηριότητας, ιδία στην Αττική, σε ποσοστό πέραν του αναμενόμενου, συνιστά απρόβλεπτο γεγονός, ii) υφίσταται απρόβλεπτος κίνδυνος εισόδου μεγάλου αριθμού προσφύγων καθώς και αυξημένου αριθμού παράνομων μεταναστών μεταξύ των οποίων θα υπάρχουν εξτρεμιστές ή σχετιζόμενα με τρομοκρατικές δραστηριότητες πρόσωπα, καθώς και της αύξησης της παράνομης διακίνησης αυτών, iii) είναι έκτακτες οι επικαλούμενες ανάγκες της αποτροπής (πρόληψης) και αντιμετώπισης (καταστολής) εγκληματικών ενεργειών και περιστολής των δεικτών εγκληματικότητας, της αντιμετώπισης εγκληματικών ενεργειών λόγω της μη συμμόρφωσης ατόμων ύποπτων τέλεσης αξιόποινων πράξεων στους σχετικούς αστυνομικούς ελέγχους, της αντικειμενικής, σαφούς και διαφανούς καταγραφής και επαλήθευσης των ενεργειών αστυνομικών και πολιτών που εμπλέκονται σε καταγγελλόμενα περιστατικά αστυνομικής αυθαιρεσίας και επίμεμπτων ενεργειών αστυνομικών, καθώς και της συναφούς ανάγκης αντικειμενικής, σαφούς και διαφανούς καταγραφής και επαλήθευσης των ως άνω ενεργειών. Αντιθέτως, οι ανωτέρω ανάγκες σχετίζονται με τη διαρκή, πάγια και τακτική αρμοδιότητα της ΕΛΑΣ και iv) δεν υφίσταται καθυστέρηση εκ μέρους της αναθέτουσας κατά την προσφυγή στην ελεγχόμενη εξαιρετική διαδικασία ανάθεσης. Αντιθέτως, αποδεικνύεται, χωρίς να αιτιολογείται, ότι από τη σύνταξη της μελέτης έως την κατακύρωση μεσολάβησαν 364 ημέρες. Β) υφίσταται ουσιώδης πλημμέλεια ως προς την τεκμηρίωση του προϋπολογισμού της σύμβασης. Τούτο διότι δεν τεκμηριώνεται το εκτιμώμενο κόστος έστω ανά κατηγορία υλικών, αφού οι διαλαμβανόμενες στους πίνακες ενδεικτικής κοστολόγησης κατηγορίες ειδών και υπηρεσιών δεν αντιστοιχούν με τις ομάδες εκείνων της ελεγχόμενης σύμβασης, με την εξαίρεση των υπηρεσιών εκπαίδευσης, δεν προσδιορίζονται οι ποσότητες των προς προμήθεια προϊόντων και υπηρεσιών, έστω κατά προσέγγιση, ούτε προκύπτει αν οι συνολικές προϋπολογιζόμενες δαπάνες των επιμέρους και πάντως μη επιμετρημένων κατηγοριών ειδών και υπηρεσιών έχουν υπολογιστεί με βάση σχετικά συγκριτικά στοιχεία τιμών, κατά παράβαση, πλην άλλων, της αρχής της χρηστής δημοσιονομικής διαχείρισης, που διασφαλίζει τον εύλογο χαρακτήρα της δημοσιονομικής επιβάρυνσης και την ορθή διαχείριση του δημοσίου χρήματος.</p>
Αποφάσεις/Πράξη	1094/2023 Γ' Ελάσσονος Ολομελείας, 531/2023 Εβδόμου Τμήματος, 30/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Ολιστικό σύστημα παρακολούθησης και διαχείρισης δικτύων ύδρευσης Δήμου Μαρκοπούλου Μεσογαίας
Φορέας Ανάθεσης	Δήμος Μαρκοπούλου
Προϋπολογισμός	7.350.281,00 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η ανάθεση της προμήθειας και εγκατάσταση του συστήματος παρακολούθησης και διαχείρισης δικτύων ύδρευσης, κατόπιν ηλεκτρονικού διαγωνισμού, με κριτήριο κατακύρωσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προφορά με βάση τη βέλτιστη σχέση ποιότητας – τιμής. Τούτο διότι ο προϋπολογισμός της σύμβασης είναι επαρκώς τεκμηριωμένος, ως εκ του μη ουσιώδους χαρακτήρα των πλημμελειών του πρακτικού της Επιτροπής Διερεύνησης Τιμών, που στηρίχθηκε σε 3 μη δεσμευτικές προσφορές που ελήφθησαν σε έρευνα αγοράς (άρθρο 277 ν. 4412/2016), και τη μη ευρεία απόκλιση των τιμών των προσφορών αυτών από εκείνες που διατυπώθηκαν στο ανωτέρω πρακτικό, καθώς και ως εκ της συνολικής μείωσης του αριθμού των προς προμήθεια υδρομετρητών και μετρητών ελέγχου ποιότητας που αιτιολογεί τη μειωμένη -σε σχέση με τον μέσο όρο των υποβληθεισών προσφορών- προϋπολογισθείσα δαπάνη για ένα εκ των ειδών. Στο πλαίσιο της τεχνικής αξιολόγησης της μοναδικής προσφοράς που υποβλήθηκε, αιτιολογείται επαρκώς από την αναθέτουσα αρχή (με τη σύνταξη σχετικού Πρακτικού έστω και σε μεταγενέστερο στάδιο) η βαθμολόγηση κάθε επιμέρους κριτηρίου, με λεκτική διατύπωση και τεκμηρίωση, κατά παραπομπή στα συγκεκριμένα στοιχεία της τεχνικής προσφοράς και σε αντιστοιχία προς τα προβλεπόμενα και απαιτούμενα από τη διακήρυξη, με τρόπο ώστε να καθίσταται επαληθεύσιμο ότι η προσφορά ανταποκρίνεται στις οριζόμενες τεχνικές προδιαγραφές. Ωστόσο, η υπογραφή του σχεδίου σύμβασης τελεί υπό τους όρους α) τροποποίησης από την αναθέτουσα του επιλεγέντος Δείκτη Τιμών Παραγωγού στη βιομηχανία (μεταποίηση) με διαγραφή της πρόβλεψης ως προς το «σύνολο αγοράς» και ορισμό των αντίστοιχων επιμέρους υποδεικτών τιμών παραγωγού στη βιομηχανία για κάθε κλάδο βιομηχανικού προϊόντος της σύμβασης ως προς τη μηνιαία μεταβολή της τιμής του, όπως εκάστοτε δημοσιεύεται στην επίσημη ιστοσελίδα της ΕΛΣΤΑΤ, β) διόρθωσης του ποσού του ΦΠΑ, γ) συμπλήρωσης του ποσού της εγγυητικής επιστολής καλής εκτέλεσης και δ) υποβολής από τον ανάδοχο και τον οικονομικό φορέα, στις ικανότητες του οποίου ο πρώτος στηρίζεται, υπεύθυνες δηλώσεις περί μη συνδρομής των περιπτώσεων του άρθρου 5 περ. ια' του Κανονισμού (ΕΕ) 2022/576 του Συμβουλίου της 8^{ης} Απριλίου 2022 για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 833/2014 σχετικά με περιοριστικά μέτρα λόγω ενεργειών της Ρωσίας που αποσταθεροποιούν την κατάσταση στην Ουκρανία.</p>
Απόφαση/Πράξη	1719/2023 Εβδόμου Τμήματος, 441/2023 ΣΤ' Κλιμακίου.

Σύμβαση	Προμήθεια 250 απλών ηλεκτρικών αστικών οχημάτων 12m ελάχιστης αυτονομίας 180χλμ και των παρελκόμενων τους.
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.
Προϋπολογισμός	124.695.000,00 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Δεν κωλύεται η σύναψη της, συγχρηματοδοτούμενης από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, σύμβασης με τον εδρεύοντα στη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και μοναδικό εναπομείναντα στο στάδιο των οικονομικών προσφορών οικονομικό φορέα, καθόσον δεν απαγορεύεται στις αναθέτουσες αρχές να αντλήσουν όφελος από την οικονομικότερη ή βέλτιστη, σε σχέση με των λοιπών διαγωνιζομένων, προσφορά, η οποία υποβάλλεται από οικονομικό φορέα τρίτης χώρας που δεν έχει υπογράψει και κυρώσει τη Συμφωνία για τις Δημόσιες Συμβάσεις (ΣΔΣ) του ΠΟΕ ούτε έχει συνάψει διμερή ή πολυμερή συμφωνία με την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ), ο οποίος πληροί τα κριτήρια επιλογής και καταλληλότητας και η προσφορά του δεν άσχει, εν γένει, εξ οιοδήποτε άλλου λόγου. Δια της παραγράφου 1 του άρθρου 255 του ν. 4412/2016, ο εθνικός νομοθέτης αποδελτίωσε και παρέθεσε συνοπτικά τις διάφορες κατηγορίες δικαιούμενων να συμμετέχουν στις διαδικασίες ανάθεσης δημοσίων συμβάσεων, όπως προκύπτουν από την κείμενη ενωσιακή νομοθεσία, χωρίς όμως να αποκλείει και έτερες κατηγορίες προσφερόντων, για τις οποίες όμως δεν επιφυλάσσεται η ίδια προστασία των δικαιωμάτων πρόσβασης σ' αυτές και αντιμετώπισής τους. Άλλωστε ο εθνικός νομοθέτης δεν θα μπορούσε να προβεί σε μια τέτοια κανονιστικού περιεχομένου ρύθμιση, στο πλαίσιο διαμόρφωσης αυτόνομης εθνικής εμπορικής πολιτικής, δεδομένου ότι τούτο θα συνιστούσε παραβίαση της αποκλειστικής αρμοδιότητας της ΕΕ στην άσκηση της ενιαίας κοινής εμπορικής πολιτικής της, δυνάμει των άρθρων 3 παρ. 1 και 207 παρ. 1 ΣΛΕΕ. Ως εκ τούτου, βάσει της κείμενης ενωσιακής νομοθεσίας, οι οικονομικοί φορείς τρίτων χωρών της ΕΕ, για τις οποίες η τελευταία δεν έχει αναλάβει σχετικές δεσμεύσεις πρόσβασης στην αγορά δημοσίων συμβάσεων στο πλαίσιο διεθνούς συμφωνίας, δεν μπορούν να προβάλλουν προστατευόμενα δικαιώματα, επικαλούμενοι κανόνες της εθνικής νομοθεσίας που διέπει τις διαδικασίες ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, στο μέτρο που επιδιώκουν την ίση μεταχείρισή τους με τους λοιπούς οικονομικούς φορείς, ούτε και να αντλήσουν δικαιώματα από το δίκαιο της ΕΕ, για να διασφαλίσουν την πρόσβασή τους στις διαδικασίες σύναψης δημοσίων συμβάσεων.
Απόφαση/Πράξη	1113/2023 Εβδομου Τμήματος, 214/2023 ΣΤ' Κλιμακίου.

Σύμβαση	Παραγωγή και προμήθεια 35.000 θεραπευτικών αγωγών του αντικοϊκού κατά της λοίμωξης COVID-19 (ιού SARS CoV2) φαρμάκου PAXLOVID, με προαίρεση προμήθειας έως 17.500 επιπλέον όμοιων αγωγών.
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Υγείας
Προϋπολογισμός	35.497.500,00 ευρώ -συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προαίρεσης- πλέον ΦΠΑ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύναψη της σύμβασης, καθόσον κατά την έννοια των άρθρων 32 και 32 Α του ν. 4412/2016, 1 και 11 του ν. 5057/2023 και τεσσαρακοστό τρίτο του ν. 4839/2021, είναι δυνατή η ανάθεση από το Ελληνικό Δημόσιο -που βαρύνεται με την κάλυψη της σχετικής δαπάνης- δημόσιας σύμβασης παραγωγής και προμήθειας οριστικώς εγκεκριμένων φαρμάκων κατά της νόσου COVID-19, τα οποία -σύμφωνα με έγγραφα των αρμοδίων για την αδειοδότηση φαρμάκων φορέων ή/και σχετικά επιστημονικά δεδομένα- είναι τα μοναδικά που καταπολεμούν την ανωτέρω λοίμωξη με συγκεκριμένο τρόπο χορήγησης και σε ορισμένες, έστω, κατηγορίες ασθενών, σε οικονομικό φορέα που κατέχει τα αποκλειστικά δικαιώματα διανοητικής ιδιοκτησίας επί του οικείου φαρμάκου ή είναι συνδεδεμένη με εκείνον επιχείρηση ή διαθέτει το αποκλειστικό δικαίωμα διανομής του οικείου φαρμάκου στην Ελλάδα, με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση σχετικής προκήρυξης στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η εν λόγω εξαιρετική διαδικασία ανάθεσης διενεργείται κατόπιν τήρησης της διαδικασίας έκδοσης σχετικής σύμφωνης γνώμης από την Ενιαία Αρχή Δημοσίων Συμβάσεων. Η διαδικασία αυτή και η σχετική σύμβαση προμήθειας δύνανται, εφόσον η σύμβαση συνάπτεται μέχρι τις 30.6.2024, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 11 του ν. 5057/2023, να παρεκκλίνουν των κείμενων εθνικών διατάξεων και ιδίως εκείνων περί δημοσίων συμβάσεων, χωρίς τούτο να παραβιάζει τις υπερνομοθετικής ισχύος, θεσπιζόμενες στο άρθρο 18 του ν. 4412/2016, αρχές της ίσης μεταχείρισης και του ελεύθερου ανταγωνισμού μεταξύ των δραστηριοποιούμενων στον οικείο τομέα επιχειρηματικής δραστηριότητας οικονομικών φορέων, δεδομένης της κατά τα ανωτέρω αποδεικνυόμενης έλλειψης σχετικού ανταγωνισμού. Ειδικώς δε, η σχετική σύμβαση δύναται να περιλαμβάνει ρήτρες κατά τα διεθνή συναλλακτικά ήθη, όπως ρήτρες αποζημίωσης υπέρ του αναδόχου και ευθύνης σε βάρος της αναθέτουσας αρχής σε περιπτώσεις υπερημερίας της, ρήτρες ακόμη και μη εδρεύουσας στην Ελλάδα διεθνούς διαιτησίας, σύμφωνα με τους διεθνείς παραδεδεγμένους κανόνες δικαίου, περιλαμβανομένων των κανόνων διαιτησίας του Διεθνούς Εμπορικού Επιμελητηρίου, καθώς και εκούσιας υπαγωγής σε αλλοδαπό δίκαιο.
Πράξη	390/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Προμήθεια τροφίμων για τις διαιτητικές ανάγκες του Δήμου Χανίων και των Νομικών Προσώπων του
Φορέας Ανάθεσης	Δήμος Χανίων
Προϋπολογισμός	2.201.327,39 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>Διττό αποτέλεσμα (ΘΕΤΙΚΟΣ-ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ)/ Νόμιμη η σύναψη δέκα συμβάσεων που αφορούν ισάριθμα τμήματα της προκηρυχθείσας προμήθειας ειδών. Αντιθέτως, κωλύεται η υπογραφή τριών σχεδίων συμβάσεων που αφορούν σε ισάριθμα άλλα τμήματα, καθόσον μη νομίμως αυτά κατακυρώθηκαν, κατά περίπτωση, στους δεύτερους κατά σειρά μειοδοσίας προμηθευτές. Τούτο διότι μη νομίμως η αναθέτουσα αρχή απέρριψε την προσφορά οικονομικού φορέα, ο οποίος προσέφερε τη μεγαλύτερη έκπτωση αναφορικά και με τα τρία τμήματα, με την αιτιολογία ότι δεν είχε συμπληρώσει ορθά το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ) ως προς τη δήλωση του λόγου αποκλεισμού που αφορά την έκπτωσή του από προηγούμενη δημόσια σύμβαση. Ο εν λόγω φορέας είχε δηλώσει στο ΕΕΕΣ τη συνδρομή στο πρόσωπό του λόγου αποκλεισμού και τα ληφθέντα μέτρα αυτοκάθαρσης, ενώ με τα δικαιολογητικά συμμετοχής συνυπέβαλε τη σύμφωνη γνωμοδότηση της Επιτροπής του άρθρου 73 παρ. 9 του ν. 4412/2016 περί της επάρκειας των μέτρων αυτών, πληρώντας με τον τρόπο αυτό τις απαιτήσεις του νόμου και της Διακήρυξης. Λαμβανομένης δε υπ' όψιν της αρχής της αναλογικότητας, που ως ενωσιακή και εθνική αρχή διέπει τις διαδικασίες ανάθεσης των δημοσίων συμβάσεων, το γεγονός ότι ο συμμετέχων φορέας δεν δήλωσε στο ΕΕΕΣ την ύπαρξη της ως άνω σύμφωνης γνωμοδότησης δεν μπορεί να θεωρηθεί επαρκής λόγος αποκλεισμού, δοθέντος ότι α) η συγκεκριμένη υποχρέωση δεν αναφέρεται ρητά στη διακήρυξη του διαγωνισμού και β) σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 102 του ν. 4412/2016, η αναθέτουσα αρχή όφειλε, πριν προβεί στον αποκλεισμό, να ζητήσει από τον συμμετέχοντα συγκεκριμένες πρόσθετες διευκρινίσεις ως προς τον δηλωθέντα λόγο αποκλεισμού και τα ληφθέντα επανορθωτικά μέτρα. Περαιτέρω, ο αποκλεισμός είναι παράνομος και για τον λόγο ότι οποιαδήποτε δηλωθείσα έκπτωση από προηγούμενη δημόσια σύμβαση δεν συνιστά αυτομάτως σοβαρή ή επαναλαμβανόμενη πλημμέλεια κατά την εκτέλεση ουσιώδους απαίτησης στο πλαίσιο προηγούμενης δημόσιας σύμβασης. Αντιθέτως, σε περίπτωση προηγούμενης έκπτωσης, η αναθέτουσα αρχή οφείλει, κατόπιν στάθμισης των δεδομένων, να εκφέρει αιτιολογημένη κρίση ως προς τη φερεγγυότητα και την αξιοπιστία του οικονομικού φορέα να εκτελέσει την προς ανάθεση σύμβαση και να αιτιολογήσει ειδικά τους λόγους για τους οποίους δεν γίνονται δεκτά τα δηλωθέντα μέτρα αυτοκάθαρσης. Η διαπιστωθείσα αυτή πλημμέλεια είναι ουσιώδης εν προκειμένω, καθώς αλλοιώνει το αποτέλεσμα του διαγωνισμού κατά παράβαση της αρχής της ισότητας, έχει δε δυσμενείς δημοσιονομικές επιπτώσεις για την αναθέτουσα αρχή, καθώς συνεπάγεται τον αποκλεισμό της συμμετέχουσας που προσέφερε τη χαμηλότερη τιμή.</p>
Πράξη	248/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

Σύμβαση	«Αναβάθμιση των δικτυακών υποδομών του Πανελληνίου Σχολικού Δικτύου» στο πλαίσιο συναφθείσας προγραμματικής συμφωνίας μεταξύ της Κοινωνίας της Πληροφορίας (ΚτΠ) ΜΑΕ και του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης.
Φορέας Ανάθεσης	Κοινωνία της Πληροφορίας (ΚτΠ) ΜΑΕ
Προϋπολογισμός	12.724.101,00 ευρώ χωρίς ΦΠΑ, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προαίρεσης
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύναψη της, χρηματοδοτούμενης από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, σύμβασης, καθόσον δεν συνιστά ουσιώδη πλημμέλεια στη διαδικασία ανάθεσής της το γεγονός ότι η προηγηθείσα προγραμματική συμφωνία μεταξύ της ΚτΠ ΜΑΕ, φορέα υλοποίησης, και του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης, Κυρίου του Έργου, για την καταγραφή των αναγκαίων ενεργειών και του πλαισίου συνεργασίας τους προς τον σκοπό της έγκαιρης και αποτελεσματικής εκτέλεσης και λειτουργίας του Έργου «Δράσεις Επέκτασης και Υποστήριξης του Εθνικού Δικτύου Τηλεπικοινωνιών – ΣΥΞΕΥΞΙΣ II», δεν υποβλήθηκε για έλεγχο στο Ελεγκτικό Συνέδριο. Και τούτο διότι η εν λόγω συμφωνία δεν έχει αμιγώς οικονομικό αντικείμενο, καθώς οι όποιες οικονομικές επιπτώσεις προκύπτουν κατά το στάδιο εκτέλεσής της, στο οποίο εντάσσεται η, εν προκειμένω, ελεγχόμενη σύμβαση. Περαιτέρω, η ΚτΠ ΜΑΕ, ως ανώνυμη εταιρεία μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που λειτουργεί χάριν του δημοσίου συμφέροντος και με μετοχικό κεφάλαιο εξολοκλήρου καταβληθέν από το Ελληνικό Δημόσιο, πληροί τα χαρακτηριστικά του οργανισμού δημοσίου δικαίου, κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 1 περ. 4 ν. 4412/2016, ενώ από το περιεχόμενο της προγραμματικής συμφωνίας προκύπτει ότι με αυτή εγκαθιδρύεται πραγματική συνεργασία μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών με σκοπό, διά της συνένωσης των μέσων που διαθέτει καθένα εξ αυτών, την από κοινού εκτέλεση της δημόσιας αποστολής τους και ως τέτοια δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του ν. 4412/2016. Κατά συνέπεια, δεν συντρέχει λόγος διακωλυτικός της υπογραφής της εν λόγω προγραμματικής συμφωνίας. Τέλος, δεν συντρέχει διακωλυτικός λόγος σύναψης της σύμβασης στο πρόσωπο μέλους της αναδειχθείσας αναδόχου ένωσης εταιρειών, ως εκ του ότι η εταιρεία-μέλος δεν έχει κριθεί ένοχη υποβολής εκ προθέσεως απατηλών δηλώσεων στο πλαίσιο προηγούμενων διαγωνισμών κατά την παροχή πληροφοριών σχετικά με την απουσία λόγων αποκλεισμού, εφόσον όλες οι αποφάσεις έκπτωσης από συμφωνίες-πλαίσιο που την αφορούσαν δεν ισχύουν πλέον, λόγω αναδρομικής -από τον χρόνο έκδοσής τους- ακύρωσής τους με απόφαση του Διοικητικού Εφετείου Αθηνών.
Πράξη	286/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Προμήθεια εξοπλισμού ανακύκλωσης και επεξεργασίας μέσω χρηματοδοτικής μίσθωσης (leasing) οκταετούς διάρκειας.
Φορέας Ανάθεσης	Ειδικός Διαβαθμιδικός Σύνδεσμος Νομού Αττικής (ΕΔΣΝΑ)
Προϋπολογισμός	23.480.746,90 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ) συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προαίρεσης
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύμβαση της σύμβασης, αντικείμενο της οποίας είναι η οκταετής χρηματοδοτική μίσθωση εξοπλισμού ανακύκλωσης και επεξεργασίας βιοαποβλήτων, με δικαίωμα αγοράς είτε κατά τη λήξη της μίσθωσης έναντι συμβολικού τιμήματος 1,00 ευρώ είτε και προηγουμένως, με πρόωρη εξαγορά του οικείου εξοπλισμού, κατόπιν καταβολής στον ανάδοχο του καθορισθέντος στον οικείο όρο της σύμβασης υπολειπόμενου κεφαλαίου της αξίας κτήσης του εξοπλισμού. Αμφότερα τα Τμήματα της προμήθειας, ήτοι α) η οκταετής χρηματοδοτική μίσθωση ενός συστήματος ανακύκλωσης και επεξεργασίας βιοαποβλήτων και β) η οκταετής χρηματοδοτική μίσθωση μίας μονάδας Μικρής Δυναμικότητας Αναερόβιας Χώνευσης προδιαλεγμένων οργανικών αποβλήτων (βιοαποβλήτων), ανατέθηκαν στη μοναδική συμμετέχουσα στον διαγωνισμό εταιρεία. Σημειωτέον ότι η αναθέτουσα αρχή ΕΔΣΝΑ, που είναι ο μοναδικός Φορέας Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων (ΦΟΔΣΑ) στον Νομό (Περιφέρεια) Αττικής, έχει συντρέχουσα με τους Δήμους της Αττικής – μέλη του αρμοδιότητα για την ανάθεση της ανωτέρω προμήθειας, καθώς η περ. β' της παρ. 3 του άρθρου 227 του ν. 4555/2018, όπως ισχύει μετά τον ν. 4954/2022, ορίζει ότι τόσο οι ΦΟΔΣΑ όσο και οι Δήμοι δύνανται να ασκούν αυτοτελώς την αρμοδιότητα εκπόνησης προγραμμάτων πρόληψης - μείωσης παραγωγής αποβλήτων, στην οποία αποσκοπεί η ανωτέρω προμήθεια.
Πράξη	230/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Προμήθεια και έκδοση διατακτικών για το προσωπικό της εταιρείας «Σταθερές Συγκοινωνίες Μον. Α.Ε.» (ΣΤΑΣΥ)
Φορέας Ανάθεσης	«Σταθερές Συγκοινωνίες Μον. Α.Ε.» (ΣΤΑΣΥ)
Προϋπολογισμός	3.504.324,00 ευρώ (συμπεριλαμβανομένου ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η σύμβαση με την ανάδοχο προμηθεύτρια εταιρεία, μέσω της οποίας η ΣΤΑΣΥ θα χορηγήσει στους δικαιούχους εργαζομένους τις προβλεπόμενες στην οικεία Επιχειρησιακή Συλλογική Σύμβαση Εργασίας μη μισθολογικές παροχές σε είδος. Πρόκειται για σύμβαση προμήθειας υπέρ τρίτων, άλλως για ιδιόμορφη αμφοτεροβαρή δημόσια σύμβαση προμήθειας, η οποία διέπεται από τις διατάξεις του άρθρου 43 του ν. 4484/2017 περί των προϋποθέσεων χορήγησης μη μισθολογικών παροχών σε υπαλλήλους φορέων της Γενικής Κυβέρνησης, στους οποίους εντάσσεται η ΣΤΑΣΥ, και του ν. 4412/2016.
Πράξη	444/2023 ΣΤ' Κλιμακίου

3. ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ

Σύμβαση	Ανάθεση υπηρεσιών καθαριότητας των χώρων του Πανεπιστημίου για τα έτη 2020, 2021 και 2022
Φορέας Ανάθεσης	Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Προϋπολογισμός	2.084.477,68 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ / Μη νόμιμη η κατακύρωση των αποτελεσμάτων του διαγωνισμού παροχής υπηρεσιών καθαριότητας των χώρων του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας για τα έτη 2020, 2021 και 2022 σε ανάδοχο εταιρεία, της οποίας οι οικονομικές προσφορές για το σύνολο των τμημάτων του διαγωνισμού παρίστανται ουσιωδώς πλημμελείς λόγω μη νόμιμου υπολογισμού: α) του εργατικού κόστους, καθόσον σ' αυτό δεν συμπεριλαμβάνεται το κόστος αντικατάστασης των αντικαταστατών των εργαζομένων σε κανονική άδεια, κατά παράβαση των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας περί κατώτερης νόμιμης αμοιβής, η τήρηση των οποίων συνιστά ιδιαίτερα σοβαρό λόγο δημοσίου συμφέροντος, αλλά και της διακήρυξης που, αφενός απαιτεί ρητώς την υποχρέωση τήρησης των διατάξεων της εργατικής νομοθεσίας εκ μέρους των διαγωνιζομένων και αφετέρου υποχρεώνει τους συμμετέχοντες να δηλώσουν το συγκεκριμένο κονδύλιο, β) του διοικητικού κόστους, που αφενός εμφανίζεται ασυνήθιστα χαμηλό -με συνέπεια η παράλειψη της επιτροπής διαγωνισμού να ενεργοποιήσει τη διαδικασία του άρθρου 88 του ν. 4412/2016 περί παροχής εξηγήσεων να συνιστά υπέρβαση των άκρων ορίων της διακριτικής της ευχέρειας- και αφετέρου δεν συμπεριλαμβάνει το κόστος ασφάλισης αστικής ευθύνης ούτε το κόστος αγοράς πάγιου εξοπλισμού, που αναγκαίως συνέχονται με τις προσφερόμενες υπηρεσίες και γ) του εργολαβικού κέρδους για τρία από τα τμήματα του διαγωνισμού, καθόσον, όντας κατ' ουσίαν μηδενικό κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 68 του ν. 3863/2010, που απαιτούν στην προσφορά να περιλαμβάνεται ένα εύλογο περιθώριο κέρδους, ώστε να μην τίθεται σε κίνδυνο η εκτέλεση της σύμβασης, δεν κρίνεται εύλογο σύμφωνα με τα διδάγματα της κοινής πείρας και λογικής.
Αποφάσεις/Πράξη	110/2023 Γ' Ελάσσονος Ολομελείας, 1605/2022 Εβδόμου Τμήματος, 554/2022 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Μελέτη με τίτλο «Κεντρικός οδικός άξονας Βόρειας Εύβοιας. Τμήμα: Παράκαμψη Ψαχνών-Προκόπι (Στροφυλιά)»
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών
Προϋπολογισμός	7.900.000 ευρώ (συμπεριλαμβανομένων προβλέπτων δαπανών 15% και ΦΠΑ 24%)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΑΡΝΗΤΙΚΟΣ / Κωλύεται η υπογραφή του σχεδίου σύμβασης μεταξύ του Ελληνικού Δημοσίου και Ένωσης οικονομικών φορέων με αντικείμενο την ανάθεση της κρίσιμης μελέτης με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς προηγούμενη δημοσίευση διακήρυξης κατ' άρθρο 32 παρ. 2 γ' του ν. 4412/2016, με την αιτιολογία ότι ένεκα αυτής παρεμποδίστηκε η ανάπτυξη πραγματικού ανταγωνισμού με περιορισμό του κύκλου των δικαιουμένων να υποβάλουν προσφορά χωρίς να συντρέχει η βασική και σωρευτικώς απαιτούμενη για την εφαρμογή της διάταξης προϋπόθεση του κατεπείγοντος. Ειδικότερα η συνιστώσα το αντικείμενο της μελέτης χάραξη νέου οδικού άξονα - ενόψει και του γεγονότος ότι οι υπάρχουσες υποδομές όδευσης μέσω ορεινού τμήματος δεν έχουν καταργηθεί, αλλά παραμένουν λειτουργικές- δεν εξυπηρετεί μία κατεπείγουσα ανάγκη που αποτελεί άμεση απόρροια της καταστροφικής πυρκαγιάς και σχετίζεται με τη διαφύλαξη της ζωής, της υγείας, της περιουσίας ή της ασφάλειας των υποδομών στις πυρόπληκτες περιοχές, αλλά θεραπεύει μία επιγενόμενη επείγουσα ανάγκη, που συνδέεται με την επιτάχυνση της κοινωνικοοικονομικής ανάκαμψης των περιοχών μέσω της αναβάθμισης της πρόσβασης σε αυτές με το νέο οδικό δίκτυο κατά τρόπο πάγιο, ταχύτερο και απρόσκοπτο. Δεδομένου ότι η χάραξη εναλλακτικού οδικού άξονα αποτελεί πάγιου χαρακτήρα μέτρο -έστω και αν λαμβάνει χώρα σε χρονική περίοδο κατάστασης έκτακτης ανάγκης- η επιλογή της διαδικασίας με διαπραγμάτευση είναι ουσιωδώς πλημμελής, η δε αναθέτουσα όφειλε να μεριμνήσει για την ανάθεση της σύμβασης με τακτική ανοικτή ή κλειστή διαδικασία, με ή χωρίς συντεταγμένες προθεσμίες, ώστε να επιτευχθεί, δια της δημοσίευσης της διακήρυξης, η διεύρυνση του κύκλου των δυνητικών προσφερόντων.
Αποφάσεις/Πράξη	1577/2023 Α' Ελάσσονος Ολομελείας, 1149/2023 Εβδόμου Τμήματος, 248/2023 Ζ' Κλιμακίου.

Σύμβαση	Παραχώρηση υπηρεσιών παραλαβής και διαχείρισης υγρών αποβλήτων και καταλοίπων φορτίου των πλοίων που καταπλέουν στην θαλάσσια περιοχή αρμοδιότητας του Οργανισμού Λιμένος Πατρών ΑΕ
Φορέας Ανάθεσης	Οργανισμός Λιμένος Πατρών ΑΕ (ΟΛΠΑ ΑΕ)
Προϋπολογισμός	1.350.000,00 ευρώ πλέον ΦΠΑ για χρονική διάρκεια τριών (3) ετών
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύμβαση παραχώρησης υπηρεσίας με αντικείμενο την παροχή λιμενικών υπηρεσιών από τρίτο οικονομικό φορέα έναντι ανταλλάγματος κατά τις διέπουσες αυτήν διατάξεις του ν. 4413/2016 (Οδηγία 2014/23) και του Κανονισμού ΕΕ 2017/352, που καθιερώνουν συνδυαστικά μία ενιαία διαδικασία, η οποία αποτελείται από τα στάδια α) της έκδοσης αιτιολογημένης απόφασης του διαχειριστικού φορέα για τον περιορισμό του αριθμού των παρόχων λιμενικών υπηρεσιών σε συγκεκριμένη γεωγραφική περιοχή, για τους λόγους που προβλέπονται στην παρ. 1 του άρθρου 6 του Κανονισμού, η οποία συνιστά το νόμιμο έρεισμα της οικείας διακήρυξης και ως τέτοιο διαμορφώνει τους όρους της και β) της απολήγουσας στη σύμβαση παροχής λιμενικών υπηρεσιών διαδικασίας επιλογής αναδόχου. Εν προκειμένω, είναι επαρκής η αιτιολογία της απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου της ΟΛΠΑ ΑΕ περί συνδρομής νόμιμου λόγου για τον περιορισμό του αριθμού των παρόχων, συνιστάμενου στην κατά την περ. α' της παρ. 1 του άρθρου 6 του ως άνω Κανονισμού «σπανιότητα ή αποκλειστική χρήση της γης ή της παράκτιας ζώνης υπό την προϋπόθεση ότι ο περιορισμός είναι σύμφωνος με τις αποφάσεις ή τα σχέδια που συμφωνήθηκαν από τον διαχειριστικό φορέα του λιμένα», και για τον λόγο αυτό δεν συντρέχει διακωλυτικός λόγος σύναψης της σύμβασης παραχώρησης.
Απόφαση/Πράξη	144/2023 Εβδόμου Τμήματος, 834/2022 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Προγραμματική Σύμβαση μεταξύ Δημοτικού Λιμενικού Ταμείου, Δήμου και Αναπτυξιακού Οργανισμού ΟΤΑ, για την παροχή υπηρεσιών διερεύνησης για χωροθέτηση νέου επιβατικού λιμένα
Συμβαλλόμενα μέρη	Δημοτικό Λιμενικό Ταμείο Πάρου – Αντιπάρου, Δήμος Πάρου και Αναπτυξιακός Οργανισμός ΟΤΑ
Προϋπολογισμός	378.781,62 ευρώ (πλέον ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νομίμως συνάπτεται χωρίς διαγωνισμό ως γνήσια προγραμματική σύμβαση, εξερχόμενη του πεδίου εφαρμογής των ρυθμίσεων του δικαίου της Ένωσης που διέπουν τις ανταγωνιστικές διαδικασίες ανάθεσης. Θεσμική αποστολή αναπτυξιακού οργανισμού συνιστά η διευκόλυνση του αναπτυξιακού σχεδιασμού των ΟΤΑ που τον ελέγχουν και των νομικών τους προσώπων, με τους οποίους πραγματοποιεί το ουσιαστικό της δραστηριότητάς του, με την εκπόνηση μελετών για την ωρίμανση έργων, όταν οι Τεχνικές Υπηρεσίες αυτών, είτε λόγω υποστελέχωσης, είτε λόγω έλλειψης τεχνογνωσίας, αδυνατούν να τις εκτελέσουν (άρθρο 2 ν. 4674/2020). Η ελεγχόμενη σύμβαση δεν συνιστά σύμβαση υπηρεσιών εξ επαχθούς αιτίας, αλλά πληροί το σύνολο των κριτηρίων που θέτει η παρ. 3 του άρθρου 12 του ν. 4412/2016.
Πράξη/Απόφαση	333/2023 Απόφαση Εβδόμου Τμήματος, 49/2022 πράξη Υπηρεσίας Επιτρόπου Περιφερειακής Ενότητας Σύρου

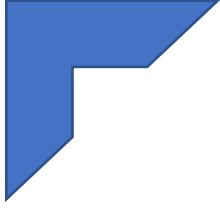
Σύμβαση	Παροχή Υπηρεσιών παρασκευής – συσκευασίας και διανομής ζεστών γευμάτων σε μαθητές πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης κατά τις σχολικές χρονιές 2021-2022, 2022-2023 με δικαίωμα προαίρεσης για το σχολικό έτος 2023-2024.
Φορέας Ανάθεσης	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΟΠΕΚΑ)
Προϋπολογισμός / Συμβατική αξία	(Για το σύνολο των τμημάτων του διαγωνισμού) 224.335.075,50 ευρώ (συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος προαίρεσης) πλέον ΦΠΑ/ (Συμβατική αξία των ελεγχόμενων εν προκειμένω σχεδίων σύμβασης ως προς την αρχική διάρκεια) 8.331.024,00 ευρώ πλέον ΦΠΑ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ (ΕΝ ΜΕΡΕΙ) / Νόμιμη η υπογραφή των σχεδίων σύμβασης για τα Τμήματα 1, 16, 41 και 53 ευρύτερου διαγωνισμού, ως προς τα οποία ο έλεγχος του Ελεγκτικού Συνεδρίου δεν περιορίζεται από την ύπαρξη δεδικασμένου. Νόμιμη η κατακύρωση του αποτελέσματος της διαγωνιστικής διαδικασίας στην ανάδοχο, καθόσον δεν συνέτρεχε στο πρόσωπό της περίπτωση απόκρυψης πληροφοριών σχετικών με λόγο αποκλεισμού, κατ' άρθρο 73 παρ.4 περ. ζ' του ν. 4412/2016 και συναφούς άρθρου της διακήρυξης, δοθέντος ότι α) η διάταξη του άρθρου 23 του ν. 4389/2016, ερμηνευόμενη σε συμφωνία με το άρθρο 57 της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ έχει την έννοια ότι αφενός δεν είναι επιτρεπτός ο αυτόματος αποκλεισμός οικονομικού φορέα, ως προς τον οποίο βεβαιώθηκε με απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΕΑ) ότι συμμετείχε σε αντιανταγωνιστική σύμπραξη, αφετέρου ότι είναι επιτρεπτό η αναθέτουσα αρχή να αξιολογεί -μαζί με τα τυχόν ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης της αξιοπιστίας του- τη συνεργασία του με την ΕΑ, την αποδοχή της παράβασης και την εξόφληση του επιβληθέντος προστίμου και β) από τη συστηματική ερμηνεία αφενός των διατάξεων της Οδηγίας και του ν. 4412/2016 και αφετέρου του δικαίου του ανταγωνισμού και του ν. 3959/2011, συνάγεται ότι αν κατά τον χρόνο υποβολής των προσφορών και του ΕΕΕΣ διεξάγεται σε βάρος οικονομικού φορέα έρευνα από την ΕΑ, αυτός δεν είναι υποχρεωμένος να απαντήσει θετικά στο ερώτημα του ΕΕΕΣ «αν έχει συνάψει συμφωνίες με άλλους οικονομικούς φορείς με στόχο τη στρέβλωση του ανταγωνισμού», καθόσον κατά τον χρόνο εκείνο ο ίδιος δεν είναι γνώστης των πραγματικών περιστατικών που στοιχειοθετούν την παράβαση ούτε της έκτασης και της έντασης της παραβίασης του δικαίου του ανταγωνισμού που (τυχόν) θα του αποδοθεί και συνεπώς δεν είναι σε θέση να λάβει τα αναγκαία επανορθωτικά μέτρα για την αποκατάσταση της αξιοπιστίας του. Το ίδιο ισχύει και κατά την υπαγωγή του στη διαδικασία διευθέτησης διαφορών και για όσο χρόνο διαρκεί αυτή. Μόνον μετά την έκδοση της απόφασης της ΕΑ κατ' απλοποιημένη διαδικασία, υποχρεούται να δηλώσει «αμελλητί» την επελθούσα οψιγενή μεταβολή στο πρόσωπό του, αναφέροντας συγχρόνως και τα ληφθέντα υπ' αυτού μέτρα αυτοκάθαρσης.
Απόφαση/Πράξη	450/2023 Εβδόμου Τμήματος, 1018/2022 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Υπό-παραχώρηση του δικαιώματος, χρήσης, λειτουργίας, συντήρησης και εκμετάλλευσης ενός σταθμού πολλαπλών χρήσεων, σε τμήμα του λιμένα Φίλιππος ΙΙ του Οργανισμού Λιμένος Καβάλας ΑΕ
Φορέας Ανάθεσης	Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου ΑΕ (ΤΑΙΠΕΔ)
Συμβατική δαπάνη	9.224.783,00 ευρώ
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΘΕΤΙΚΟΣ ΥΠΟ ΟΡΟΥΣ/Δεν κωλύεται η υπογραφή της, κυρωθησομένης με νόμο, σύμβασης υπο-παραχώρησης για 40 έτη τμήματος του λιμένα Καβάλας για εμπορική εκμετάλλευση, συντήρηση, ανάπτυξη, παροχή υπηρεσιών και λειτουργιών, στο αποκλειστικό δικαίωμα επιβολής και είσπραξης τελών και γενικά διαχείριση και άσκηση επιχειρηματικής δραστηριότητας, σύμφωνα με το υποβληθέν Επιχειρηματικό Σχέδιο, υπό την προϋπόθεση της τήρησης των κάτωθι δύο (2) νόμιμων όρων: 1) Να απαλειφθεί ο όρος του άρθρου 3.2 του σχεδίου σύμβασης, κατά το μέρος που προβλέπει την παράταση της διάρκειάς της για χρονικό διάστημα πέραν των 40 ετών και 2) Να απαλειφθούν οι όροι των άρθρων 4.3 και 4.5 του εν λόγω σχεδίου, κατά το μέρος που προβλέπουν τη δυνατότητα παραίτησης των συμβαλλομένων από τις αναβλητικές αιρέσεις και ενέργειες των όρων 4.1 και 4.2 της σύμβασης. Και τούτο διότι α) ο 1^{ος} όρος, σύμφωνα με τον οποίον είναι δυνατή η παράταση της σύμβασης, πέραν της «ελάχιστης διάρκειας» των 40 ετών, «για μια πρόσθετη περίοδο σύμφωνα με τις προβλεπόμενες διαδικασίες», συνιστά αόριστη αναφορά, κατά παράβαση της υποχρέωσης διαφάνειας που διέπει την ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων και των συναφών ρυθμίσεων του άρθρου 51 παρ. 1 περ. α' του ν. 4413/2016 (άρθρου 43 παρ. 1 περ. α' της Οδηγίας 2014/23), δυνάμενη να οδηγήσει σε απροσδιόριστης διάρκειας παράταση της υποπαραχώρησης και, συνακόλουθα, σε απροσδιόριστη επαύξηση των οικονομικών μεγεθών της (οικονομικού ανταλλάγματος προς το ΤΑΙΠΕΔ και οικονομικών ωφελημάτων του υποπαραχωρησιούχου από την εκμετάλλευση του δικαιώματος), χωρίς να διενεργηθεί νέα διαδικασία ανάθεσης, με συνέπεια τον περιορισμό του ανταγωνισμού στον οικείο τομέα, και β) οι ρήτρες των άρθρων 4.3 και 4.5 του σχεδίου σύμβασης, κατά το μέρος που προβλέπουν τη δυνατότητα παραίτησης των συμβαλλομένων από τις συμβατικές ρήτρες των άρθρων 4.1.5, 4.1.1 και 4.1.4 αντίκεινται, αντίστοιχα, i) στο άρθρο 51 παρ. 4 περ. α' και β' του ν. 4413/2016 (άρθρο 43 παρ. 4 περ. α' και β' της Οδηγίας 2014/23), ως εκ του ότι κατά παράβαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης των συμμετεχόντων και της υποχρέωσης διαφάνειας και χωρίς να προβλέπεται σε νόμιμη ρήτρα αναθεώρησης επέρχεται επί της ουσίας στο σχέδιο σύμβασης ουσιαστική τροποποίηση των όρων ανάθεσής της σε στάδιο που έπεται της υπογραφής και της έναρξης ισχύος της, ii) στο άρθρο 3 παρ. 2 του ν. 4597/2019, σύμφωνα με το οποίο οι συμβάσεις υποπαραχώρησης μετά τη σύναψή τους κυρώνονται με νόμο, και iii) στο άρθρο 24 παρ. 1 του Συντάγματος, κατά το μέρος που η οικεία ρήτρα άπτεται της έκδοσης Επικαιροποιημένων Περιβαλλοντικών Όρων.</p>
Απόφαση/Πράξη	991/2023 Εβδόμου Τμήματος, 151/2023 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Υλοποίηση του Εθνικού Συστήματος Επιτροπείας Ασυνόδευτων Ανηλίκων με Φορείς Παροχής Υπηρεσιών Επιτροπείας του άρθρου 66Η του ν. 4939/2022
Φορέας Ανάθεσης	Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου
Προϋπολογισμός	5.999.970,54 ευρώ (συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύναψη της σύμβασης, η οποία, ως μη φέρουσα τα χαρακτηριστικά προγραμματικής συμφωνίας μεταξύ περισσότερων αναθετουσών αρχών, δεν εμπίπτει στην εξαίρεση της διάταξης της παραγράφου 4 του άρθρου 12 του ν. 4412/2016, αλλά συνιστά, κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό, απευθείας ανάθεση παροχής των υπηρεσιών επιτροπείας ασυνόδευτων ανηλίκων. Συναφώς συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρθρου 32 παρ. 2 περ. γ' του ν. 4412/2016, για την ανάθεση της σύμβασης με τη διαδικασία της διαπραγμάτευσης χωρίς δημοσίευση προκήρυξης, καθόσον α) η άμεση ανάθεση των επίμαχων υπηρεσιών αποτελεί αδιαμφισβήτητα κατεπείγουσα ανάγκη, πρωτίστως για την προστασία των ασυνόδευτων ανηλίκων που διαβιούν σε επισφαλείς συνθήκες, λαμβανομένου υπόψη και του συνεχώς αυξανόμενου αριθμού αφίξεων προσφύγων και μεταναστών στη χώρα μας, β) η άμεση υλοποίηση ενός οργανωμένου συστήματος προστασίας των ασυνόδευτων ανηλίκων είναι αναγκαία και προς τον σκοπό συμμόρφωσης των ελληνικών αρχών με τις πρόσφατες καταδικαστικές αποφάσεις των ευρωπαϊκών δικαιοδοτικών οργάνων (του ΕΔΔΑ καθώς της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Κοινωνικών Δικαιωμάτων), συνεπεία των οποίων η Ελλάδα έχει τεθεί σε καθεστώς επιτήρησης, γ) η ως άνω κατεπείγουσα ανάγκη συνδέεται αιτιωδώς με τις επικαλούμενες από την αναθέτουσα αρχή περιστάσεις και, συγκεκριμένα i) τη μεταφορά της αρμοδιότητας για την επιτροπεία και εκπροσώπηση των ασυνόδευτων και χωρισμένων από τις οικογένειές τους ανηλίκων από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου τον Σεπτέμβριο του έτους 2021 και την αναγκαιότητα άμεσης έναρξης της διαδικασίας αναμόρφωσης του συναφούς θεσμικού πλαισίου, ii) την αδυναμία εξεύρεσης πόρων για τη χρηματοδότηση του ΕΣΕΑΑ, μολονότι καταβλήκαν προς τούτο προσπάθειες, όπως η υποβολή αίτησης ένταξης του στο Εθνικό Πρόγραμμα του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της προγραμματικής περιόδου 2021-2027 ή της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, προκειμένου να εκκινήσει είτε η διαδικασία της ανοικτής πρόσκλησης σε όλους τους επιλέξιμους φορείς, κατ' άρθρο 66Η παρ. 3 περ. α' του ν. 4939/2022, είτε η διαγωνιστική διαδικασία του άρθρου 66Η παρ. 3 περ. β' του ίδιου νόμου και (γ) τις δυσχέρειες που παρουσιάστηκαν κατά την εφαρμογή των μεταβατικών ρυθμίσεων αναφορικά με την προσωρινή άσκηση των επιτροπικών καθηκόντων από τους εισαγγελείς, λόγω, ιδίως, της ευρείας γεωγραφικής κατανομής των ασυνόδευτων ανηλίκων, σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια του αριθμού αυτών να καλύψουν τις σχετικές ανάγκες σε όλη την επικράτεια.
Απόφαση/Πράξη	458/2023 Εβδόμου Τμήματος, 47/2023 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Υπηρεσίες ανάπτυξης του νέου Ολοκληρωμένου Πληροφοριακού Συστήματος (ΟΠΣ) του e-ΕΦΚΑ και αναβάθμισης του συστήματος ψηφιακής απονομής συντάξεων «ΑΤΛΑΣ»
Φορέας Ανάθεσης	Ηλεκτρονικός Εθνικός Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης (e-ΕΦΚΑ)
Προϋπολογισμός	54.945.290,00 ευρώ (συμπεριλαμβανομένων των προβλεπόμενων δικαιωμάτων προαίρεσης και χωρίς ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	ΘΕΤΙΚΟΣ/ Νόμιμη η σύναψη της, χρηματοδοτούμενης από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας αναφορικά με την υλοποίηση του κύριου αντικειμένου, σύμβασης με τη μοναδική συμμετάσχουσα στον διαγωνισμό ένωση εταιρειών. Με τη σύμβαση επιδιώκεται η σημαντική βελτίωση της απόδοσης του e-ΕΦΚΑ, καθόσον το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα θα υποστηρίζει το σύνολο της επιχειρησιακής λειτουργίας του φορέα και θα φιλοξενεί την ενιαία βάση επιχειρησιακών δεδομένων e-ΕΦΚΑ., η οποία θα αξιοποιείται συστηματικά για την παραγωγή διοικητικής πληροφόρησης, το δε λογισμικό και η υποδομή ανάπτυξής του θα επιτρέπει την εύελικτη/ταχεία τροποποίηση επιχειρησιακών κανόνων καθώς και εισαγωγή νέων κανόνων.
Πράξη	146/2023 Ζ' Κλιμακίου

Σύμβαση	Δράσεις συμβουλευτικής, κατάρτισης, πιστοποίησης, εξειδικευμένης συμβουλευτικής, εκπόνηση Business plan και Export Action plan
Φορέας Ανάθεσης	Εθνικό Επιμελητηριακό Δίκτυο Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών (ΕΕΔΕΓΕ)
Προϋπολογισμός	10.738.880,00 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ)
Αποτέλεσμα Ελέγχου/αιτιολογία	<p>ΘΕΤΙΚΟΣ / Νόμιμη η σύναψη της, συγχρηματοδοτούμενης από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, σύμβασης με αντικείμενο τη δωδεκάμηνη διάρκεια παροχή υπηρεσιών επαγγελματικής συμβουλευτικής, συνεχιζόμενης επαγγελματικής κατάρτισης, πιστοποίησης και απόκτησης εργασιακής εμπειρίας σε 5.320 άνεργες γυναίκες, ηλικίας 18 έως 29 ετών, μέσω της ανάπτυξης και ενίσχυσης επαγγελματικών δεξιοτήτων σε δυναμικούς κλάδους της οικονομίας καθώς και εξειδικευμένης συμβουλευτικής σε 1.000 ωφελούμενες (από το σύνολο των 5.320) σε θέματα ανάπτυξης επιχειρηματικής δράσης και υποστήριξης για την εκπόνηση business plan ή/και export action plan.</p> <p>Ως προς το παραδεκτό της, κατ' άρθρο 324 του ν. 4700/2020, υπαγωγής της σύμβασης στον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επισημαίνεται ότι το Εθνικό Επιμελητηριακό Δίκτυο Ελληνίδων Γυναικών Επιχειρηματιών, το οποίο συνιστά αστική μη κερδοσκοπική εταιρεία που συστάθηκε από Επιμελητήρια (νπδδ) της Χώρας, δυνάμει του άρθρου 2 παρ. 2 περ. ε' του ν. 2081/1992 (Α' 154), και έχει ως σκοπό, μεταξύ άλλων, την κατάρτιση του γυναικείου πληθυσμού στο πλαίσιο ανάπτυξης της γυναικείας επιχειρηματικότητας και της δημιουργίας ίσων ευκαιριών μεταξύ των δύο φύλων, αποτελεί οργανισμό δημοσίου δικαίου (άρα αναθέτουσα αρχή) κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 1 περ. 4 του ν. 4412/2016.</p>
Πράξη	160/2023 Ζ' Κλιμακίου

III. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑΚΑ ΠΟΡΙΣΜΑΤΑ

Κεφάλαιο 13

Δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε διαφορά δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος ιδιωτικού φορέα που επωφελήθηκε ενωσιακών πόρων

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τη **1334/2023** απόφασή της, αναιρετική της **1561/2019** απόφασης του Ι Τμήματος, ως προς το αυτεπαγγέλτως εξεταζόμενο ζήτημα της δικαιοδοσίας επί διαφοράς από απόφαση δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος επωφεληθέντος από διάθεση κοινοτικών πόρων ιδιωτικού φορέα και ενόψει της 910/2021 απόφασης της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας που έκρινε, σε αντίστοιχη περίπτωση, ότι στοιχειοθετείται διοικητική ακυρωτική διαφορά υπαγόμενη στη δικαιοδοσία του, έκρινε ότι η διαφορά από την επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος ιδιώτη ως τελικού λήπτη των κοινοτικών ενισχύσεων συνιστά διοικητική διαφορά ουσίας με δημοσιονομικό χαρακτήρα, η οποία υπάγεται πρωτογενώς στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Και τούτο διότι οι απλοί ιδιώτες, ως τελικοί λήπτες των ενισχύσεων, καθίστανται λόγω της ένταξής τους σε επιχειρησιακό πρόγραμμα υπόχρεοι σε δημόσια λογοδοσία και αποκτούν, κατά το μέρος που υπόκεινται στη λογοδοσία αυτή, την ιδιότητα του υπολόγου, περαιτέρω δε η διαφορά από την επιβολή δημοσιονομικής διόρθωσης σε βάρος τους δημιουργεί διαφορά από τον έλεγχο των λογαριασμών, καθόσον πρόκειται για πράξη ανάκτησης ήδη διενεργηθέντος δημοσίου εξόδου (της ενίσχυσης προς τον τελικό λήπτη – ιδιώτη), η οποία αποκαθιστά (τακτοποιεί) τον λογαριασμό από τον οποίο εκταμιεύθηκαν τα σχετικά ποσά, ήτοι τον Κρατικό Προϋπολογισμό, μέσω του οποίου χρηματοδοτήθηκε τόσο η ενωσιακή όσο και η εθνική συμμετοχή.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

15. (...) αρκεί, κατ' ορθή ερμηνεία του Συντάγματος, η απλή συνάφεια της υπαχθείσας νομοθετικής στη δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου διαφοράς με τις πρωτογενώς εκ του Συντάγματος υπαχθείσες, άλλως τα προέχοντα χαρακτηριστικά αυτής.

17. (...) το Ελεγκτικό Συνέδριο ανήχθη από το Σύνταγμα του 1975 σε αυτοτελή δικαιοδοτικό κλάδο, απολαμβάνου του αυτού βαθμού ανεξαρτησίας που απολαμβάνουν μεταξύ τους ο Άρειος Πάγος και το Συμβούλιο της Επικρατείας. Συνεπώς, ως μη αποτελούν πλέον ειδικό διοικητικό δικαστήριο, οι ρυθμίσεις περί τις δικαιοδοτικές του αρμοδιότητες δεν πρέπει να ερμηνεύονται στενά ως εξαίρεση εκ του κανόνα της γενικής δικαιοδοσίας της διοικητικής δικαιοσύνης, αλλά αυτοτελώς ενόψει των σκοπών που εξυπηρετεί η υπαγωγή των οικείων διαφορών στη δικαιοδοσία του.

21. (...) στο Ελεγκτικό Συνέδριο έχουν ανατεθεί νομοθετικές αρμοδιότητες που δεν δύναται να χαρακτηρισθούν ως τελούσες σε «απόλυτη συνάφεια» με τις διαφορές εκ του ελέγχου των λογαριασμών δημοσίων υπολόγων, ως αντιλαμβάνεται την έννοια του δημοσίου υπολόγου το Συμβούλιο της Επικρατείας (...).

29. (...). Ειδικότερα, η δημιουργία διαφοράς από τον έλεγχο των λογαριασμών προϋποθέτει δημοσιονομικό έλεγχο, ο οποίος, αν και εκτυλίσσεται αναγκαίως στο πλαίσιο μιας γενεσιουργού υποκείμενης σχέσης, εντούτοις διαφοροποιείται πλήρως από αυτήν ως προς τον σκοπό (τήρηση δημοσιονομικής νομιμότητας), το αποτέλεσμα (λήψη αποκαταστατικών μέτρων εφόσον διαπιστωθεί βλάβη στον προϋπολογισμό του οικείου δημόσιου φορέα), το διέπον αυτόν νομικό καθεστώς (κυρίως διατάξεις δημοσιονομικής φύσεως) αλλά και την οπτική του ελέγχου, που επικεντρώνεται αποκλειστικά σε πράξεις και παραλείψεις με δημοσιονομικό αποτύπωμα (...).

30. (...) προκειμένου ο έλεγχος των δημόσιων λογαριασμών να είναι αποτελεσματικός, όπως υπαγορεύει η συνταγματική αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας (...), την οποία πρωτίστως καλείται να διασφαλίσει το Ελεγκτικό Συνέδριο, δεν μπορεί να περιορίζεται ως προς το εύρος του, εξαρτώμενος κάθε φορά από τη φύση του προσώπου, δημόσιου φορέα ή ιδιώτη, που υποβλήθηκε στον έλεγχο ή ακόμη από το αν ο ελεγχθείς υπήρξε απλός διαχειριστής του διατεθέντος δημοσίου χρήματος ή συγχρόνως διαχειριστής αυτού και ωφεληθείς εκ της διαθέσεώς του. Τυχόν δε παραδοχή της αντίθετης εκδοχής θα έθιγε κατά τρόπο μη ανεκτό τον πυρήνα της δικαιοδοσίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου και την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 98 παρ. 1 εδάφια γ' και στ' του Συντάγματος, καθώς θα οδηγούσε εν τοις πράγμασι σε ουσιώδη συρρίκνωση της δικαιοδοσίας του Δικαστηρίου (...).

41. (...) οι τελικοί λήπτες των ενισχύσεων, ήτοι οι οικονομικοί φορείς (δημόσιοι ή ιδιωτικοί) που έχουν την αρμοδιότητα εκτέλεσης των πράξεων, ανεξάρτητα αν έχουν την ιδιότητα του τελικού δικαιούχου ή του τελικού αποδέκτη (...) είναι και αυτοί υπόχρεοι σε δημόσια λογοδοσία, καθόσον με τον ορισμό τους ως δικαιούχων καθίστανται αυτοτελή υποκείμενα δημοσίου δικαίου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων (...) Εκ τούτων παρέπεται ότι οι τελικοί λήπτες των ενισχύσεων – είτε είναι δημόσια νομικά πρόσωπα είτε απλοί ιδιώτες – καθίστανται, λόγω της ένταξής τους σε επιχειρησιακό πρόγραμμα, υπόχρεοι σε δημόσια λογοδοσία και αποκτούν, κατά το μέρος που υπόκεινται στη λογοδοσία αυτή, την ιδιότητα του υπολόγου (...).

Κεφάλαιο 14

Μη επιτρεπτός ο αυτοτελής καταλογισμός του τελικού δικαιούχου για παρατυπία που διέπραξε ο τελικός αποδέκτης ενίσχυσης στο πλαίσιο της κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου με την **542/2023** απόφαση, αναιρετική της **1721/2016** απόφασης του Ι Τμήματος, έκρινε ότι ο τελικός δικαιούχος στο πλαίσιο του επιχειρησιακού προγράμματος κοινοτικής πρωτοβουλίας Leader+, ήτοι ο εγκεκριμένος ενδιαμέσος φορέας διαχείρισης και εντολοδόχος της εθνικής αρχής που είναι επιφορτισμένος με αρμοδιότητες σχετικές με την υλοποίηση και την παρακολούθηση (διαχείριση) του τοπικού προγράμματος στην περιοχή παρέμβασης, δεν επιτρέπεται να καταλογίζεται αυτοτελώς σε περίπτωση λήψης μη νόμιμης ενίσχυσης από τον τελικό αποδέκτη που διέπραξε παρατυπία. Τούτο διότι δια της αυτοτελούς σε βάρος του ανάκτησης δεν επιτυγχάνεται η αφαίρεση του αδικαιολογήτως κτηθέντος οφέλους και η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση, αφού ο τελικός αποδέκτης διατηρεί στην περιουσιακή του σφαίρα την αχρεωστήτως καταβληθείσα ενίσχυση. Ωστόσο, είναι δυνατός ο συγκαταλογισμός του τελικού δικαιούχου με τον λήπτη της ενίσχυσης -ο οποίος φέρει κατά τον γενικό κανόνα την κύρια ευθύνη, ανεξαρτήτως υπαιτιότητάς του, για την απόδοση της αχρεωστήτως καταβληθείσας ενίσχυσης- όταν ενήργησε υπαιτίως, κατά τρόπο αντίθετο στα ανατεθέντα σε αυτόν καθήκοντα, συμπράττοντας ή μη αποτρέποντας τη διενεργηθείσα από τον τελικό αποδέκτη παρατυπία.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«13. (...) Οι φορείς που έχουν ορισθεί από τα κράτη μέλη και είναι επιφορτισμένοι με τη χορήγηση των ενισχύσεων στους τελικούς αποδέκτες ονομάζονται τελικοί δικαιούχοι. Οι τελικοί δικαιούχοι αποτελούν εγκεκριμένους ενδιαμέσους φορείς που, βάσει σύμβασης με την αρμόδια εθνική αρχή του κράτους μέλους, αναλαμβάνουν την ευθύνη για την υλοποίηση μέρους της παρέμβασης (της κοινοτικής πρωτοβουλίας) λειτουργώντας ως εντολοδόχοι της εθνικής αρχής, επιφορτισμένοι με την άσκηση αρμοδιοτήτων διαχείρισης και παρακολούθησης του τοπικού προγράμματος στην περιοχή παρέμβασης.

17. (...) προκειμένου να εξασφαλίζεται η ορθή δημοσιονομική διαχείριση, η επιλεξιμότητα για συγχρηματοδότηση από τα διαρθρωτικά ταμεία των δαπανών, στις οποίες προβαίνουν οι εθνικοί φορείς χορηγώντας ενισχύσεις βάσει εγκεκριμένων καθεστώτων ενισχύσεων, στηρίζεται στον κανόνα της επιστροφής των δαπανών, δηλαδή εξαρτάται από την προσκόμιση αποδείξεων από τους τελικούς αποδέκτες περί της διάθεσης πόρων για τους σκοπούς του επενδυτικού τους σχεδίου, η οποία γίνεται με εξοφλημένα τιμολόγια ή άλλα λογιστικά έγγραφα ισοδύναμης αξίας (...).

21. (...). Τελικοί Αποδέκτες είναι οι ωφελούμενοι από την οικονομική ενίσχυση, οι οποίοι είναι επιφορτισμένοι με την εκτέλεση στο πλαίσιο του τοπικού προγράμματος του επενδυτικού τους σχεδίου σύμφωνα με την εγκεκριμένη μελέτη, τους όρους της σύμβασης (...) και τις διατάξεις της ενωσιακής και εθνικής νομοθεσίας (...).

34. (...) ο τελικός δικαιούχος συγκαταλογίζεται με τον λήπτη της ενίσχυσης που διέπραξε την παρατυπία και διατηρεί στην περιουσία του το αδικαιολόγητο όφελος. Τούτο, διότι ο αυτοτελής καταλογισμός του τελικού δικαιούχου (συμπράττοντος οργάνου) επιτρέπει, (...) τη διατήρηση της αδικαιολογήτως εισπραχθείσας

ενίσχυσης (αδικαιολόγητου πλουτισμού) από τον τελικό αποδέκτη και εν τέλει τη μη επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα κατάσταση (...).

36. (...) η κατάρτιση από τον τελικό αποδέκτη της ενίσχυσης εικονικής δικαιοπραξίας και η προσκόμιση ανακριβών αποδεικτικών δαπανών για τη λήψη της ενίσχυσης επισύρει καθεαυτή την σε βάρος του ανάκτηση του μη νομίμως κτηθέντος οφέλους. Εφόσον η αποδοχή εκ μέρους του τελικού δικαιούχου του ανακριβούς ή εικονικού αποδεικτικού δαπανών που προσκόμισε ο τελικός αποδέκτης δύναται να θεωρηθεί, (...) ότι συνιστά σύμπραξη στη διάπραξη της παρατυπίας ή μη αποτροπή αυτής, μπορεί να συγκαταλογισθεί με τον τελικό αποδέκτη, που φέρει κατά τον γενικό κανόνα την κύρια ευθύνη για την απόδοση της αχρεωστήτως καταβληθείσας ενίσχυσης. Σε κάθε περίπτωση δεν είναι επιτρεπτός ο αυτοτελής καταλογισμός του, καθόσον τούτο επιτρέπει τη διατήρηση του παρανόμως κτηθέντος οφέλους από τον τελικό αποδέκτη (...).

Κεφάλαιο 15

Συμμόρφωση της συνταξιοδοτικής διοίκησης σε απόφαση του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου περί αντισυνταγματικότητας των περικοπών στις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τις **1330**, **1331** και **1332/2023** αποφάσεις της, επελήφθη αντίστοιχων εφέσεων που εισήχθησαν ενώπιον της σύμφωνα με τον θεσμό της πρότυπης δίκης του άρθρου 163 παρ. 1 του ν. 4700/2020, και ασκώντας την, παρακολουθηματικού χαρακτήρα έναντι του ειδικού κατ' άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου, δικαιοδοσία του, στο πλαίσιο του ήδη επιλυθέντος από εκείνο, ως έχοντος την πρωτογενή εκ του Συντάγματος δικαιοδοσία, ζητήματος των περικοπών στις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών, έκρινε τα ακόλουθα: Α) Η εκ του άρθρου 88 παρ. 2 Σ υποχρέωση για παροχή πλήρους δικαστικής προστασίας από την προσβολή των συνταξιοδοτικής φύσης δικαιωμάτων των δικαστικών λειτουργών και η εντεύθεν διασφάλιση της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαιώματος του οποίου η προσβολή διαγνώστηκε με απόφαση του ειδικού Δικαστηρίου, επιβάλλουν όπως η συνταξιοδοτική διοίκηση, μετά τη δικαστική διάγνωση της αντισυνταγματικότητας μειώσεων σε σύνταξη δικαστικού λειτουργού, προβεί, εφόσον τούτο ζητηθεί και ανεξαρτήτως αν η απόφαση του εν λόγω Δικαστηρίου αφορούσε στον ίδιο τον αιτούντα, σε νέο, σύμφωνο με το Σύνταγμα υπολογισμό της σύνταξης, μη εφαρμόζοντας τις κριθείσες ως αντισυνταγματικές ρυθμίσεις, αλλά τις προϊσχύσασες αυτών, εκδίδοντας νέα εκτελεστή διοικητική πράξη. Η τυχόν άρνηση αυτής, έστω και σιωπηρώς, να ενεργήσει σχετικώς, αποτελεί απορριπτική εκτελεστή διοικητική πράξη που προσβάλλεται με έφεση ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Σε περίπτωση δε που είχε εκδοθεί πράξη κανονισμού σύνταξης υπό τις προϊσχύσασες διατάξεις, αυτή αναβιώνει. Β) Στη δικαιοδοσία του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου ανήκει και ο καθορισμός του χρονικού σημείου έναρξης των αποτελεσμάτων της κρίσης που εκφέρει επί τρίτων προσώπων, που δεν συμμετείχαν μεν στην ενώπιον αυτού δίκη, εμπίπτουν, όμως, στην «ευρύτερη κατηγορία προσώπων», στα οποία εκτείνεται κατά το Σύνταγμα η δικαιοδοσία του. Γ) Το ζήτημα της συμπερίληψης στις αποδοχές, που λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενεργείας και συντάξιμων αποδοχών, του ποσού της αποζημίωσης λόγω της συμμετοχής δικαστικών λειτουργών στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο, ανήκει, ως εκ της φύσης του και της μη επίλυσής του με προηγούμενη απόφασή του, στην αρμοδιότητα του ανωτέρω ειδικού Δικαστηρίου.

Αποσπάσματα οικειών σκέψεων της απόφασης 1330/2023:

«8. (...) Η ίδια ως άνω διάταξη [άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος] περιορίζει τη δικαιοδοσία του ειδικού αυτού Δικαστηρίου στην αντιμετώπιση του νομικού ζητήματος που τίθεται από την εκδίκαση της υπόθεσης, εφ' όσον το ζήτημα είναι πρωτότυπο, μη επεκτείνοντας τη δικαιοδοσία του και στη λήψη απόφασης για κάθε εξατομικευμένη διαφορά (...). Συνεπώς, αν συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός επιδιώκει από τη συνταξιοδοτική διοίκηση όπως, σε συμμόρφωση προς απόφαση του εν λόγω ειδικού Δικαστηρίου, εκδώσει υπέρ αυτού εκτελεστή διοικητική πράξη, η σχετική διαφορά που προκύπτει από την, έστω και σιωπηρώς εκδηλούμενη, άρνηση της διοίκησης να εκδώσει την πράξη αυτή, υπάγεται στην ευθεία εκ του Συντάγματος δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου, ως δικαστήριο έχοντας γενική δικαιοδοσία επί των συνταξιοδοτικών υποθέσεων των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων.

9. (...) πρέπει, κατά το Σύνταγμα, να παρέχεται πλήρης προστασία στους δικαστικούς λειτουργούς, εν ενεργεία και συνταξιούχους που επλήγησαν στα οικεία δικαιώματά τους, όταν μάλιστα τούτο διαγνώστηκε με απόφαση του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου. Στην περίπτωση αυτή, η πλήρης προστασία παρέχεται μέσω της διασφάλισης της πρακτικής αποτελεσματικότητας του δικαιώματος του οποίου η προσβολή διαγνώστηκε και το οποίο αποκαθίσταται δια της δικαστικής κρίσης. Τέτοια δε διασφάλιση παρέχεται, επί αντισυνταγματικών μειώσεων σε σύνταξη δικαστικού λειτουργού, όταν αυτός δικαιούται, μετά τη δικαστική διάγνωση της αντισυνταγματικότητας, να ζητήσει ευθέως από τη συνταξιοδοτική διοίκηση τον κανονισμό της σύνταξής του σύμφωνα με τα δικαστικώς κριθέντα (...). Συνεπώς, η συνταξιοδοτική διοίκηση οφείλει (...) να προβεί, εφ' όσον τούτο ζητηθεί από τον δικαστικό λειτουργό και δη ανεξαρτήτως αν ήταν ο ίδιος υπέρ του οποίου εκδόθηκε η απόφαση του εν λόγω Δικαστηρίου, σε νέο, σύμφωνο με το Σύνταγμα, υπολογισμό της σύνταξής του, εκδίδοντας σχετικώς νέα εκτελεστή διοικητική πράξη. Αν αρνηθεί δε να προβεί στην ενέργεια αυτή, έστω και σιωπηρώς, εκδίδει απορριπτική εκτελεστή διοικητική πράξη που προσβάλλεται με έφεση ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

12. (...) το Ελεγκτικό Συνέδριο δεν ασκεί επί των υποθέσεων συνταξιούχων δικαστικών λειτουργών πρωτογενή εκ του Συντάγματος δικαιοδοσία, αλλά δικαιοδοσία παρακολουθηματικού χαρακτήρα έναντι του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου, υποχρεούμενο να σέβεται τα κριθέντα από το εν λόγω Δικαστήριο ως προς το επιλυθέν νομικό ζήτημα (...).

13. (...) η συνταξιοδοτική διοίκηση, προς την οποία απευθύνθηκε ο εκκαλών, ζητώντας κατ' ουσίαν από αυτήν ανόρθωση στα συνταξιοδοτικά του δικαιώματα, δια της εκδόσεως νέας, σύμφωνης με το Σύνταγμα, πράξης κανονισμού της σύνταξής του, όφειλε, τηρώντας τα κριθέντα από το ειδικό κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστήριο, να υπολογίσει τη σύνταξη του εκκαλούντος θέτοντας εκποδών την αντισυνταγματική ρύθμιση και εφαρμόζοντας, ως μη καταργηθείσα, την προϊσχύσασα αυτής ρύθμιση. Συνεπώς, μη νομίμως απορρίφθηκε σιωπηρώς το επίδικο αίτημα του εκκαλούντος προς τη συνταξιοδοτική διοίκηση και πρέπει, για τον λόγο αυτό, η διοικητική πράξη που στοιχειθετήθηκε με τη σιωπηρή απόρριψη να ακυρωθεί.

21. (...) ως αυτόθροος συνέπεια των γενομένων δεκτών (...) αναβιώνουν οι (...) πράξη κανονισμού της σύνταξης του εκκαλούντος και η, τροποποιητική αυτής, (...) συνταξιοδοτική πράξη, οι οποίες είχαν εκδοθεί βάσει των διατάξεων που ίσχυαν προς της θέσεως εν ισχύ του ν. 4387/2016.

23. Κατά την κρίση του Δικαστηρίου, από τις διατάξεις του Συντάγματος (...), συνάγεται ότι στη δικαιοδοσία του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου ανήκει και η λήψη της απόφασης επί του χρονικού σημείου έναρξης των αποτελεσμάτων της κρίσης που εκφέρει επί τρίτων προσώπων, που δεν συμμετείχαν μεν στην ενώπιόν αυτού δίκη, εμπίπτουν, όμως, στην «ευρύτερη κατηγορία προσώπων» στα οποία εκτείνεται, κατά το Σύνταγμα, η δικαιοδοσία του. (...)

27. Με την υπό κρίση έφεση ετέθη και το ζήτημα αν στις τακτικές μηνιαίες αποδοχές των δικαστικών λειτουργών, οι οποίες λαμβάνονται υπόψη για τον υπολογισμό της αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενέργειας και συντάξιμων αποδοχών, περιλαμβάνεται και η αποζημίωση που τυχόν παρέχεται σε αυτούς λόγω της συμμετοχής τους στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο.

28. Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου (...) σεβόμενη τη δικαιοδοσία του ειδικού κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Δικαστηρίου (...), κρίνει ότι, εκ μόνου του λόγου ότι εγέρθηκε ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το αναφερθέν στην προηγούμενη σκέψη ζήτημα, οφείλει, ως εκ της φύσης του ζητήματος και του ότι τούτο δεν έχει επιλυθεί με απόφαση του ως άνω ειδικού Δικαστηρίου, να απόσχει άνευ ετέρου και ανεξαρτήτως κάθε άλλου συναφούς ζητήματος, της εξετάσεως αυτού ώστε να παραπεμφθεί η κρινόμενη έφεση, ως προς τούτο, στο κατά το Σύνταγμα εν λόγω αρμόδιο ειδικό Δικαστήριο».

Ταυτοσήμου περιεχομένου σκέψεις υπό διαφορετική αρίθμηση διαλαμβάνουν οι αποφάσεις 1331/2023 (σκ. 5, 18 και 19) και 1332/2023 (σκ. 7, 8, 11, 12, 22, 26 και 27).

Κεφάλαιο 16

Η συνταγματικότητα των διατάξεων του ν. 4093/2012 ως προς τις περικοπές των συντάξιμων αποδοχών πρώην βοηθών και μελών του Ειδικού και Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού Α.Ε.Ι.

Με τις **1144** και **1145/2023** αποφάσεις της, η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, η οποία επιλήφθηκε, κατ' άρθρο 162 παρ. 1 του ν. 4700/2020, αντίστοιχων προδικαστικών ερωτημάτων που είχαν υποβληθεί με τις **254** και **556/2021** αποφάσεις του II Τμήματος, περί του αν οι διατάξεις της περίπτωσης 18 της Υποπαρ. Γ.1. της Παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες μειώθηκαν οι αποδοχές των εν ενεργεία βοηθών καθώς και των εν ενεργεία μελών του Ειδικού και Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (ΕΕΔΙΠ) των ΑΕΙ, κατ' επέκταση δε και οι συντάξιμες αποδοχές τους, αντίκεινται σε υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις, έκρινε τα ακόλουθα: Οι δύο ανωτέρω κατηγορίες του διδακτικού προσωπικού των ΑΕΙ δεν τελούν υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες με τα μέλη ΔΕΠ των ΑΕΙ – για τα οποία και μόνο προβλέπεται από το Σύνταγμα ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση (άρθρο 16 παρ. 6) – και ως εκ τούτου, οι ανωτέρω διατάξεις δεν αντίκεινται στα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος. Ωστόσο, οι εν λόγω διατάξεις αντίκεινται στο άρθρο 1 του (πρώτου) Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ ως προς την αναδρομική τους ισχύ, ήτοι κατά το μέρος που η μειωτική αναπροσαρμογή των συντάξεων των συνταξιούχων των ως άνω κατηγοριών του διδακτικού προσωπικού των ΑΕΙ ανατρέχει σε χρόνο πριν από τη δημοσίευση του ν. 4093/2012 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης 1144/2023:

«16. (...) οι βοηθοί των Α.Ε.Ι. αποτελούν ιδιαίτερη και διακριτή κατηγορία εκπαιδευτικού προσωπικού στα Α.Ε.Ι. (...) σε σχέση με τα μέλη ΔΕΠ, τα οποία και μόνο χαρακτηρίζονται ευθέως από το Σύνταγμα (άρθρο 16 παρ. 6) ως δημόσιοι λειτουργοί, τελούντες υπό ιδιαίτερο προστατευτικό καθεστώς εγγνώμενο την προσωπική και λειτουργική τους ανεξαρτησία (...). (...) το έργο, η νομική θέση και τα προσόντα των δύο ανωτέρω κατηγοριών του διδακτικού προσωπικού των Α.Ε.Ι. δεν είναι όμοια, γεγονός άλλωστε που αποτυπώνεται, μεταξύ άλλων, και στη διαχρονικά διαφορετική μισθολογική τους μεταχείριση. Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι οι βοηθοί των Α.Ε.Ι. δεν τελούν υπό τις αυτές ή παρόμοιες συνθήκες με τα μέλη Δ.Ε.Π. – για τα οποία και μόνο προβλέπεται από το Σύνταγμα ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση (...).

17. (...) Δοθέντος, περαιτέρω, του εύλογου του ληπτέου μέτρου και ότι με αυτό δεν επιβάλλεται μια καταδήλως δυσανάλογη θυσία σε σχέση με άλλες κατηγορίες συνταξιούχων ή εν γένει μισθοδοτούμενων από το Δημόσιο (...) δεν ανακύπτει ζήτημα παραβίασεως των συνταγματικών αρχών της ισότητας (άρθρ. 4 παρ. 1) ή της ισότητας στα δημόσια βάρη (άρθρ. 4 παρ. 5) ούτε ως προς την υποχρέωση όλων των πολιτών προς εκπλήρωση του χρέους της κοινωνικής αλληλεγγύης (άρθρ. 25 παρ. 4).

18. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω και λαμβανομένου υπόψιν ότι α) η επίμαχη μείωση των συντάξεων των βοηθών Α.Ε.Ι. (...) αποσκοπεί στην εξοικονόμηση κρατικών δαπανών και μέσω αυτής στη μείωση του υπερβολικού δημοσιονομικού ελλείμματος και στη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας της χώρας (...), β) ενόψει του διαφορετικού νομικού καθεστώτος και των καθηκόντων των βοηθών Α.Ε.Ι. προς το προσωπικό ΔΕΠ αυτών, ο προσδιορισμός των αποδοχών των πρώτων (βοηθών) βάσει «ειδικού μισθολογίου» δεν κατοχυρώνεται αμέσως ή εμμέσως στο Σύνταγμα (...), γ) δεν κατοχυρώνεται ούτε από την εθνική ούτε από τη διεθνή έννομη τάξη δικαίωμα σε αποδοχές ή συντάξεις συγκεκριμένου ύψους (...), δ) η μείωση – περικοπή της συντάξεως δεν είναι τέτοιου ύψους ώστε (...) να θέτει σε διακινδύνευση την αξιοπρεπή διαβίωση της [ενώπιον του Τμήματος εκκαλούσας] ανατρέποντας την εύλογη προσδοκία της περί διατηρήσεως ευπρεπούς βιοτικού επιπέδου μετά την αποχώρησή της από την υπηρεσία, η Ολομέλεια κρίνει ότι οι διατάξεις της περ. 18 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 δεν αντίκεινται στα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 και 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος.

21. (...) οι διατάξεις της περίπτωσης 18 της υποπαραγράφου Γ1 της παραγράφου Γ του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, σύμφωνα με τις οποίες η μειωτική αναπροσαρμογή των συντάξεων των συνταξιούχων βοηθών ΑΕΙ ανατρέχει στην 1^η.8.2012, σε χρόνο, δηλαδή, πριν από τη δημοσίευση του ν. 4093/2012 στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (12.11.2012), ειδικώς ως προς την αναδρομική τους ισχύ πάσχουν εκ του ότι αντίκεινται στο

άρθρο 1 του (πρώτου) Προσθέτου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ. Και τούτο διότι, (...) δεν προκύπτει ότι το αναδρομικό της μείωσης υπαγορεύθηκε από ειδικούς και επιτακτικούς λόγους δημόσιας ωφέλειας ούτε τεκμηριώνεται η αναγκαιότητα και προσφορότητα της αναδρομικότητας για την επίτευξη του συνολικώς επιδιωκόμενου με τον ν. 4093/2012 σκοπού δημοσίου συμφέροντος (...)

Ταυτοσήμου περιεχομένου σκέψεις υπό διαφορετική αρίθμηση διαλαμβάνει η απόφαση 1145/2023 (σκ.15, 16, 17 και 20).

Κεφάλαιο 17

Καταλογισμός με τις περί πόθεν έσχες διατάξεις υπαλλήλου του Υπουργείου Οικονομικών μη υπόχρεου σε υποβολή ετήσιας δήλωσης περιουσιακής κατάστασης, σύμφωνα με τον ν. 4110/2013. Αναδρομικότητα καταλογισμού.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την **545/2023** απόφασή της, απορριπτική αίτησης αναίρεσης κατά της **1640/2019** απόφασης του V Τμήματος, έκρινε ότι η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων (ήδη Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων) του Υπουργείου Οικονομικών έχει αρμοδιότητα ελέγχου, σύμφωνα με το άρθρο 5 του νόμου 3943/2011 (Α'66), όπως ισχύει μετά το ν. 4110/2013 (Α' 17/23.1.2013), της περιουσιακής κατάστασης και υπαλλήλων του ως άνω Υπουργείου που δεν είναι υπόχρεοι προς υποβολή ετήσιας δήλωσης περιουσιακής κατάστασης κατ' εφαρμογή του ν. 2343/1995, όπως ισχύει. Σε περίπτωση δε διαπίστωσης σχετικής παράβασης, επέρχονται οι συνέπειες που προβλέπονται στην περίπτωση του ελέγχου της περιουσιακής κατάστασης των υποχρέων σε υποβολή ετήσιας δήλωσης δημοσίων λειτουργών κατά το ν. 3213/2003, επομένως και ο καταλογισμός, ο οποίος μάλιστα μπορεί να αναδράμει και σε χρόνο προγενέστερο της έναρξης ισχύος του ν. 4110/2013.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«26. (...) Από τις προεκτεθείσες διατάξεις συνάγεται, πλην άλλων, ότι αρμοδιότητα ελέγχου της περιουσιακής κατάστασης των υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών όπως και των μεταβολών της, με σκοπό την πάταξη των αθέμιτων επί ζημιά του Δημοσίου συναλλαγών από πρόσωπα που, επωφελούμενα της ιδιότητάς τους, μπορούν να προσπορίσουν στον εαυτό τους ή σε τρίτους αθέμιτο περιουσιακό όφελος, έχει, μετά την ισχύ του ν. 3943/2011, και η Υπηρεσία Εσωτερικών Υποθέσεων του Υπουργείου Οικονομικών, η οποία, (...) μετονομάστηκε σε Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων (...). Ο έλεγχος που διενεργείται από την Υπηρεσία αυτή βάσει του άρθρου 5 παρ. 3 του ν. 3943/2011 είναι ανεξάρτητος του ελέγχου που διενεργείται στην περιουσιακή κατάσταση των υπαλλήλων που έχουν υποχρέωση υποβολής ετήσιας δήλωσης περιουσιακής κατάστασης, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 2 και 3 του ν. 2343/1995, και μπορεί να διενεργείται και σε υπαλλήλους που δεν είναι υπόχρεοι προς υποβολή δήλωσης κατ' εφαρμογή του νόμου αυτού. Κατά τη νομοθετική δε πρόβλεψη του άρθρου 5 παρ. 3 περιπτ. δ' του ν. 3943/2011 (όπως αυτή ισχύει μετά την αντικατάστασή της από την παράγραφο 3 του άρθρου 12 του ν. 4110/2013), εάν κατά τον έλεγχο αυτό διαπιστωθούν παραβάσεις του νόμου, αν δηλαδή διαπιστωθεί η απόκτηση περιουσιακών στοιχείων κατά τη διάρκεια της υπηρεσίας του ελεγχόμενου από τον ίδιο, τη σύζυγο ή το ανήλικο τέκνο του, η οποία δεν μπορεί να δικαιολογηθεί, τότε επέρχονται οι συνέπειες που προβλέπονται στην περίπτωση του ελέγχου της περιουσιακής κατάστασης των υποχρέων σε υποβολή ετήσιας δήλωσης δημοσίων λειτουργών κατά το ν. 3213/2003, επομένως και ο καταλογισμός. (...) το Δικαστήριο κρίνει ότι ο καταλογισμός του ελεγχόμενου υπαλλήλου μπορεί να ανατρέξει και σε χρόνο προγενέστερο της έναρξης ισχύος του ν. 4110/2013 (...). Και τούτο, διότι η οικεία διάταξη της παρ. 3 του άρθρου 12 του ν. 4110/2013 που προβλέπει την επέλευση των ιδίων συνεπειών τόσο για τους υπόχρεους σε ετήσια δήλωση περιουσιακής κατάστασης, όσο και για τους μη υπόχρεους υπαλλήλους, χωρίς μάλιστα να περιορίζει τις συνέπειες αυτές στο αδικαιολόγητο περιουσιακό όφελος που αποκτήθηκε μετά την ισχύ του νόμου, δεν αντιβαίνει σε συνταγματική ή σε υπερεθνικής τάξεως διάταξη, αλλά αντιθέτως δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους δημοσίου συμφέροντος, ενόψει του εντόνου δημοσίου σκοπού που η διάταξη αυτή επιδιώκει να θεραπεύσει, αποσκοπούσα στην καταπολέμηση και περιορισμό της διαφθοράς στο

δημόσιο βίο και στην πάταξη των αθέμιτων εις βάρος του Δημοσίου συναλλαγών από πρόσωπα που, επωφελούμενα της ιδιότητάς τους ως υπαλλήλων του Υπουργείου Οικονομικών, μπορούν να προσπορίσουν στον εαυτό τους ή σε τρίτους αθέμιτο περιουσιακό όφελος, καθόσον μάλιστα ο σχετικός καταλογισμός επιβάλλεται από την ανεξάρτητη δικαστική εξουσία (Ελεγκτικό Συνέδριο) και κατόπιν τηρήσεως της κατ' αντιμωλίαν διαδικασίας, στην οποία τηρούνται τα δικαιώματα προηγούμενης ακροάσεως και δικαστικής προστασίας του διαδίκου. Ο καταλογισμός μάλιστα αυτός μπορεί να ανατρέξει (...) και σε προγενέστερο της ισχύος του νόμου χρόνο, χωρίς να αντιβαίνει σε αρχές του ποινικού δικαίου, προεχόντως καθόσον δεν αποτελεί ποινή επιβαλλόμενη από ποινικό δικαστήριο, αλλά διοικητικό μέτρο, το οποίο, πέραν του αποτρεπτικού, κατά τα προαναφερθέντα, σκοπού δημοσίου συμφέροντος που υπηρετεί, στοχεύει επίσης στο να αποκαταστήσει τη θιγόμενη πλευρά, και εν προκειμένω το Ελληνικό Δημόσιο, στην κατάσταση, στην οποία βρισκόταν προ του αδικαιολόγητου πλουτισμού του δημοσίου υπαλλήλου (...).

Κεφάλαιο 18

Τα όρια του κατασταλτικού ελέγχου από άλλα πλην του Επιτρόπου ΕλΣυν όργανα. Η αυτοτελής και ανεξάρτητη δημοσιονομική ευθύνη του ταμειακού διαχειριστή πληρωμών σε σχέση με την παράλληλη ευθύνη του δημοτικού ταμία.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τη **1327/2023** απόφασή της, απορριπτική αίτησης αναίρεσης κατά της **757/2019** απόφασης του VII Τμήματος, έκρινε αναφορικά με έλλειμμα δημοτικής διαχείρισης ότι άλλα, πλην του Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, όργανα κατασταλτικού ελέγχου διαχειρίσεων, ως εν προκειμένω ο Οικονομικός Επιθεωρητής της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσιονομικών Ελέγχων του Υπουργείου Οικονομικών, νομίμως και αρμοδίως κατά χρόνον προβαίνουν στον καταλογισμό και άλλων εμπλεκομένων προσώπων, πέραν εκείνων που έχει ήδη προσδιορίσει ο Επίτροπος με πράξη ελέγχου των λογαριασμών δημόσιας διαχείρισης, καθόσον με τον καταλογισμό αυτόν διευρύνεται ο κύκλος των προς καταλογισμό προσώπων για την αποκατάσταση, όμως, του αυτού ελλείμματος που έχει ήδη διαπιστωθεί με πράξη του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Επομένως, δεν παραβιάζεται η αρχή της ασφάλειας δικαίου ούτε το απορρέον από την πράξη του Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου τεκμήριο νομιμότητας. Εξάλλου, ο ταμειακός διαχειριστής δήμου έχει την ιδιότητα του υπολόγου και υπέχει κατά νόμο, ως ενεργών πληρωμές για λογαριασμό του δημοτικού ταμία, προσωπική, αυτοτελή και ανεξάρτητη από την αντίστοιχη του δημοτικού ταμία ευθύνη για τον έλεγχο της ύπαρξης χρηματικού εντάλματος ή άλλου νόμιμου τίτλου πληρωμής αναφορικά με τις διενεργούμενες από αυτόν πληρωμές.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«**23.** (...) Το Ελεγκτικό Συνέδριο, ως Ανώτατο Δημοσιονομικό Δικαστήριο ανεξάρτητο από κάθε αρχή (...) ασκεί, κατά συνταγματική επιταγή, τον κατασταλτικό έλεγχο των λογαριασμών των δημοσίων υπολόγων και των υπολόγων ΟΤΑ και των λοιπών ν.π.δ.δ., που είναι αυτοτελής και ανεξάρτητος από τον παράλληλο έλεγχο που ασκείται στις ίδιες διαχειρίσεις από άλλα δημόσια όργανα (...). Η συντρέχουσα (...) αυτή αρμοδιότητα περιορίζεται αφ' ης οι λογαριασμοί των δημοσίων ή δημοτικών υπολόγων περιέλθουν στον αρμόδιο Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου και αυτός, μετά από σχετικό έλεγχο, προχωρήσει στην έκδοση πράξης, με την οποία, αφού καταλογίσει το διαπιστωθέν από αυτόν έλλειμμα, κηρύξει, κατά τα λοιπά, ως ορθώς έχοντες τους λογαριασμούς της διαχείρισης αυτής. Τα λοιπά όργανα ελέγχου διαχειρίσεων (...) επιλαμβανόμενα στη συνέχεια σχετικού ελέγχου, εφόσον διαπιστώσουν την ύπαρξη επιπλέον ελλείμματος, δεν δύνανται να προβούν στον καταλογισμό του, αλλά οφείλουν τα όποια ευρήματα, καθώς και το πόρισμα του ελέγχου τους, να τα υποβάλουν ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου, προκειμένου να κριθεί αν συντρέχει περίπτωση οίκοθεν αναθεώρησης ή ανάκλησης της ως άνω πράξης, με την οποία έχουν κηρυχθεί, κατά τα λοιπά, ως ορθώς έχοντες οι λογαριασμοί, χωρίς να επιτρέπεται να ανατραπούν τα αποτελέσματά της με διοικητικό καταλογισμό (...). Αντιθέτως, τα ανωτέρω όργανα, εφόσον διαπιστώσουν, κατά την κρίση τους, ότι για το σύνολο ή μέρος του ήδη

διαπιστωθέντος από τον Επίτροπο του Ελεγκτικού Συνεδρίου ελλείμματος στην ελεγχόμενη δημόσια διαχείριση, ευθύνονται και άλλα εμπλεκόμενα σε αυτήν πρόσωπα, πλην εκείνων που έχει προσδιορίσει ο Επίτροπος με την πράξη ελέγχου λογαριασμών της διαχείρισης αυτής, νομίμως και αρμοδίως κατά χρόνον προβαίνουν στον καταλογισμό των ανωτέρω προσώπων, καθόσον με τον καταλογισμό αυτόν δεν ανατρέπονται τα πορίσματα του ελέγχου που έχει διενεργήσει το Ελεγκτικό Συνέδριο σχετικά με την ορθότητα των ελεγχθέντων από αυτό λογαριασμών, ούτε το ύψος του μετενεκτέου χρηματικού υπολοίπου τους. Στην τελευταία περίπτωση, δεν παραβιάζεται η αρχή της ασφάλειας δικαίου, ούτε το απορρέον από την πράξη του Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου τεκμήριο νομιμότητας, αφού με τη μεταγενέστερη αυτής έκδοση νέας καταλογιστικής πράξης (...) προστίθενται και άλλα προς καταλογισμό πρόσωπα για την αποκατάσταση, όμως, του αυτού ελλείμματος (...).

31. (...). Ο ταμειακός διαχειριστής, ο οποίος ενεργεί για λογαριασμό του δημοτικού ταμία τις πληρωμές των δαπανών του δήμου, υπέχει, ως εκ της διαχειριστικής φύσης των καθηκόντων του, ευθύνη δημοσίου υπολόγου και τηγάνει καταλογιστές με το ποσό κάθε ελλείμματος που διαπιστώνεται στη διαχείρισή του (...). (...) η πληρωμή δαπάνης «εξωταμειακά» από τον ταμειακό διαχειριστή, ήτοι χωρίς την ύπαρξη χρηματικού εντάλματος, ενώ δεν συντρέχει κάποια από τις αναφερθείσες εξαιρέσεις, συνιστά ανοίκεια πληρωμή και αποτελεί έλλειμμα στη διαχείρισή του (...). (...) οι ταμειακοί διαχειριστές, ως προς τις διενεργούμενες από αυτούς πληρωμές, υπέχουν προσωπική ευθύνη για την ύπαρξη χρηματικού εντάλματος ή άλλου νομίμου τίτλου πληρωμής υπέρ του δικαιούχου. Η κατά τα ανωτέρω δε ευθύνη των ταμειακών διαχειριστών είναι ανεξάρτητη από αυτή του δημοτικού ταμία, ο οποίος λογοδοτεί για τα ως άνω υπ' αυτόν διαχειριστικά όργανα ενώπιον των δημοτικών αρχών και του Ελεγκτικού Συνεδρίου».

Κεφάλαιο 19

Μείωση καταλογισμού σε βάρος κληρονόμου καταλογισθέντος μέλους διοίκησης νπιδ κατ' εφαρμογή νομιμοποιητικής δαπανών διάταξης καθώς και των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τη **1333/2023** απόφασή της, αναιρετική της **312/2019** απόφασης του VI Τμήματος, έκρινε ότι μέλος διοίκησης νπιδ, το οποίο ιδρύθηκε από το Δημόσιο με αποκλειστικό σκοπό τη διαχείριση δημοσίων κονδυλίων, έχει την ιδιότητα δημοσίου υπολόγου, καθόσον άσκησε ουσιαστικά καθήκοντα οικονομικής διαχείρισης (de facto υπόλογος). Το καταλογιζόμενο σε βάρος του ποσό μειώθηκε κατ' εφαρμογή σχετικής διάταξης νομιμοποίησης δαπανών του εν λόγω νπιδ, οι οποίες συνάπτονται με τους σκοπούς του και αποδεικνύεται η εκτέλεση των αντίστοιχων προς τις δαπάνες αυτές εργασιών, έργων, προμηθειών και υπηρεσιών προς την επίτευξη των σκοπών αυτών. Αμετάκλητη απόφαση ποινικού δικαστηρίου περί οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης του καταλογισθέντος, λόγω παραγραφής του ποινικού αδικήματος για το οποίο αυτή είχε ασκηθεί, δεν είναι δεσμευτική για το Ελεγκτικό Συνέδριο, δεδομένου ότι τέτοια απόφαση δεν ερείδεται σε εκτίμηση για τη διάπραξη ή μη του αδικήματος. Επήλθε περαιτέρω μείωση του καταλογιζόμενου ποσού κατ' εφαρμογή της αρχής της αναλογικότητας και της τήρησης της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του σκοπού δημοσίου συμφέροντος της αποκατάστασης της δημόσιας διαχείρισης και της προστασίας των περιουσιακών δικαιωμάτων τόσο του καταλογιζόμενου, αλλά -σε δεύτερο επίπεδο- και του κληρονόμου του αρχικώς καταλογισθέντος.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«**6.** (...) Τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, τα οποία ιδρύονται από το Δημόσιο με αποκλειστικό σκοπό τη διαχείριση δημοσίων κονδυλίων για την εξυπηρέτηση (...) σκοπού δημοσίου συμφέροντος (...) παρόλο που συνιστούν νομικά πρόσωπα με ξεχωριστή ταμειακή διαχείριση, η οποία διενεργείται σύμφωνα με τους κανόνες της ιδιωτικής οικονομίας, εντούτοις βρίσκονται σε στενή σύνδεση και εξάρτηση από το Δημόσιο, το οποίο (...) δρα κατ' ουσία το ίδιο με τη μορφή νομικού προσώπου ιδιωτικού δικαίου. (...). Κατά τούτο, η δημόσια περιουσία που διατίθεται στα εν λόγω νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου διατηρεί τον δημόσιο χαρακτήρα της. (...) Ενόψει των ανωτέρω, τα μέλη της διοίκησης των νομικών αυτών προσώπων, εφόσον διαχειρίζονται

δημόσια περιουσία, έχουν την ιδιότητα δημοσίου υπολόγου, ευθυνόμενοι για κάθε έλλειμμα που τυχόν διαπιστωθεί στη διαχείρισή τους.

23. (...) με τη διάταξη του άρθρου 45 του ν. 4301/2014 (...) ο κοινός νομοθέτης (...) επέτρεψε τη νομιμοποίηση των διενεργηθεισών (...) δαπανών, μόνο εφόσον συντρέχουν σωρευτικά οι (...) ρητά διαγραφόμενες στη διάταξη αυτή προϋποθέσεις, οι οποίες συνάπτονται τόσο με τη λειτουργική, ως εκ της φύσεώς τους, σύνδεση των δαπανών με τους σκοπούς του (...) όσο και με την απόδειξη της εκτέλεσης των σχετικών εργασιών, έργων, προμηθειών και υπηρεσιών προς επίτευξη των σκοπών αυτών.

34. (...) Συνεπώς, αμετάκλητη ως εν προκειμένω απόφαση περί οριστικής παύσης της ποινικής δίωξης λόγω παραγραφής του ποινικού αδικήματος για το οποίο αυτή είχε ασκηθεί, δεν αποτελεί αμετάκλητη απόφαση με την οποία αθωώθηκε (...) ο διωχθείς, δεδομένου ότι τέτοια απόφαση ερείδεται στην εξάλειψη του αξιοποίνου της πράξης συνεπεία της παραγραφής, ήτοι της άπρακτης παρέδου της προθεσμίας εντός της οποίας μπορεί να ασκηθεί η ποινική αξίωση, και όχι σε εκτίμηση για τη διάπραξη ή μη του αδικήματος (...).

48. (...) το Δικαστήριο για τον έλεγχο της τήρησης των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας οφείλει να σταθμίσει τα ειδικότερα δεδομένα της υπόθεσης (...) και να μην επιτρέψει ποσό καταλογισμού πέραν του οποίου διαρρηγνύεται η δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού που επιδιώκεται με τον καταλογισμό και των περιουσιακών δικαιωμάτων του καταλογιζομένου.

64. (...) το Δικαστήριο, λαμβάνοντας υπόψη ότι εν προκειμένω το οικονομικό βάρος της υποχρέωσης αποκατάστασης του επίδικου διαχειριστικού ελλείμματος έχει ήδη περιέλθει στον κληρονόμο και συνεχίζοντα τη δίκη υιό του εκκαλούντος και ήδη αρχικώς αναιρεσειόντος, θεωρεί επιβεβλημένο τον έλεγχο της τήρησης των συνταγματικών αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας και ως προς αυτόν, σε ένα δεύτερο επίπεδο (...).

Κεφάλαιο 20

Αρχή της δίκαιης δίκης. Παραδεκτή αίτηση αναίρεσης παρά την καταβολή ελλιπούς παραβόλου.

Εφαρμογή των αρχών της αναλογικότητας και της δίκαιης ισορροπίας σε καταλογισμό υπαλλήλου με αχρεωστήτως ληφθείσες αποδοχές λόγω λύσης της υπαλληλικής του σχέσης συνεπεία διορισμού του σε δεύτερη θέση στον δημόσιο τομέα

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την **541/2023** απόφασή της, αναιρετική της **585/2016** απόφασης του IV Τμήματος, έκρινε Α) παραδεκτή την αίτηση αναίρεσης παρά την καταβολή ελλιπούς παραβόλου, προς διασφάλιση της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του σκοπού της επιβολής του παραβόλου και του δικαιώματος δικαστικής προστασίας (άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ) και Β) προβαίνοντας στην εξέταση της αίτησης, ότι υπάλληλος του δημοσίου τομέα που έχει αποδεχθεί τον διορισμό του σε δεύτερη θέση του δημοσίου τομέα θεωρείται κατά πλάσμα του νόμου ότι έχει αυτοδικαίως παραιτηθεί από την πρώτη θέση και η υπαλληλική σχέση έχει λυθεί από τον χρόνο της αποδοχής της δεύτερης θέσης, οι δε αποδοχές που αυτός εισέπραξε κατά τη διάρκεια της λυθείσας υπαλληλικής σχέσης αναζητούνται ως αχρεωστήτως καταβληθείσες. Η σε βάρος του έκδοση καταλογιστικής πράξης αποσκοπεί στη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας -διά του εξορθολογισμού των δημοσίων δαπανών-, καθώς και στην αποκατάσταση της νομιμότητας και την ανόρθωση των ήδη προσβληθέντων οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου, αποτελώντας διοικητικό μέτρο αποκαταστατικού χαρακτήρα της δημόσιας διαχείρισης, που, πλήττοντας το δικαίωμα στην περιουσία του καταλογιζομένου υπαλλήλου, υπόκειται στην αρχή της αναλογικότητας, ώστε για την επιβολή του να απαιτείται η τήρηση μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ αφενός του υπηρετούμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος και αφετέρου της συνταγματικώς επιβεβλημένης προστασίας της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και των περιουσιακών δικαιωμάτων του καταλογιζομένου.

Αποσπάσματα οικειών σκέψεων της απόφασης:

«5. (...) η υποχρέωση καταβολής παραβόλου αποβλέπει στην αποτροπή άσκησης απερίσκεπτων και αστήρικτων ενδίκων βοηθημάτων και μέσων και, συνακόλουθα, στην εύρυθμη λειτουργία των δικαστηρίων και την αποτελεσματική απονομή της δικαιοσύνης. Εν όψει αυτών, οι (...) διατάξεις του άρθρου 73 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, με τις οποίες η καταβολή του προβλεπόμενου παραβόλου έως την πρώτη συζήτηση της υπόθεσης ή εντός της τυχόν χορηγηθείσας προθεσμίας τάσσεται ως προϋπόθεση του παραδεκτού του ενδίκου βοηθήματος ή μέσου, δεν αντιβαίνουν στις διατάξεις περί παροχής δικαστικής προστασίας των άρθρων 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ, καθώς και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (άρθρο 25 παρ. 1 εδαφ. δ' του Συντάγματος). Ειδικά δε η πρόβλεψη καταβολής αναλογικού παραβόλου για την άσκηση του ενδίκου μέσου ή βοηθήματος δεν αντίκειται, καθ' εαυτήν, προς τις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις περί δικαστικής προστασίας και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογικότητας (...).

6. (...) το Δικαστήριο κρίνει, υπό το φως και της αρχής της δίκαιης δίκης(...), ότι με την απόρριψη λόγω καταβολής ελλιπούς παραβόλου της κρινόμενης αίτησης ως απαράδεκτης, το Δικαστήριο θα επέρριπτε στον αναιρεσείοντα ένα υπέρμετρο βάρος, διαταράσσοντας τη δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού της επιβολής του παραβόλου και του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, υπό την ειδικότερη έκφραση της πρόσβασης σε δικαστήριο, όπως αυτό κατοχυρώνεται στα άρθρα 20 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 της ΕΣΔΑ (...).

16. (...) Ειδικότερα, με τις ρυθμίσεις του άρθρου 1 του ν. 1256/1982 εισήχθη ο γενικός κανόνας της απαγόρευσης κατοχής δεύτερης θέσης στον δημόσιο τομέα από λειτουργό, υπάλληλο ή μισθωτό, που υπηρετεί, πλην άλλων, σε νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, ανεξαρτήτως της φύσης της απασχόλησής του, με σκοπό τον εξορθολογισμό της πολυθεσίας και της πολυαπασχόλησης προς αντιμετώπιση της ανεργίας (...). Στο ίδιο πλαίσιο προβλέφθηκε στον Υπαλληλικό Κώδικα, οι διατάξεις του οποίου έχουν εφαρμογή και στους υπαλλήλους των ν.π.δ.δ. (...), η απαγόρευση παράλληλης κατοχής από τον υπάλληλο δύο θέσεων στον δημόσιο τομέα και η αυτοδίκαιη παραίτησή του, κατά πλάσμα του νόμου, από την πρώτη θέση, σε περίπτωση αποδοχής του διορισμού του στη δεύτερη θέση, η οποία (αποδοχή) συνεπάγεται τη λύση της υπαλληλικής σχέσης από τον χρόνο αυτό (...). Από τη λύση της υπαλληλικής σχέσης, ο υπάλληλος δεν δικαιούται να λάβει αποδοχές από τη θέση αυτή, τυχόν δε αποδοχές που αυτός εισέπραξε κατά τη διάρκεια της λυθείσας υπαλληλικής σχέσης αναζητούνται ως αχρεωστήτως καταβληθείσες με την έκδοση σε βάρος του καταλογιστικής πράξης, που αποσκοπεί στην ανατροπή των ήδη αποκομισθεισών ωφελειών που απορρέουν από τη λυθείσα υπαλληλική σχέση και στην ανόρθωση των ήδη προσβληθέντων οικονομικών συμφερόντων του Δημοσίου, συνιστά δε διοικητικό μέτρο αποκαταστατικού χαρακτήρα της δημόσιας διαχείρισης.

18. (...) Οι αρχές αυτές [της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης] επιβάλλουν, ιδίως, την προβλέψιμη εφαρμογή των διοικητικών μέτρων και κυρώσεων που σκοπούν στην αποκατάσταση της νομιμότητας (...). Στο πλαίσιο αυτό, οι ίδιες αρχές επιτάσσουν η κατάσταση του διοικουμένου να μην τίθεται επ' αόριστον εν αμφιβόλω, στον βαθμό που η μετά πάροδο μακρού χρόνου επιβολή διοικητικού μέτρου ή κύρωσης επιφέρει βαρύτερες συνέπειες στην προσωπική και οικονομική κατάσταση του διοικουμένου, θίγοντας την αξία του ανθρώπου και τον πυρήνα θεμελιωδών του δικαιωμάτων, εφόσον δεν διασφαλίζεται (...) μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ του σκοπού δημοσίου συμφέροντος με την επιβολή του διοικητικού μέτρου ή της κύρωσης και της προστασίας της αξιοπρέπειας και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου (βλ. ΕλΣυν Ολ. 1820/2021 ...).

22. Ειδικότερα, ο καταλογισμός σε βάρος αχρεωστήτως λαβόντων υπαλλήλων σε περίπτωση παράνομης πληρωμής αποδοχών για την τακτοποίηση δημοσίου λογαριασμού (μισθοδοσία υπαλλήλου), ως διοικητικό μέτρο που πλήττει το δικαίωμα στην περιουσία του καταλογιζομένου υπαλλήλου, υπόκειται στην αρχή της αναλογικότητας, ώστε για την επιβολή του απαιτείται να τηρείται μια δίκαιη ισορροπία μεταξύ αφενός του υπηρετούμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος και αφετέρου της προστασίας των περιουσιακών δικαιωμάτων του καταλογιζομένου, προκειμένου να μην υφίσταται δυσανάλογη και υπερβολική επιβάρυνση».

Κεφάλαιο 21

Νομιμότητα καταλογισμού υπαλλήλου ΙΔΑΧ με αποδοχές εκπαιδευτικής αδειάς ακόμη και σε περίπτωση έμμεσης αθέτησης της υποχρέωσης παραμονής

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την **547/2023** απόφασή της, απορριπτική αίτησης αναίρεσης κατά της **1774/2018** απόφασης του Ι Τμήματος, έκρινε ότι η άδεια υπηρεσιακής εκπαίδευσης χορηγείται και στους υπαλλήλους του Δημοσίου με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου με αντίστοιχη μισθολογική προσαύξηση (διπλάσιες αποδοχές), σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις του εφαρμοζόμενου αναλογικά και σε αυτούς Υπαλληλικού Κώδικα, ο οποίος συναρτά την παροχή της ως άνω άδειας (και της αναλογούσας μισθολογικής προσαύξησης) με συγκεκριμένες υποχρεώσεις του υπαλλήλου, όπως η παραμονή στην υπηρεσία για χρονικό διάστημα τριπλάσιο του χρόνου της αδειάς, η παραβίαση των οποίων επιφέρει τον καταλογισμό του με το σύνολο των αποδοχών που έλαβε κατά το χρονικό διάστημα της άδειας. Αθέτηση δε της υποχρέωσης αυτής μπορεί να προκληθεί και έμμεσα, όπως στην περίπτωση που ο υπάλληλος, ένεκα παραπτωμάτων που διέπραξε πριν από την πάροδο του χρόνου υποχρεωτικής παραμονής του στην υπηρεσία, εξανάγκασε την τελευταία είτε να προβεί σε καταγγελία της σύμβασης εργασίας του είτε να του επιβάλει νομίμως την πειθαρχική ποινή της απόλυσης.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«**22.** (...) Η (...) εκπαιδευτική άδεια χορηγείται στον υπάλληλο σύμφωνα με τους όρους και τις προϋποθέσεις που καθορίζει κάθε φορά ο ισχύων, κατά τον χρόνο χορήγησής της, Υπαλληλικός Κώδικας, που εφαρμόζεται αναλόγως, σύμφωνα με το άρθρο 25 του π.δ. 410/1988, και στους υπαλλήλους του Δημοσίου με σχέση εργασίας ιδιωτικού δικαίου αορίστου χρόνου. Ειδικότερα, στον υπάλληλο που έλαβε άδεια για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό χορηγούνται (...) διπλάσιες αποδοχές (...) προς όφελος και της υπηρεσίας, η οποία συναρτά την παροχή της ως άνω άδειας (και της αναλογούσας μισθολογικής προσαύξησης) με συγκεκριμένες υποχρεώσεις του υπαλλήλου, ο οποίος οφείλει, μεταξύ άλλων, μετά τη λήξη της εκπαιδευτικής του άδειας, να υπηρετήσει στον οικείο φορέα για χρονικό διάστημα τριπλάσιο του χρόνου αυτής (...). Αν ο υπάλληλος αθετήσει την υποχρέωση παραμονής στην υπηρεσία (...), υποχρεούται να επιστρέψει το σύνολο των αποδοχών που έλαβε κατά το χρονικό διάστημα της άδειας. Εξάλλου, αθέτηση της υποχρέωσης αυτής προκαλείται είτε άμεσα, με εκούσιες ενέργειες του υπαλλήλου, όπως με παραίτηση ή καταγγελία της σύμβασης από τον ίδιο τον υπάλληλο (...) είτε έμμεσα, όπως στην περίπτωση που αυτός, ένεκα παραπτωμάτων, που διέπραξε πριν από την πάροδο του χρόνου υποχρεωτικής παραμονής του στην υπηρεσία, εξανάγκασε την τελευταία είτε να προβεί σε καταγγελία της σύμβασης εργασίας του είτε να του επιβάλει νομίμως την πειθαρχική ποινή της απόλυσης».

Κεφάλαιο 22

Η σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία διάταξης επιτρέπουσας κατ' εξαίρεση τον έλεγχο από το Ελεγκτικό Συνέδριο δημοσίων συμβάσεων μετά την υπογραφή και εκτέλεσή τους

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τη **17/2023** απόφασή της, που εκδόθηκε επί αίτησης άρσης αμφιβολίας του ΣΤ' Κλιμακίου (πρακτικό 4/2022), προέβη σε σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία (άρθρο 98 παρ. 1 β') των ειδικών διατάξεων του άρθρου 64 του ν. 4975/2022, με τις οποίες επιτρέπεται η υποβολή στο Ελεγκτικό Συνέδριο προς έλεγχο, εντός αποκλειστικής προθεσμίας δύο μηνών από την έναρξη ισχύος του, δημοσίων συμβάσεων προμήθειας του αντικού φαρμάκου molnupiravir για τη θεραπεία της νόσου COVID-19, οι οποίες είχαν

συναφθεί δυνάμει του άρθρου τεσσαρακοστού τρίτου του ν. 4839/2021 κατά το χρονικό διάστημα θέσης του τελευταίου σε ισχύ (2.10.2021) έως την έναρξη ισχύος των επίμαχων διατάξεων (30.9.2022). Ειδικότερα, κατά την εξέταση του κατ' εξαίρεση επιτρεπτού του ελέγχου από το Ελεγκτικό Συνέδριο των συμβάσεων αυτών μετά την υπογραφή και την εκτέλεσή τους, κρίθηκε ότι παρόλο που με τις επίμαχες διατάξεις προβλέπεται μόνον ότι η μη τήρηση της ως άνω θεσπιζόμενης προθεσμίας συνεπάγεται τη νομική αδυναμία πληρωμής των προμηθευτών των αντικών φαρμάκων χωρίς να ορίζεται τίποτε ειδικώς για τις συνέπειες της ενδεχόμενης αρνητικής έκβασης του επιγενόμενου της σύναψης ελέγχου των συμβάσεων αυτών, αυτές θα πρέπει να ερμηνευθούν ως έχουσες την έννοια ότι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του Δημοσίου (αποπληρωμή των οφειλών προς τους προμηθευτές) από τις εν λόγω συμβάσεις τελεί αυτονοήτως υπό την αίρεση της θετικής έκβασης του εκ των υστέρων ελέγχου νομιμότητας των συμβάσεων από το Δικαστήριο.

Αποσπάσματα οικειών σκέψεων της απόφασης:

«16. (...) αυτές αφορούν όλως διακριτή κατηγορία δημοσίων συμβάσεων (...) που είχαν συναφθεί (...) κατά το χρονικό διάστημα από τις 2.10.2021 (...) έως την έναρξη ισχύος του ν. 4975/2022, στις 30.9.2022. Ως εκ της οριοθέτησης δε από τον νομοθέτη, κατά τα ανωτέρω, (...) δεν εισάγεται πάγια, αλλά περιορισμένης χρονικής ισχύος ρύθμιση, η οποία, μάλιστα, έχει ήδη εκπνεύσει.

17. (...) Το ότι δε η (...) σύντομη (δίμηνη) προθεσμία υποβολής των επίμαχων συμβάσεων στο Δικαστήριο προς έλεγχο, εκκινεί, αντί από την υπογραφή των συμβάσεων, από την έναρξη ισχύος του ως άνω νόμου δεν μπορεί καθεαυτό να άγει σε αμφισβήτηση της συνταγματικότητας της ρύθμισης. (...) επειδή η εν προκειμένω ορισθείσα προθεσμία κάθε άλλο παρά αυθαίρετη παρίσταται, αφού συναρτάται με την έτερη ρύθμιση του άρθρου 64 του ν. 4975/2022 για την εκκίνηση της δημοσιολογιστικής διαδικασίας πληρωμής των αναδόχων (...).

18. (...) είναι μεν αληθές ότι, ενώ (...) η μη τήρηση της (...) θεσπιζόμενης προθεσμίας συνεπάγεται τη νομική αδυναμία πληρωμής των προμηθευτών των αντικών φαρμάκων, για τις συνέπειες της ενδεχόμενης αρνητικής έκβασης του επιγενόμενου της σύναψής τους ελέγχου των συμβάσεων προμήθειας των φαρμάκων αυτών τίποτε ειδικώς δεν ορίζεται. (...) ωστόσο (...) καθόλου δεν προκύπτει ότι η έκβαση του ελέγχου αποβαίνει νομικώς αδιάφορη.

19. (...) επειδή, στο πλαίσιο του δικαστικού αυτοπεριορισμού κατά τον έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, επιβάλλεται, από τις περισσότερες δυναμικές ερμηνείες του άρθρου αυτού, να προκριθεί από το Δικαστήριο εκείνη υπό την οποία δεν ανακύπτει ζήτημα αντίθεσης προς το Σύνταγμα, οι διατάξεις του εν λόγω άρθρου πρέπει να ερμηνευθούν όχι ως έχουσες την έννοια ότι η “υποβολή στον προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου” προβλέπεται ως άνευ εννόμων αποτελεσμάτων προδικασία, χωρίς, δηλαδή, να έχει οιαδήποτε νομική σημασία η θετική ή αρνητική έκβαση του ελέγχου, αλλά, αντιθέτως, ότι η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του Δημοσίου από τις συγκεκριμένες συμβάσεις προμήθειας αντικών φαρμάκων τελεί αυτονοήτως υπό την αίρεση της θετικής έκβασης του εκ των υστέρων ελέγχου νομιμότητας των συμβάσεων αυτών από το Δικαστήριο.

Κεφάλαιο 23

Το παραδεκτό της υπαγωγής στον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου των συμβάσεων της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων για την παροχή καθολικής υπηρεσίας ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την **464/2023** απόφασή της, που εκδόθηκε επί αίτησης άρσης αμφιβολίας του Ζ' Κλιμακίου (πρακτικό 1/2023) ως προς το παραδεκτό υπαγωγής σε έλεγχο της νομιμότητας των συμβάσεων που συνάπτει η Εθνική Επιτροπή Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ) για την παροχή καθολικής υπηρεσίας επαρκούς ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο, έκρινε ότι οι συμβάσεις παροχής καθολικής υπηρεσίας που συνάπτει η ΕΕΤΤ δεν φέρουν απολύτως αναγκαστικό χαρακτήρα και εμπίπτουν στο πεδίο

εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 324 του ν. 4700/2020, ως ειδικότερη κατηγορία σύμβασης παραχώρησης υπηρεσίας διεπόμενης από τον ν. 4413/2016, καθόσον α) δεν εξαιρούνται ρητώς από τον έλεγχο δυνάμει του άρθρου 325 του νόμου αυτού, β) με αυτές εξυπηρετείται το δημόσιο αγαθό της προς όλους τους πολίτες ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο σε κάθε σημείο της Επικράτειας (Οδηγία ΕΕ 2018/1972), γ) ο αντισυμβαλλόμενος αναλαμβάνει την υποχρέωση παροχής του δημόσιου αυτού αγαθού έναντι ανταλλάγματος, το οποίο συνίσταται στην αμοιβή από τους τρίτους χρήστες και δ) οι δυνάμει υπόχρεες επιχειρήσεις επιλέγουν οι ίδιες τον τεχνικό τρόπο παροχής της καθολικής υπηρεσίας, αλλά και τη συμμετοχή τους ή μη στην οικεία διαγωνιστική διαδικασία.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης

«6. (...) Δεν εμπίπτουν δε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 324 παρ. 1 του ν. 4200/2020 και κατ' επέκταση δεν υπόκεινται σε προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας οι συμβάσεις εκείνες που, σύμφωνα με το οικείο νομοθετικό πλαίσιο, φέρουν απολύτως αναγκαστικό χαρακτήρα τόσο ως προς το πρόσωπο του αντισυμβαλλομένου της αναθέτουσας αρχής, όσο και ως προς τους κατ' ιδίαν όρους της σύμβασης, αφού αυτές, εξαιρηθείσες από τον ελεύθερο ανταγωνισμό, συνιστούν την αναγκαστική απόληξη της ειδικής διοικητικής διαδικασίας που προηγείται με την υποχρεωτική προσχώρηση των μερών στους ήδη διαμορφωθέντες με μονομερή διοικητική πράξη όρους (...).

13. (...) οι συμβάσεις παροχής καθολικής υπηρεσίας που συνάπτει η ΕΕΤΤ υπάγονται στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της παρ. 1 του άρθρου 324 του ν. 4700/2020, καθόσον, εκτός του ότι δεν εξαιρούνται ρητώς δυνάμει του άρθρου 325 του νόμου αυτού, αφενός με αυτές εξυπηρετείται το δημόσιο αγαθό της προς όλους του πολίτες ευρυζωνικής πρόσβασης στο διαδίκτυο (...) και αφετέρου ο αντισυμβαλλόμενος αναλαμβάνει την υποχρέωση παροχής του δημόσιου αυτού αγαθού έναντι ανταλλάγματος, το οποίο συνίσταται στην αμοιβή από τους τρίτους χρήστες (...). Επιπλέον, οι δυνάμει υπόχρεες επιχειρήσεις επιλέγουν οι ίδιες τον τεχνικό τρόπο παροχής της καθολικής υπηρεσίας, αλλά και τη συμμετοχή τους ή μη στην οικεία διαγωνιστική διαδικασία, κατά την οποία αναπτύσσεται ανταγωνισμός με την υποβολή συγκρίσιμων από την αναθέτουσα αρχή προσφορών ως προς το ανώτατο ποσό της αποζημίωσής τους, ενώ, σε κάθε περίπτωση, τα συμβαλλόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα να μην συμμετέχουν στη διαγωνιστική διαδικασία ή να μην υπογράψουν τελικώς το συμβατικό κείμενο, οπότε, για τους λόγους αυτούς, υφίσταται εν προκειμένω ένα ελάχιστο πεδίο συναλλακτικής ελευθερίας. (...) οι συμβάσεις αυτές δεν φέρουν απολύτως αναγκαστικό χαρακτήρα, ώστε να εκφεύγουν της εφαρμογής του άρθρου 324 του ν. 4700/2020.

14. (...) ενόψει του ότι η επίμαχη σύμβαση προσιδιάζει στην ειδικότερη κατηγορία των δημοσίων συμβάσεων παραχώρησης υπηρεσίας, αφού ο αντισυμβαλλόμενος της ΕΕΤΤ παρέχει υπηρεσίες α) έναντι αμοιβής (...) και β) αναδεχόμενος παράλληλα εν όλω ή εν μέρει την ευθύνη και τον επιχειρηματικό κίνδυνο για την οργάνωση, λειτουργία και παροχή των υπηρεσιών (...), το Δικαστήριο κρίνει ότι για τον προσδιορισμό της προϋπολογιζόμενης δαπάνης (...) είναι αναλόγως εφαρμοστέες εν προκειμένω οι διατάξεις του άρθρου 8 παρ. 1 έως 3 του ν. 4413/2016.»

Κεφάλαιο 24

Το κριτήριο νομικού χαρακτηρισμού μεικτής σύμβασης αγοράς ημιτελούς κτηρίου με ανάληψη υποχρέωσης παράδοσής του ως πλήρως αποπερατωμένου για άμεση χρήση.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με την **982/2023** απόφασή της, ήρε την αμφισβήτηση ως προς την έννοια των διατάξεων του π.δ/τος 715/1979 και του άρθρου 2 παρ. 1 περ. 6, 7 και 9 του ν. 4412/2016 που γεννήθηκε από την έκδοση των 167/2023 και 241/2023 αντίθετων πράξεων του Ζ' και Ε' Κλιμακίου αντιστοίχως, κρίνοντας ότι σε περίπτωση μεικτής σύμβασης με αντικείμενο την αγορά μη υφιστάμενου ή ημιτελούς κτηρίου με ανάληψη από τον πωλητή της υποχρέωσης να το παραδώσει στην αναθέτουσα αρχή πλήρως αποπερατωμένο για άμεση χρήση («με το κλειδί στο χέρι»), καθοριστικό κριτήριο για τον νομικό χαρακτηρισμό της ως

δημόσιας σύμβασης έργου διεπόμενης από τις διατάξεις του ν. 4412/2016 και όχι ως σύμβασης αγοράς ακινήτου διεπόμενης από το π.δ 715/1979 και εξαιρούμενης, ως προς τη διαδικασία ανάθεσής της, από το πεδίο εφαρμογής του ως άνω νόμου, είναι το συμβατικό αντικείμενο να συνίσταται στην κατασκευή κτηρίου που έχει προσδιοριστεί ώστε να ανταποκρίνεται πλήρως στις ιδιαίτερες απαιτήσεις του αγοραστή, το δε τίμημα της σύμβασης να ανάγεται, στο μεγαλύτερο ποσοστό του, στην αξία του έργου που θα κατασκευαστεί.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«8. Από την (...) εξαίρεση (...) από το πεδίο εφαρμογής του Πρώτου Βιβλίου του νόμου αυτού [4412/2016], την εξαίρεση δηλαδή από την υπαγωγή στις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2014/24/ΕΕ των συμβάσεων με αντικείμενο την αγορά γης, κτισμάτων ή άλλων ακινήτων, μπορεί να καταλαμβάνονται και αγορές μη αποπερατωμένων εισέτι κτηρίων, ακόμη δε και κτηρίων που δεν έχουν καθόλου ανεγερθεί (...). Επίκληση, ωστόσο, της ως άνω εξαίρεσης από την αναθέτουσα αρχή δεν χωρεί, όταν η κατασκευή του κτηρίου αποτελεί δημόσια σύμβαση έργου, κατά την έννοια του άρθρου 2 παρ. 1 περιπτ. 6 και 7 του ν. 4412/2016 (...).

9. (...) επί αγοράς μη υφιστάμενου ή ημιτελούς κτηρίου, με ανάληψη από τον πωλητή της υποχρέωσης να το παραδώσει αποπερατωμένο στην αναθέτουσα αρχή, το ύψος του συμβατικού τιμήματος ή ο τρόπος καταβολής του, αν και συνεκτιμητέα, δεν αποτελούν, πάντως, καθοριστικά στοιχεία (...) για τον νομικό χαρακτηρισμό της σύμβασης αυτής ως δημόσιας σύμβασης έργου, αλλά κυρίως ζητούμενο προς τούτο είναι αν οι προδιαγραφές που τίθενται από την αναθέτουσα αρχή υπερβαίνουν τις συνήθεις απαιτήσεις που έχει ένας αγοραστής ακινήτου σε σχέση με αυτό. Τέτοια περίπτωση συντρέχει και όταν η επιρροή της αναθέτουσας αρχής στον σχεδιασμό του κτηρίου είναι οπωσδήποτε αποφασιστική (...).

12. (...) επομένως, διαφορετικά θα κριθεί η περίπτωση που οι εργασίες αποπεράτωσης, στις οποίες υποχρεούται ο πωλητής, πρόκειται να εκτελεστούν επί τη βάσει προϋφιστάμενης της σύμβασης αρχιτεκτονικής μελέτης ή αφορούν ήσσονος σημασίας εσωτερικές διευθετήσεις του κτηρίου, οπότε η σύμβαση παραμένει, κατά το κύριο αντικείμενό της, σύμβαση αγοράς ακινήτου, που εξαιρείται, ως προς τη διαδικασία ανάθεσής της, από το πεδίο εφαρμογής του ν. 4412/2016, από την περίπτωση στην οποία, με τις εργασίες αποπεράτωσης, το υπό διαμόρφωση κτήριο προσαρμόζεται απολύτως στις εξατομικευμένες, αναλόγως της χρήσης για την οποία προορίζεται, απαιτήσεις της αναθέτουσας αρχής (...), οπότε (...) η σύμβαση ενέχει, κατά το ενωσιακό δίκαιο, χαρακτήρα δημόσιας σύμβασης έργου, με συνέπεια για την ανάθεσή της εφαρμογή να έχουν, όχι οι διατάξεις του π.δ/τος 715/1979, αλλά εκείνες του ν. 4412/2016.»

Κεφάλαιο 25

Η υπαγωγή στον έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου των συμβάσεων που συνάπτει το Πεδίο Βολής Κρήτης.

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τη **1099/2023** απόφασή της, που εκδόθηκε επί αίτησης άρσης αμφιβολίας του ΣΤ΄ Κλιμακίου (πρακτικό 1/2023), έκρινε ότι το Πεδίο Βολής Κρήτης δεν ανήκει σε διεθνή οργανισμό ούτε συνιστά το ίδιο διεθνή οργανισμό αλλά συνιστά ιδιότυπη και ιδιόρρυθμη δημόσια υπηρεσία, η οποία εντάσσεται εντός του ευρύτερου οργανογράμματος του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και διοικείται από διοικητή, ο οποίος ορίζεται από το Ελληνικό Κράτος και δεσμεύεται, ως προς τη διοίκηση, διαχείριση και εν γένει λειτουργία του Πεδίου Βολής Κρήτης, προεχόντως και ειδικώς, από τα οριζόμενα στην πολυμερή συμφωνία χρησιμοποίησης και λειτουργίας του και από τις αποφάσεις της ετήσιας επιτροπής των χρηστών του (UNAC) και, συμπληρωματικά, από την εκάστοτε ισχύουσα νομοθεσία του ελληνικού Κράτους. Περαιτέρω, το Πεδίο Βολής Κρήτης εξυπηρετεί επιτακτικούς σκοπούς δημοσίου συμφέροντος, συνδεδεμένους με τις ανάγκες της εθνικής άμυνας και την εκπλήρωση των ιδιαίτερων συμβατικών υποχρεώσεων της Ελλάδας στο πλαίσιο του NATO, ενώ η χρηματοδότησή του αποτελεί εξαιρετική μορφή ιδιότυπης δημόσιας χρηματοδότησης. Ως εκ

τούτου, οι συμβάσεις που συνάπτει υπάγονται στον προσυμβατικό έλεγχο νομιμότητας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατ' άρθρο 324 του ν. 4700/2020.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«10.2. (...) το Πεδίο Βολής Κρήτης αποτελεί δημόσια (στρατιωτική) υπηρεσία, ως εκπαιδευτικός σχηματισμός επιπέδου Μεραρχίας, υπαγόμενη στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας και δη στο Γ.Ε.ΕΘ.Α. (...)

10.3. Το γεγονός ότι το Πεδίο Βολής Κρήτης επιχειρησιακά χρησιμοποιείται ως ένα πολυεθνικό εκπαιδευτικό κέντρο βολών αμυντικών εξοπλιστικών συστημάτων των κρατών μελών του NATO (...) δεν αναιρεί τον χαρακτηρισμό του ως δημόσιας στρατιωτικής υπηρεσίας, αφού εντάσσεται στην εν γένει οργανωτική δομή του ελληνικού Υπουργείου Εθνικής Άμυνας και υπηρετεί επιχειρησιακά αφενός την ελληνική εθνική άμυνα, ήτοι σκοπό δημοσίου συμφέροντος (...) και αφετέρου τις ιδιαίτερες συμβατικές υποχρεώσεις της Ελλάδας στο πλαίσιο του NATO (...).

10.4. Ο διοικητής του Πεδίου Βολής Κρήτης ορίζεται από τον Υπουργό Εθνικής Άμυνας.

10.5. Η Ελλάδα συμμετέχει στον προϋπολογισμό του Πεδίου Βολής Κρήτης (...).

11. (...) το Πεδίο Βολής Κρήτης, υπαγόμενο στο εν γένει οργανόγραμμα του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, εντασσόμενο δηλαδή στο νομικό πρόσωπο του Ελληνικού Κράτους, δεν διαθέτει ίδια νομική προσωπικότητα. Για τον λόγο αυτόν, δεν δύναται να συνιστά δημόσιο οργανισμό κατά την έννοια του άρθρου 324 του ν. 4700/2020, και, συνακόλουθα, δεν παρίσταται αναγκαία η προσφυγή στα περί οργανισμού δημοσίου δικαίου κριτήρια του ν. 4412/2016. (...).

12.(...) ως στερούμενο ίδιας νομικής προσωπικότητας, το Πεδίο Βολής Κρήτης δεν διαθέτει, κατά μείζονα λόγο, διεθνή νομική προσωπικότητα. Κατά τούτο δεν συνιστά – προεχόντως για τον λόγο αυτόν – διεθνή οργανισμό (...).

13. (...) επισημαίνεται ότι το Πεδίο Βολής Κρήτης υπόκειται στον εξωτερικό έλεγχο του Διεθνούς Συμβουλίου Ελεγκτών του NATO (IBAN) (...). Εντούτοις, στη(ν) (...) ετήσια έκθεση δραστηριοτήτων του IBAN (...), το Πεδίο Βολής Κρήτης αναφέρεται ως «πολυεθνικός φορέας (body) μη υπαγόμενος στο NATO» (...) και ως «πολυεθνικά χρηματοδοτούμενος ή επιδοτούμενος εκτός NATO» (...). Περαιτέρω, (...) αναφέρεται ρητά, ως προς τους φορείς στους οποίους συγκαταλέγεται και το Πεδίο Βολής Κρήτης, ότι «[...] Αυτοί οι εκτός NATO φορείς δεν έχουν το νομικό καθεστώς του NATO, αλλά μπορούν να έχουν μία στενή σχέση με τον Οργανισμό. Έχουν τις δικές τους διοικητικές δομές και δεν υπόκεινται σε εποπτεία από το Συμβούλιο. [...]». Εξάλλου, το γεγονός ότι το Πεδίο Βολής Κρήτης ελέγχεται συγχρόνως και από το IBAN, βάσει της πολυμερούς συμφωνίας, δεν κωλύει τον εκ του Συντάγματος προβλεπόμενο προσυμβατικό έλεγχο του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κεφάλαιο 26

Προγραμματική συμφωνία μεταξύ του Υπουργού Υγείας και του Διεθνούς Ταμείου Έκτακτης Ανάγκης για τα Παιδιά (UNICEF)

Με την **391/2023** απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, που εκδόθηκε μετά από προσφυγή αναθεώρησης κατά της **2047/2022** απόφασης του Εβδόμου Τμήματος επί σχεδίου προγραμματικής συμφωνίας μεταξύ του Υπουργού Υγείας, για λογαριασμό του Δημοσίου, και του Διεθνούς Ταμείου Έκτακτης Ανάγκης για τα Παιδιά (United Nations International Children's Emergency Fund – UNICEF), το οποίο λειτουργεί υπό το νομικό πρόσωπο του Ο.Η.Ε., για την υλοποίηση του χρηματοδοτούμενου από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΤΑΑ) έργου με τον τίτλο «Εθνικό Πρόγραμμα Άσκησης και Υγιεινής Διατροφής / Αντιμετώπιση της παιδικής παχυσαρκίας», κρίθηκε ότι δεν μεταβιβάζεται η αρμοδιότητα διαχείρισης της εν λόγω χρηματοδότησης στη UNICEF, η οποία αναλαμβάνει αποκλειστικά την υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου είτε με ίδια μέσα είτε μέσω υπεργολάβων, με τον φορέα υλοποίησης, ήτοι τη Γενική Γραμματεία Δημόσιας Υγείας (ΓΓΔΥ), να θέτει τις αρχές βάσει των οποίων θα επιλεγούν οι εν λόγω τρίτοι φορείς και να διατηρεί επαρκή έλεγχο ως προς την επιλογή τους. Περαιτέρω, με την επίκληση και εφαρμογή, κατά την υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου της ελεγχόμενης προγραμματικής συμφωνίας,

του από 29.4.2003 Χρηματοοικονομικού και Διοικητικού Πλαισίου Συμφωνίας (FAFA) μεταξύ του ΟΗΕ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής – ως αρμοδίου οργάνου της Ευρωπαϊκής Ένωσης – η οποία έχει δεσμευτική ισχύ τόσο για τη χώρα μας ως μέλος αμφοτέρων των άνω διεθνών οργανισμών όσο και για τη UNICEF- δεν τίθεται εκποδών, αλλά αντιθέτως διασφαλίζεται το σύστημα εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων από τα ελεγκτικά όργανα του Μηχανισμού Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας κατά τη διαχείριση των διατιθέμενων από το ΤΑΑ κονδυλίων, το οποίο μπορεί να βασίζεται σε προηγούμενους ελέγχους που έχουν πραγματοποιηθεί με βάση αξιόπιστα και ισοδύναμα συστήματα, όπως είναι το σύστημα που προβλέπεται στη συμφωνία FAFA.

Αποσπάσματα οικείων σκέψεων της απόφασης:

«10. (...) Από τη μελέτη του περιεχομένου του σχεδίου της προγραμματικής συμφωνίας (...) σε συνδυασμό με την (...) απόφαση ένταξης του έργου στο ΤΑΑ (...) προκύπτει σαφώς ότι η ΓΓΔΥ παραμένει φορέας υλοποίησης του έργου (...) διαθέτει την ιδιότητα του δημοσίου υπολόγου, χωρίς να μεταβιβάζει τη σχετική αρμοδιότητά της στη UNICEF, η οποία αναλαμβάνει αποκλειστικά την υλοποίηση του φυσικού αντικειμένου είτε με ίδια μέσα είτε μέσω υπεργολάβων.

11. (...) στο Τεχνικό Δελτίο του Έργου (ΤΔΕ) (...) αναλύονται όλες οι παράμετροι που λήφθηκαν υπόψη για την επιλογή της UNICEF, Ταμείου έκτακτης ανάγκης για τα παιδιά, ιδρυθέν από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ως κατάλληλου λόγω τεχνογνωσίας αναδόχου για την υλοποίηση του έργου (...).

12. (...) ο φορέας υλοποίησης αφενός θέτει τις αρχές βάσει των οποίων θα επιλεγθούν τρίτοι φορείς, οι οποίοι θα συμβληθούν με τον ανάδοχο για την υλοποίηση του έργου, αφετέρου διατηρεί επαρκή έλεγχο ως προς την επιλογή τρίτων φορέων που θα συμβληθούν τελικά με τον ανάδοχο (...).

23. (...) οι έλεγχοι που συνάπτονται με τον Μηχανισμό Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΜΑΑ) μπορούν να βασίζονται σε προηγούμενους ελέγχους που έχουν πραγματοποιηθεί με βάση αξιόπιστα και ισοδύναμα συστήματα (...). Με την ερμηνεία αυτή ούτε καθίσταται ανίσχυρο το σύστημα εσωτερικών και εξωτερικών ελέγχων από τα ελεγκτικά όργανα του ΜΑΑ κατά τη διαχείριση των διατιθέμενων από το ΤΑΑ κονδυλίων, ούτε αποτρέπεται η ανάθεση των συμβάσεων σε εταιίρους, αναδόχους ή υπεργολάβους, με βάση τους εσωτερικούς κανόνες της UNICEF (...).»

Κεφάλαιο 27

Δίκαιη ισορροπία μεταξύ της αρχής της νομιμότητας και της αποτελεσματικής εκπλήρωσης του δημοσίου συμφέροντος

Με τη **1579/2023** απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, που εκδόθηκε μετά από προσφυγή αναθεώρησης κατά της **1173/2023** απόφασης του Εβδόμου Τμήματος επί σχεδίου σύμβασης για την παροχή υπηρεσιών υποστήριξης (επιθεώρησης, συντήρησης και επισκευής) της λειτουργίας των ελικοπτέρων AS-332C1 SUPER PUMA της Πολεμικής Αεροπορίας, κρίθηκε ότι στον ν. 3987/2011, που αφορά τις δημόσιες συμβάσεις στους τομείς της άμυνας και της ασφάλειας, προβλέπεται, πέραν της υπεργολαβίας και της δάνειας εμπειρίας -ως μορφών υποστήριξης του υποψήφιου οικονομικού φορέα από τρίτους-, μία τρίτη μορφή συνεργασίας που αφορά στον εφοδιασμό του υποψηφίου με συγκεκριμένα, απαραίτητα για την εκτέλεση της σύμβασης υλικά – ανταλλακτικά ή εξειδικευμένες οδηγίες συντήρησης, που ενδεχομένως να χρειαστούν. Στην περίπτωση αυτή ο υποψήφιος οφείλει να κατονομάσει με την τεχνική προσφορά του τις πηγές προμήθειας ανταλλακτικών και παροχής εξειδικευμένων οδηγιών συντήρησης, χωρίς να καθίσταται η συμφωνία με τον τρίτο προμηθευτή δεσμευτική, ενόψει ακριβώς της ενδεχόμενης ανάγκης σε ανταλλακτικά ή οδηγίες που δεν μπορεί εκ των προτέρων να συγκεκριμενοποιηθεί ποιοτικώς και ποσοτικώς. Συναφώς, εφόσον α) η συμφωνία αυτή δεν είναι δεσμευτική και β) το νομοθετικό πλαίσιο προβλέπει ρητά την ευχέρεια αλλαγής του προμηθευτή και μετά την έκδοση της κατακυρωτικής απόφασης, αν τούτο επιβάλλεται για

σοβαρούς αντικειμενικούς λόγους και εγκριθεί από την αναθέτουσα αρχή, σε περίπτωση που η συνεργασία του υποψηφίου αναδόχου με τον δηλωθέντα προμηθευτή αγαθών ή υπηρεσιών συνιστά ουσιώδη πλημμέλεια της προσφοράς λόγω απόλυτων απαγορεύσεων που συντρέχουν στο πρόσωπο του τελευταίου, χωρεί στάθμιση της αρχής της νομιμότητας και της αποτελεσματικής εκπλήρωσης του δημόσιου σκοπού, στον οποίο αποβλέπει η σύναψη της σύμβασης, ώστε να επιτραπεί η υπογραφή αυτής υπό τον όρο της διαγραφής του εν λόγω προμηθευτή από την προσφορά του υποψηφίου αναδόχου.

Αποσπάσματα οικειών σκέψεων της απόφασης:

«27. Με τις (...) διατάξεις του ν. 3978/2011 και τις οικείες της διακήρυξης του ελεγχόμενου διαγωνισμού, τυποποιούνται διαφορετικές μεταξύ τους μορφές υποστήριξης και συνεργασίας (...). Κατ' αρχάς η υπεργολαβία (...). Περαιτέρω ο δανεισμός (...) από τρίτον, τον δανειοπάροχο, στον υποψήφιο της τεχνικής ικανότητας που ο ίδιος δεν διαθέτει για την εκτέλεση της σύμβασης. Και, τέλος, ο εφοδιασμός από τον τρίτον του υποψηφίου με συγκεκριμένα, απαραίτητα για την εκτέλεση της σύμβασης, υλικά, όταν ο υποψήφιος δεν τα κατασκευάζει ο ίδιος (...). (...) στην τρίτη περίπτωση, όταν πρόκειται για τον προμηθευτή των υλικών που ο υποψήφιος θα χρησιμοποιήσει για την εκτέλεση της σύμβασης, αυτό δηλώνεται με την τεχνική προσφορά του υποψηφίου.

28. Στο πλαίσιο, εξάλλου, της προς σύναψη σύμβασης συντήρησης των συγκεκριμένων ελικοπτέρων, υπάρχει το – εγγίζοντας τη βεβαιότητα, κατά τα διδάγματα της κοινής πείρας και λογικής – ενδεχόμενο να χρειαστούν ανταλλακτικά και εξειδικευμένες οδηγίες συντήρησης, ενδεχόμενο, ωστόσο, το οποίο δεν μπορεί εκ των προτέρων να συγκεκριμενοποιηθεί, ποιοτικώς και ποσοτικώς, καθόσον τούτο, μόνο αφότου ο συντηρητής αποκτήσει πρόσβαση σε κάθε ελικόπτερο και εκτιμήσει τις κατά περίπτωση ανάγκες, θα καταστεί εφικτό. Ενόψει, λοιπόν, του ενδεχομένου αυτού, αλλά και του όλως περιορισμένου αριθμού των δυνητικών προμηθευτών ανταλλακτικών και παρόχων εξειδικευμένων οδηγιών συντήρησης, η αναθέτουσα αρχή, επιμελώς δρώσα, είναι αναμενόμενο να ζητήσει από τους προσφέροντες να κατονομάσουν την πηγή από την οποία θα προμηθευτούν τα αναγκαία ανταλλακτικά και θα αντλήσουν τις απαραίτητες εξειδικευμένες οδηγίες. Το τελευταίο (...) σημαίνει απλώς ότι οφείλει να κατονομάσει τις πηγές της προμήθειας ανταλλακτικών και της παροχής εξειδικευμένων οδηγιών περί τη συντήρηση των ελικοπτέρων, οι οποίες συνιστούν, κατά την αντίληψη των συναλλαγών, διαφορετικές, σε σχέση με τη συντήρηση, λειτουργίες και επιτελούν διαφορετική οικονομική δραστηριότητα (...).

33. Συναφώς, ωστόσο, πρέπει να ληφθούν υπόψη και οι πρόνοιες (...) του ν. 3987/2011 και οι αντίστοιχες (...) της διακήρυξης του ελεγχόμενου διαγωνισμού για τη δυνατότητα αλλαγής της δηλωθείσας από τον υποψήφιο εφοδιαστικής του πηγής και μετά την έκδοση της κατακυρωτικής απόφασης, αν τούτο επιβάλλεται για σοβαρούς αντικειμενικούς λόγους και η αλλαγή εγκρίνεται από την αναθέτουσα αρχή (...).

34. Στο ίδιο πλαίσιο, πρέπει, περαιτέρω, να συνεκτιμηθούν αφενός το γεγονός ότι έχουν παρέλθει σχεδόν επτά έτη από την αρχική απόφαση ενεργοποίησης του Υποπρογράμματος συντήρησης των ελικοπτέρων (20.12.2016) και περίπου πέντε έτη από την επαναπροκήρυξη του διαγωνισμού (4.10.2018), αφετέρου οι επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος προς υπογραφή της σύμβασης (...) στους οποίους το Δικαστήριο πρέπει να αποδώσει τη δέουσα σημασία (...).

Κεφάλαιο 28

Μη συμβατή με το ενωσιακό δίκαιο δωδεκαετής παράταση σύμβασης παραχώρησης εκμετάλλευσης ακινήτων φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα χωρίς νέα διαγωνιστική διαδικασία

Η Ολομέλεια του Δικαστηρίου, με τις 1655/2023 και 1656/2023 αποφάσεις της επί προσφυγών αναθεώρησης αντιστοίχως κατά των 1167/2023 και 1166/2023 αποφάσεων του Εβδόμου Τμήματος, έκρινε ότι η παράταση ήδη υφιστάμενης σύμβασης παραχώρησης εκμετάλλευσης ακινήτου φορέα του ευρύτερου δημόσιου τομέα υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 43 του ν. 4933/2022 (παράταση συμβάσεων έως 12 έτη, μη ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών προς την αναθέτουσα αρχή, υποβολή βιώσιμου επιχειρηματικού πλάνου εκσυγχρονισμού και

ανακαίνισης των παραχωρούμενων ακινήτων), ως τροποποίηση της αρχικής σύμβασης παραχώρησης, διέπεται από το κανονιστικό πλαίσιο του άρθρου 51 του ν. 4413/2016 αναφορικά με τις περιπτώσεις τροποποιήσεων των όρων της αρχικής σύμβασης παραχώρησης – που αποτελεί μεταφορά στην εσωτερική έννομη τάξη του αντίστοιχου άρθρου 43 της Οδηγίας 2014/23/ΕΕ – ακόμη και στην περίπτωση που η εκτιμώμενη αξία του ελεγχόμενου σχεδίου παραχώρησης υπολείπεται του προβλεπόμενου χρηματικού ορίου υπαγωγής στην εν λόγω Οδηγία εφόσον παρουσιάζει διασυνοριακό ενδιαφέρον. Εν προκειμένω, η απευθείας, ήτοι χωρίς διεξαγωγή διαγωνιστικής διαδικασίας, παράταση της αρχικής σύμβασης παραχώρησης εκμετάλλευσης καταστημάτων πώλησης τουριστικών ειδών, τα οποία βρίσκονται στην περιοχή της «Κοιλιάδας Πεταλούδων» του Δήμου Ρόδου, για χρονικό διάστημα δώδεκα (12) ετών, κατ' επίκληση του άρθρου 43 του ν. 4933/2022, ήτοι για χρονικό διάστημα υπερδιπλάσιο του χρόνου διάρκειας της αρχικής σύμβασης παραχώρησης (5 έτη), σε συνδυασμό με το χαμηλό κόστος, και μάλιστα δυσανάλογο σε σχέση με το συμβατικό αντάλλαγμα, των επενδύσεων στις οποίες η παραχωρησιούχος αναλαμβάνει την υποχρέωση να προβεί για τον εκσυγχρονισμό και την ανακαίνιση των παραχωρούμενων ακινήτων, συνιστά ουσιώδη τροποποίηση των όρων της αρχικής σύμβασης, μεταβάλλουσα την οικονομική ισορροπία αυτής υπέρ της παραχωρησιούχου κατά παράβαση των απορρευσών από το δίκαιο της Ένωσης αρχών της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και του ανόθευτου ανταγωνισμού.

Αποσπάσματα οικειών σκέψεων της απόφασης 1655/2023:

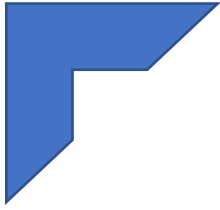
«4. (...) [σ]το άρθρο 43 της οδηγίας 2014/23/ΕΕ σχετικά με την ανάθεση συμβάσεων παραχώρησης, το οποίο μεταφέρθηκε στην εσωτερική έννομη τάξη με το άρθρο 51 του ν. 4413/2016, καταλαμβάνει, δε, και τις συμβάσεις παραχώρησης υπηρεσιών, των οποίων η εκτιμώμενη αξία υπολείπεται του προβλεπόμενου στο άρθρο 8 της οδηγίας χρηματικό όριο, εφόσον παρουσιάζουν διασυνοριακό ενδιαφέρον (...).

6. (...) τροποποίηση της αρχικής σύμβασης παραχώρησης, χωρίς να απαιτείται διεξαγωγή νέας διαγωνιστικής διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης, επιτρέπεται στις περιπτώσεις που μνημονεύονται στις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 51 του ν. 4413/2016, ενώ, αντίθετα, στην παράγραφο 4 του άρθρου αυτού καθορίζονται οι προϋποθέσεις, η συνδρομή έστω και μίας από τις οποίες στοιχειοθετεί ουσιώδη τροποποίηση των όρων της αρχικής σύμβασης παραχώρησης και απαιτεί τη διενέργεια νέας όμοιας διαδικασίας (...).

28. (...) Κατόπιν τούτων, η ελεγχόμενη δωδεκαετής παράταση της σύμβασης παραχώρησης εκμετάλλευσης τριών καταστημάτων πώλησης τουριστικών ειδών κατ' επίκληση της διάταξης του άρθρου 43 του ν. 4933/2022, ως μη επιίπτουσα σε κάποια από τις επιτρεπτές κατ' άρθρο 51 του ν. 4413/2016 περιπτώσεις τροποποίησης σύμβασης παραχώρησης, για τις οποίες δεν απαιτείται η τήρηση νέας διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης, έρχεται σε αντίθεση με τις απορρέουσες από το δίκαιο της Ένωσης αρχές της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας και του ανόθευτου ανταγωνισμού, και συνεπώς είναι μη νόμιμη (...). Εξάλλου, οι τιθέμενες με το άρθρο 43 του ν. 4933/2022 προϋποθέσεις για την παράταση της σύμβασης παραχώρησης έως δώδεκα (12) έτη και συγκεκριμένα η μη ύπαρξη ληξιπρόθεσμων οφειλών της παραχωρησιούχου (...), καθώς και η υποβολή από αυτή βιώσιμου επιχειρηματικού σχεδίου για τον εκσυγχρονισμό και την ανακαίνιση των παραχωρούμενων καταστημάτων, και μάλιστα όλως δυσανάλογου, ενόψει του εκτιμώμενου κόστους αυτού, σε σχέση με το συμβατικό αντάλλαγμα, δεν συνιστούν κατά το ενωσιακό δίκαιο λόγους που να καθιστούν επιτρεπτή την ελεγχόμενη τροποποίηση της σύμβασης παραχώρησης χωρίς την τήρηση νέας διαδικασίας ανάθεσης της σύμβασης, αφού οι λόγοι αυτοί (...) δεν αφορούν στην εκτέλεση της αρχικής σύμβασης ή σε επιγενόμενα αυτής αντικειμενικά γεγονότα, αλλά στην ίδια την παραχωρησιούχο και την προαίρεσή της (...).

30. (...) η απευθείας, χωρίς δηλαδή διεξαγωγή διαγωνιστικής διαδικασίας, παράταση της αρχικής σύμβασης παραχώρησης για χρονικό διάστημα δώδεκα (12) ετών κατ' επίκληση του άρθρου 43 του ν. 4933/2022 (...) συνιστά ουσιώδη τροποποίηση των όρων της αρχικής σύμβασης μεταβάλλουσα την οικονομική ισορροπία αυτής υπέρ της παραχωρησιούχου (...).

Ταυτοσήμου περιεχομένου σκέψεις υπό διαφορετική αρίθμηση (σκ. 5, 8, 23, 25 και 27) διαλαμβάνει η 1656/2023 απόφαση.

IV. ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΕΙΣ

ΕΠΙ ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΩΝ ΖΗΤΗΜΑΤΩΝ

Κεφάλαιο 29

Χορήγηση ειδικής σύνταξης στους παθόντες του σιδηροδρομικού δυστυχήματος στην περιοχή των Τεμπών την 28^η Φεβρουαρίου 2023 και στις οικογένειες όσων απεβίωσαν από το συμβάν αυτό

Με τα πρακτικά της **1ης Ειδικής Συνεδρίασης της 14^{ης} Μαρτίου 2023**, η Μείζων Ολομέλεια του Δικαστηρίου γνωμοδότησε επί των διατάξεων σχεδίου άρθρου συνταξιοδοτικού περιεχομένου με τίτλο «Χορήγηση ειδικής σύνταξης στους παθόντες του σιδηροδρομικού δυστυχήματος στην περιοχή των Τεμπών την 28^η Φεβρουαρίου 2023 και στις οικογένειες όσων απεβίωσαν από το συμβάν αυτό», που συνοδευόταν από την οικεία αιτιολογική έκθεση και την οικεία έκθεση οικονομικών επιπτώσεων.

Με το εν λόγω άρθρο καθορίζεται το ύψος της θεσπιζόμενης ειδικής σύνταξης και ο τρόπος αναπροσαρμογής – αύξησής της, τα πρόσωπα που την δικαιούνται και οι λοιπές προϋποθέσεις που απαιτείται να συντρέχουν για την απομονή της, καθώς και λεπτομέρειες για τη διαδικασία απονομής της.

Με τη γνωμοδότησή της η Ολομέλεια, κατ' αρχάς, επεσήμανε ότι το νομοθέτημα εντός του οποίου θα περιληφθεί η ειδική συνταξιοδοτική ρύθμιση πρέπει να συμμορφώνεται με τις απορρέουσες από το άρθρο 73 παρ. 2 εδάφιο τελευταίο του Συντάγματος απαιτήσεις περί ειδικότητας των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων, ότι ο καθορισμός του προβλεπόμενου στην ειδική έκθεση του ΓΛΚ συνολικού ποσού της εκτιμώμενης δαπάνης χρήζει περαιτέρω ανάλυσης, ώστε να προκύπτει σαφώς ο υπολογισμός του ποσού της δαπάνης που εκτιμάται να επιβαρύνει τις πιστώσεις του οικείου ΑΛΕ του ειδικού φορέα για κάθε κατηγορία δικαιούχων της ειδικής σύνταξης και ότι απαιτείται να προβλεφθεί ρητώς στην παράγραφο 3 του άρθρου 4 του ν. 4387/2016 η μη υπαγωγή των προσώπων που θα λάβουν την ειδική αυτή σύνταξη στο ασφαλιστικό – συνταξιοδοτικό καθεστώς του ΕΦΚΑ.

Στη συνέχεια, η Ολομέλεια προέβη σε επιμέρους, κατά διάταξη, παρατηρήσεις ως ακολούθως:

Επί της παραγράφου 1

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι δεν τίθεται ζήτημα από τη μη ρητή αναφορά στη συγκεκριμένη διάταξη ότι καταλαμβάνει και τους αγνοούμενους του δυστυχήματος των Τεμπών της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2023, ενόψει του περί θανάτου τεκμηρίου που εισάγεται με τη διάταξη του άρθρου 39 ΑΚ.

Επί των περ. β' και γ' της παραγράφου 2

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι η αναφορά στις εν λόγω διατάξεις μόνο σε τέκνα του έγγαμου ή χήρου ή διαζευγμένου θανόντος στο δυστύχημα των Τεμπών της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2023, ενδέχεται να εγείρει ερμηνευτικά ζητήματα ως προς το κατά πόσο δικαιούνται μερίδιο στο ποσό της ειδικής σύνταξης και όσα τέκνα έχουν υιοθετηθεί από εκείνον ή γεννηθεί εκτός γάμου και ακολούθως νομιμοποιήθηκαν ή αναγνωρίστηκαν δικαστικά ή έχουν γεννηθεί μετά τη σύναψη συμφώνου συμβίωσης του θανόντος.

Επί των περ. γ' και ε' της παραγράφου 2

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι η μη ισχύς για 10 έτη των ηλικιακών ορίων που προβλέπονται ως προϋπόθεση για την καταβολή της ειδικής σύνταξης μόνο στα τέκνα χήρου ή διαζευγμένου ή άγαμου θανόντος στο σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών της 28^{ης} Φεβρουαρίου 2023 καθώς και στα αδέρφια άτεκνου και ορφανού θανόντος στο ίδιο δυστύχημα και όχι στα τέκνα έγγαμου θανόντος, παρίσταται δικαιολογημένη και δεν θέτει ζήτημα άνισης μεταχείρισης, καθώς θεσπίζεται ως αντιστάθμισμα στον κίνδυνο η σύνταξη αυτή να καταβληθεί στην ανωτέρω κατηγορία δικαιούχων για περιορισμένο χρονικό διάστημα.

Επί της περ. β' της παραγράφου 3

Η Ολομέλεια υπογράμμισε ότι θα πρέπει να προσδιοριστεί ειδικώς και με σαφήνεια στη διάταξη, είτε αυτοτελώς είτε με παραπομπή σε συγκεκριμένες διατάξεις της κείμενης συνταξιοδοτικής νομοθεσίας, το όργανο που θα γνωματεύσει για τον μόνιμο χαρακτήρα και το ποσοστό αναπηρίας των παθόντων στο δυστύχημα, η διαδικασία που απαιτείται να τηρηθεί, καθώς και για το εάν και με ποιους όρους και προϋποθέσεις θα επαναξιολογείται σε τακτά χρονικά διαστήματα ο μόνιμος χαρακτήρας και το αρχικώς διαπιστωθέν ποσοστό της αναπηρίας τους.

Κεφάλαιο 30

Κίνητρα απασχόλησης συνταξιούχων

Με τα πρακτικά της **4ης Ειδικής Συνεδρίασης της 27^{ης} Σεπτεμβρίου 2023**, η Μείζων Ολομέλεια του Δικαστηρίου γνωμοδότησε επί των διατάξεων σχεδίου άρθρου με το οποίο αντικαθίσταται το άρθρο 20 του ν. 4387/2016 περί των κινήτρων απασχόλησης των συνταξιούχων, που συνοδεύεται από την οικεία αιτιολογική έκθεση και την εισηγητική έκθεση του άρθρου 24 παρ. 5 του ν. 4270/2014 περί της οικονομικής επιβάρυνσης που προκαλείται από την εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Με το εν λόγω άρθρο αναμορφώνεται προς το ευνοϊκότερο το νομικό πλαίσιο που διέπει το καθεστώς απασχόλησης όλων των εξ ιδίου δικαιώματος συνταξιούχων λόγω γήρατος και αναπηρίας του e-ΕΦΚΑ. Ειδικότερα α) καταργείται από 1.1.2024 η προβλεπόμενη στο άρθρο 20 του ν. 4387/2016, όπως ισχύει, μείωση κατά 30% στα ποσά της κύριας και επικουρικής σύνταξης που επιβάλλεται λόγω της απασχόλησης του συνταξιούχου και οι συντάξεις αυτές καταβάλλονται πλέον ολόκληρες σε όλους τους ανωτέρω συνταξιούχους που αναλαμβάνουν απασχόληση ασφαλιστέα στον e-ΕΦΚΑ, ενώ ως αντιστάθμισμα της ως άνω καταργούμενης μείωσης, θεσπίζεται πόρος μη ανταποδοτικού χαρακτήρα υπέρ του e-ΕΦΚΑ, ανάλογος του εισοδήματος που προκύπτει από τη δηλωμένη απασχόληση του συνταξιούχου, β) θα εξακολουθούν να καταβάλλονται κατά τη διάρκεια της ασφαλιστέας απασχόλησης οι κατά νόμο προβλεπόμενες ασφαλιστικές εισφορές και γ) παρέχεται η δυνατότητα αξιοποίησης του επιπλέον χρόνου απασχόλησης του συνταξιούχου για την προσαύξηση του ήδη καταβαλλόμενου σε εκείνον ανταποδοτικού μέρους της σύνταξης.

Με τη γνωμοδότησή της, η Ολομέλεια, κατ' αρχάς, επεσήμανε ότι το νομοθέτημα εντός του οποίου θα περιληφθεί η ειδική συνταξιοδοτική ρύθμιση πρέπει να συμμορφώνεται με τις απορρέουσες από το άρθρο 73 παρ. 2 εδάφιο τελευταίο του Συντάγματος απαιτήσεις περί ειδικότητας των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων. Διαπίστωσε δε ότι, σε συμμόρφωση με αλληπάλληλες υποδείξεις του Δικαστηρίου, η προτεινόμενη διάταξη συνοδεύεται, σύμφωνα

με τις αρχές της καλής νομοθέτησης, από εκθέσεις ανάλυσης και εκτίμησης των οικονομικών επιπτώσεων των επιμέρους ρυθμίσεών της.

Στη συνέχεια, η Ολομέλεια προέβη σε επιμέρους, κατά διάταξη, παρατηρήσεις ως ακολούθως:

Επί της περίπτωσης (ε) της παραγράφου 4

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι πρέπει αυτή να αναδιατυπωθεί, ώστε ως προς το πεδίο εφαρμογής της να εξαιρούνται ρητώς από την καταβολή ασφαλιστικών εισφορών και του μη ανταποδοτικού πόρου υπέρ του e-ΕΦΚΑ, οι κατηγορίες αμειβομένων με Παραστατικά Παρεχόμενων Υπηρεσιών (ΠΠΥ), οι οποίες δεν υπέχουν υποχρέωση ασφάλισης και καταβολής ασφαλιστικών εισφορών.

Επί των εδαφίων β' και γ' της παραγράφου 8

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι δεν καθίσταται δικαιολογημένη και πρέπει να καταργηθεί η επιβολή υποχρέωσης καταβολής ασφαλιστικής εισφοράς ειδικά για τον κλάδο εφάπαξ παροχών στις κατηγορίες των συνταξιούχων που απασχολούνται ως μισθωτοί, ελεύθεροι επαγγελματίες, αυτοτελώς απασχολούμενοι ή έμμισθοι μηχανικοί, υγειονομικοί και δικηγόροι, λόγω της παράλειψης εισαγωγής πρόβλεψης περί αξιοποίησης του χρόνου απασχόλησής των ως άνω κατηγοριών προς επαύξηση της εφάπαξ παροχής που έχουν ήδη λάβει.

Επί του τελευταίου εδαφίου της παραγράφου 8

Η Ολομέλεια επεσήμανε ότι καθόσον με τη διάταξη αυτή – που αφορά στον υπολογισμό της προσαύξησης της κύριας και επικουρικής σύνταξης του απασχολούμενου συνταξιούχου λόγω αξιοποίησης του χρόνου απασχόλησής του, προβλέποντας ότι τα οικονομικά αποτελέσματα αυτής εκκινούν από την πρώτη μέρα του επόμενου μήνα υποβολής της σχετική αίτησης – επιδιώκεται η θέσπιση ενιαίων κανόνων υπολογισμού της προσαύξησης τόσο για τους συνταξιούχους που το πρώτον αναλαμβάνουν, υπακτέα στην ασφάλιση του e-ΕΦΚΑ, εργασία από 1.1.2024 και μετά, όσο και για τους συνταξιούχους που κατά την ανωτέρω ημερομηνία βρίσκονται ήδη σε καθεστώς απασχόλησης μετά την 1.1.2017, ημερομηνία έναρξης λειτουργίας του ΕΦΚΑ, θα πρέπει να αποσαφηνιστεί ποιες από τις ανωτέρω κατηγορίες απασχολούμενων συνταξιούχων θα αφορά ο προβλεπόμενος με τη διάταξη τρόπος υπολογισμού της προσαύξησης, ώστε να γίνει αντιληπτός ο λόγος της αναδρομής του χρόνου ισχύος της διάταξης αυτής από 1.1.2017.

Επί του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 11

Η Ολομέλεια διαπίστωσε, κατά πλειοψηφία, ότι, παρόλο που το ύψος του προστίμου που επιβάλλεται σε βάρος του εργαζόμενου συνταξιούχου για την παράλειψή του να δηλώσει την υποχρεωτικώς υπακτέα στην ασφάλισή του e-ΕΦΚΑ απασχόληση ενδέχεται να μην συνάδει με την αρχή της αναλογικότητας, στο μέτρο που το ύψος του δεν κλιμακώνεται ανάλογα με τον χρόνο της αδήλωτης εργασίας που παρείχε ως συνταξιούχος, η διάταξη αυτή δύναται να θεωρηθεί δικαιολογημένη.

Κεφάλαιο 31

Αύξηση ορίου οφειλών συνταξιοδότησης

Με τα πρακτικά της **6ης Ειδικής Συνεδρίασης της 22^{ας} Νοεμβρίου 2023**, η Μείζων Ολομέλεια του Δικαστηρίου γνωμοδότησε επί των διατάξεων σχεδίου άρθρου με τίτλο «Αύξηση ορίου οφειλών συνταξιοδότησης», με το οποίο τροποποιείται το άρθρο 61 του ν. 3863/2010, που συνοδεύεται από την οικεία αιτιολογική έκθεση και την εισηγητική έκθεση του άρθρου 24 παρ. 5 του ν. 4270/2014 περί της οικονομικής επιβάρυνσης που προκαλείται από την εφαρμογή των διατάξεων αυτών.

Με τις διατάξεις αυτές προστίθενται παράγραφοι 5, 6 και 7 στο ισχύον άρθρο 61 του ν. 3863/2010 (Α' 115), με τις οποίες αυξάνονται τα προβλεπόμενα στο άρθρο ανώτατα όρια οφειλών που μπορούν να διακανονιστούν και πληρωθούν είτε με συμψηφισμό είτε με παρακράτηση από το μηνιαίο ποσό σύνταξης που καταβάλλεται στον οφειλέτη συνταξιούχο, προκειμένου να συνταξιοδοτηθούν χιλιάδες ασφαλισμένοι, οι οποίοι, αν και έχουν συμπληρώσει το γενικό όριο ηλικίας συνταξιοδότησης και έχουν καταβάλει για μεγάλο χρονικό διάστημα ασφαλιστικές εισφορές, αδυνατούν να λάβουν σύνταξη, λόγω αντικειμενικής αδυναμίας τους να αποπληρώσουν εφάπαξ το ποσό των οφειλών τους προς τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης στην περίπτωση που αυτές υπερβαίνουν το ποσό των 20.000 ευρώ ή των 6.000 ευρώ ειδικά προς τον πρώην ΟΓΑ.

Με τη γνωμοδότησή της, η Ολομέλεια, κατ' αρχάς, διατύπωσε τη γνώμη ότι παραδεκτώς εισάγονται ενώπιόν της προς γνωμοδότηση οι εν λόγω διατάξεις, δοθέντος ότι η εξόφληση από τον αμέσως ή εμμέσως ασφαλισμένο των πάσης φύσεως οφειλών ποσού άνω των 20.000 ευρώ προς τον e-ΕΦΚΑ και ποσού άνω των 6.000 ευρώ προς τον πρώην ΟΓΑ συνιστά προϋπόθεση θεμελίωσης και απονομής σύνταξης και όχι προϋπόθεση καταβολής της και επεσήμανε ότι το νομοθέτημα εντός του οποίου θα περιληφθεί η ελεγχόμενη ρύθμιση πρέπει να συμμορφώνεται με τις απορρέουσες από το άρθρο 73 παρ. 2 εδάφιο τελευταίο του Συντάγματος απαιτήσεις περί ειδικότητας των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων.

Ακολούθως, η Ολομέλεια επεσήμανε ειδικά ως προς το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 5, ότι, καθ' ο μέρος προβλέπει για την αποπληρωμή του υπερβάλλοντος ποσού οφειλής του συνταξιούχου (ποσά άνω των 20.000 έως 30.000 ευρώ ή άνω των 6.000 έως 10.000 ευρώ προκειμένου ειδικά για οφειλές προς τον πρώην ΟΓΑ) τον συμψηφισμό με το 60% τουλάχιστον των μηνιαίως καταβαλλόμενων σ' εκείνον ποσών συντάξεων, τούτο χρήζει αναδιατύπωσης, προκειμένου να αποσαφηνιστεί εάν το οριζόμενο ως άνω ποσοστό συνιστά το ανώτατο όριο συμψηφισμού των ποσών σύνταξης που μηνιαίως καταβάλλονται στον συνταξιούχο ή εάν αυτό, αναλόγως του ύψους του ποσού της οφειλής που πρέπει να αποπληρωθεί, μπορεί να αυξηθεί σε βαθμό τέτοιο που να οδηγεί σε δια συμψηφισμού μεγαλύτερη παρακράτηση και δη έως του συνολικού ποσού της καταβαλλόμενης σύνταξης. Στη δεύτερη αυτή περίπτωση, η Ολομέλεια υπογράμμισε ότι ενδέχεται να εγερθούν ζητήματα παραβίασης της αρχής της αναλογικότητας και του θεμελιώδους δικαιώματος των συνταξιούχων σε αξιοπρεπή διαβίωση (άρθρ. 2 παρ. 1 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος).

V. ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Η ορθή δημοσιονομική διαχείριση ελέγχεται πλέον μέσω «των τριών ε» -από τα αρχικά των κριτηρίων στα οποία ερείδεται-, τα οποία πρέπει να τηρούνται σωρευτικά για την επίτευξη αυτής: ήτοι την οικονομικότητα (economy), την αποδοτικότητα (efficiency) και την αποτελεσματικότητα (effectiveness).

Ο κυριότερες συστάσεις των ελέγχων, οι οποίοι πραγματοποιήθηκαν το έτος 2023 και προεκτέθηκαν στα κεφάλαια δεκατέσσερα (14) έως δέκα επτά (17)¹² στοχεύουν στην εξέταση της επίτευξης των στόχων της διοίκησης μέσω της διερεύνησης της σχέσης κόστους – οφέλους της δημόσιας δράσης με δημοσιονομικές συνέπειες και της αναζήτησης από αυτή όχι μόνο της πλέον «παραγωγικής» αλλά και της πλέον «οικονομικής εναλλακτικής λύσης» για την ικανοποίηση των δημόσιων αναγκών. Επίσης μέσω των συστάσεων αυτών προτείνονται μεταρρυθμίσεις, που είναι αναγκαίες για τη θεραπεία χρόνιων παθογενειών και την εξάλειψη των δημοσιονομικών κινδύνων.

Οι κυριότερες συστάσεις των ελέγχων είναι οι ακόλουθες:

Φορολογικοί έλεγχοι (Κεφάλαιο 3)

Για την περαιτέρω βελτίωση του συστήματος επιλογής και προτεραιοποίησης των προς έλεγχο υποθέσεων, της αποτελεσματικότητας και ακεραιότητας των φοροελεγκτικών διαδικασιών, η ΑΑΔΕ, υποστηρίζοντας και ενισχύοντας τις ήδη αναληφθείσες κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας του ελέγχου πρωτοβουλίες της, πρέπει:

- Να ενισχύσει το ρυθμιστικό πλαίσιο σχετικά με τον προσδιορισμό και τη βαθμολόγηση των παραγόντων κινδύνου που αξιολογούνται για την επιλογή των προς έλεγχο υποθέσεων. Οι παράγοντες κινδύνου πρέπει να είναι προσαρμοσμένοι στα ποιοτικά χαρακτηριστικά των φορολογουμένων.
- Να ολοκληρώνει έγκαιρα την προτεραιοποίηση των υποθέσεων, ώστε να αποφεύγεται ένα μεγάλος αριθμός μεταβολών στις υποθέσεις που προτεραιοποιούνται από την κεντρική διοίκηση και να υπάρχει ο ανάλογος έγκαιρος προγραμματισμός των προς έλεγχο υποθέσεων.
- Να αξιολογεί με μεγάλη αυστηρότητα τις σχετικές επεμβάσεις, εγκαθιστώντας σαφείς μηχανισμούς λογοδοσίας ώστε να ελαχιστοποιείται ο κίνδυνος εκδήλωσης φαινομένων διαφθοράς και να αναπτύξει αποτελεσματικά συστήματα επιτήρησης της διαδικασίας ώστε να εντοπίζονται εγκαίρως περιπτώσεις υπονόμησης της ακεραιότητας.
- Να ολοκληρώσει την ψηφιοποίηση και μηχανογράφηση των μη ετήσιων υποχρεώσεων φορολογίας κεφαλαίου, έτσι ώστε να υλοποιηθεί η διαμέσου διαδικασιών ανάλυσης κινδύνου, επιλογή και προτεραιοποίηση των προς έλεγχο σχετικών υποθέσεων.
- Να εγκαταστήσει σύστημα ενδογενούς ελέγχου εντός των ελεγκτικών υπηρεσιών καταγράφοντας τις ελεγκτικές διαδικασίες και τις υποστηρικτικές αυτών διοικητικές διαδικασίες εγκρίσεων, εποπτείας και παρακολούθησής των ελέγχων, ενισχύοντας παράλληλα και τις δικλίδες ελέγχου του ΟΠΣ Elenxis.

¹² Βλ. σελίδες 68 έως 73.

Πρόσβαση των ασθενών στα χειρουργεία δημόσιων νοσοκομείων (Κεφάλαιο 4)

- Πρέπει να μελετηθεί πώς λειτουργήσει στην πράξη σε κάθε δημόσιο νοσοκομείο το σύστημα πρόσβασης των ασθενών στα χειρουργεία του, με καταγραφή των διαδικασιών αμιγώς πραγματολογική. Και πρέπει να κατηγοριοποιηθούν οι διαδικασίες που θα αναδειχθούν ώστε οι μελετητές να είναι σε θέση να εκτιμήσουν την αποτελεσματικότητά τους, αλλά και τις αποκλίσεις τους από τα δεοντολογικά ζητούμενα του συστήματος.
- Η κατηγοριοποίηση των περιπτώσεων ανάλογα με την ανάγκη ταχείας χειρουργικής επέμβασης πρέπει να πάψει να θεωρείται ως ανέλεγκτη ιατρική κρίση του πρωτογενώς εξετάσαντος τον ασθενή ιατρού. Πρέπει να πάψει να θεωρείται ακόμη και ως ζήτημα αναγόμενο σε ένα είδος διακριτικής ευχέρειας αυτού. Η εκτίμησή του πρέπει να στηρίζεται σε αντικειμενικές διαπιστώσεις, ελέγξιμες και επαληθεύσιμες.
- Η επιτροπή χειρουργείου πρέπει να είναι ανεξάρτητη των ιατρών του χειρουργείου. Πρέπει να εξετασθεί αν μπορεί να λειτουργήσει ως κεντρικός ελεγκτικός φορέας, επιβάλλοντας μια «νομολογία» ως προς τον χαρακτηρισμό των περιπτώσεων και την κατάταξή τους σε μία από τις πέντε προβλεπόμενες σήμερα περιπτώσεις.
- Οποιαδήποτε αυστηροποίηση του συστήματος πρέπει να εξετάζεται και από την άποψη των παράπλευρων συνεπειών που μπορεί να προκαλέσει. Οι ασθενείς δεν πρέπει να αναγκαστούν να στραφούν σε ιδιωτικές κλινικές, αν επιθυμούν πράγματι περίθαλψη εντός του δημόσιου συστήματος υγείας.
- Κάθε διοίκηση νοσοκομείου πρέπει να εγκαταστήσει ένα ειδικό σύστημα εσωτερικού ελέγχου που να λειτουργεί, κατά τη σύλληψη και την πρακτική εφαρμογή του, κατά τρόπο αποτρέποντα την οποιαδήποτε ευθεία συναλλαγή θεράποντος ιατρού και ασθενούς.

Αδέσποτα ζώα συντροφιάς (Κεφάλαιο 5)

- Το Τμήμα Προστασίας Ζώων Συντροφιάς του Υπουργείου Εσωτερικών πρέπει, το συντομότερο δυνατό, να στελεχωθεί με προσωπικό με την κατάλληλη επιστημονική εξειδίκευση, ώστε το Τμήμα πλήρως να αναλάβει τις αρμοδιότητες με τις οποίες ο ν. 4830/2021 το έχει επιφορτίσει, αναφορικά με την εποπτεία και την αξιολόγηση των δράσεων των δήμων για τη διαχείριση των αδέσποτων της εδαφικής τους περιφέρειας.
- Πρέπει να εντατικοποιηθούν οι έλεγχοι, με αντικείμενο τον σεβασμό της ευζωίας των ζώων και την προστασία της δημόσιας υγείας, στα λειτουργούντα δημοτικά καταφύγια αδέσποτων και να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα του υπερπληθυσμού των εκεί φιλοξενούμενων ζώων, με την επανένταξη, από τους δήμους, όσων ζώων είναι υγιή στο φυσικό τους περιβάλλον.
- Πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια για την αποκατάσταση των σχέσεων και την ανάπτυξη της συνεργασίας των δήμων με τις φιλοζωικές οργανώσεις, για την από κοινού πραγματοποίηση εκστρατειών ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης σε θέματα καλής μεταχείρισης των ζώων και την καλύτερη φροντίδα των αδέσποτων, μέχρι την ανάπτυξη από τους δήμους των δικών τους μέσων και εγκαταστάσεων.

- Η αξιολόγηση των αιτημάτων χρηματοδότησης από το Κράτος των δημοτικών δράσεων για τα αδέσποτα δεν πρέπει να εξαντλείται στην από μέρους των δήμων εκπλήρωση των τυπικών προϋποθέσεων συμμετοχής τους στα χρηματοδοτικά προγράμματα, αλλά να γίνεται το μεν επί τη βάση και ουσιαστικών κριτηρίων, που να προκαθορίζονται στις οικείες προσκλήσεις, το δε με την ενεργό ανάμειξη, στη διαδικασία αξιολόγησης, του Τμήματος Προστασίας Ζώων Συντροφιάς του Υπουργείου Εσωτερικών.

- Οι αρμόδιες για τη διάθεση των χρηματοδοτήσεων στους δήμους κρατικές υπηρεσίες πρέπει να διενεργούν, σε τακτική βάση, ελέγχους, προς τον σκοπό διασφάλισης της τήρησης των χρονοδιαγραμμάτων ολοκλήρωσης των χρηματοδοτούμενων δράσεων και της επιβεβαίωσης της υλοποίησης του φυσικού τους αντικειμένου.

Απευθείας αναθέσεις (Κεφάλαιο 6)

- Οι δημόσιοι φορείς οφείλουν να παρακολουθούν συστηματικά τα αποθέματά τους και την εκτέλεση των τρεχουσών συμβάσεων ώστε να είναι σε θέση να γνωρίζουν τις πραγματικές ανάγκες τους και να προγραμματίζουν εγκαίρως την κάλυψή τους με την κατάλληλη διαδικασία. Οφείλουν να εγκαταστήσουν σύστημα καταγραφής των αναγκών τους αξιοποιώντας και τις δυνατότητες που πλέον παρέχονται από τα πληροφοριακά συστήματα. Για πάγιες, περιοδικές και επαναλαμβανόμενες συμβάσεις, θα μπορούσε να εξετασθεί η λύση του διαγωνισμού με ορίζοντα υλοποίησης πέραν του ενός οικονομικού έτους. Θα μπορούσαν επίσης να αξιοποιηθούν τα συστήματα ηλεκτρονικών αγορών και η δυνατότητα σύναψης συμφωνιών - πλαίσιο.

- Η προκήρυξη των διαγωνισμών πρέπει να γίνεται προ ευλόγου χρονικού διαστήματος ανάλογα με τον μέσο όρο διάρκειας αντίστοιχων διαγωνισμών στο παρελθόν, ώστε να καταλείπεται ο αναγκαίος χρόνος για την ολοκλήρωσή τους. Οι καθυστερήσεις που οφείλονταν σε δικαστικές προσφυγές πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν.

- Να ακολουθούνται αυστηρά οι εσωτερικές διαδικασίες για την ολοκλήρωση της σύμβασης και να τηρείται ο διακριτός ρόλος κάθε οργάνου. Να ανατίθενται στο υπηρετούν προσωπικό διακριτά και συγκεκριμένα καθήκοντα κατά τρόπο ώστε να μην εμπλέκεται με όλα τα αντικείμενα εργασίας το ίδιο πρόσωπο. Γενικώς επιβάλλεται να ενσωματώνονται στο σύστημα θεσμικά αντίβαρα που να αποκλείουν την κυριαρχία επί της όλης διαδικασίας από ένα και μόνο πρόσωπο.

- Να αιτιολογείται ειδικώς η εκτιμώμενη δαπάνη της σύμβασης και να τεκμηριώνεται η προηγούμενη διενέργεια έρευνας αγοράς. Να υφίσταται διακριτή φάση διαπραγμάτευσης ως προς το τίμημα και να φυλάσσονται τα σχετικά στοιχεία.

- Να αναπτυχθεί σύστημα ενδογενούς ελέγχου εντός του οποίου θα αξιοποιούνται και τυχόν καταγγελίες και να υιοθετηθούν οι ασφαλιστικές δικλίδες για την ακεραιότητα της διαδικασίας των απευθείας αναθέσεων, ώστε και να αξιοποιηθεί η δυνατότητα που παρέχεται από το άρθρο 4 της ΦΓ8/55081 κανονιστικής απόφασης της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (Β' 4938/2020), για τη συνδρομή του αρμόδιου Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου σε περίπτωση εμπλοκής.

Ενσωμάτωση ιατρικής εκτίμησης στις αποφάσεις προμήθειας υγειονομικού και ιατροτεχνολογικού εξοπλισμού για τα νοσοκομεία (Κεφάλαιο 7)

- Να θεσμοθετηθούν διαδικασίες για την εισαγωγή νέων υλικών και τεχνολογιών με βάση σταθμίσεις κόστους-οφέλους και να εξετασθεί το ενδεχόμενο θέσπισης αποφαινόμενου σχετικώς οργάνου που θα συγκροτείται από ιατρικά, οικονομικά και διοικητικά όργανα. Το όργανο αυτό θα μπορούσε να λειτουργεί σε κεντρικό επίπεδο.

- Τα νοσοκομεία να μεριμνήσουν για την παρακολούθηση στο πληροφοριακό τους σύστημα της πορείας εξέτασης των αιτημάτων για τη διενέργεια προμηθειών. Τα αιτήματα των ιατρών για την εισαγωγή νέων υλικών να αιτιολογούνται και να τεκμηριώνονται ως προς το κόστος και το όφελος και να παρατίθενται εναλλακτικές λύσεις. Να εγκατασταθούν δε μηχανισμοί ενδοϋπηρεσιακού διαλόγου μεταξύ των ιατρικών, των οικονομικών και των διοικητικών οργάνων όσον αφορά την εισαγωγή νέων υλικών και τεχνολογιών.

- Να εξετασθεί το ενδεχόμενο να θεσπισθεί νομοθετικός ο θεσμός της παρακαταθήκης για εξειδικευμένα είδη που πρέπει να είναι διαθέσιμα στα νοσοκομεία, χωρίς να είναι βέβαιο ότι θα χρησιμοποιηθούν. Να ρυθμισθούν οι προϋποθέσεις σύστασής της, ο σχετικός προγραμματισμός, ο τρόπος επιλογής των προμηθευτών με διασφάλιση της ανάπτυξης ανταγωνισμού, η διαδικασία εισαγωγής στην αποθήκη και ο υπεύθυνος φύλαξης.

- Κατά τη λήψη αποφάσεων σχετικών με τον προγραμματισμό των προμηθειών, την κατάρτιση των προϋπολογισμών των νοσοκομείων και τον καθορισμό των ορίων δαπανών να λαμβάνονται υπόψη από τους εμπλεκόμενους φορείς, πέραν των αναλώσεων των προηγούμενων ετών, η καταγραφή των πραγματικών αναγκών σε υλικό, η εξέλιξη των τιμών, οι τεχνολογικές και οικονομικές εξελίξεις, ο αναμενόμενος όγκος των ασθενών και τα είδη που βρίσκονται σε απόθεμα.

- Να επεκταθεί η διενέργεια κεντρικών προμηθειών και να ληφθεί εκ μέρους της ΕΚΑΠΥ κάθε δυνατή μέριμνα για την ταχεία εκπόνηση των προβλεπόμενων στον ν. 4865/2021 μητρώων. Να ληφθούν μέτρα για την αντιμετώπιση των εντοπισθεισών οργανωτικών αδυναμιών της ΕΚΑΠΥ.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Στο Ελεγκτικό Συνέδριο, κατά το έτος 2023¹³, υπηρέτησαν συνολικά 160 δικαστικοί λειτουργοί διαφόρων βαθμίδων (1 Πρόεδρος, 1 Γενικός Επίτροπος της Επικρατείας, 9 Αντιπρόεδροι, 1 Επίτροπος Επικρατείας, 40 Σύμβουλοι, 3 Αντεπίτροποι Επικρατείας, 66 Πάρεδροι, 22 Εισηγητές, 9 Δόκιμοι Εισηγητές και 8 Εισηγητές της Γενικής Επιτροπείας της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου) και 617 δικαστικοί υπάλληλοι διαφόρων κατηγοριών, κλάδων και βαθμίδων (13 Γενικοί Συντονιστές, 438 κατηγορίας ΠΕ, 14 κατηγορίας ΤΕ, 141 κατηγορίας ΔΕ και 11 κατηγορίας ΥΕ).

Το Δικαστήριο, στο πλαίσιο των δικαιοδοτικών, γνωμοδοτικών και ελεγκτικών αρμοδιοτήτων του, που κατοχυρώνονται στο άρθρο 98 του Συντάγματος και εξειδικεύονται με τις διατάξεις του Οργανικού του Νόμου (ν. 4820/2021, Α' 130), εξέδωσε το έτος 2023 συνολικά **12.681 αποφάσεις, πράξεις και πρακτικά** οι οποίες αφορούσαν σε **87.976 αιτήσεις παροχής δικαστικής προστασίας**.

Ειδικότερα εκδόθηκαν:

6.893 δικαστικές αποφάσεις Τμημάτων και Ολομελείας

390 πρακτικά και αποφάσεις συμμόρφωσης της Διοίκησης σε δικαστικές αποφάσεις

51 πρακτικά Ολομέλειας επί διοικητικής εν γένει φύσεως θεμάτων

7 γνωμοδοτήσεις Ολομελείας επί συνταξιοδοτικών ζητημάτων

2.338 πράξεις και αποφάσεις προσυμβατικού ελέγχου Κλιμακίων, Τμημάτων και Ολομελείας

3.129 πράξεις προσυμβατικού ελέγχου Υπηρεσιών Επιτρόπων

45 πράξεις και πρακτικά περί διαγραφής ανεπίδεκτων εισπραξης ληξιπρόθεσμων χρεών (άρθρο 65 ν. 4129/2013)

20 πράξεις Επιτρόπων και Κλιμακίων περί καταλογισμού υπολόγων και λοιπών υπευθύνων για ελλείμματα που διαπιστώθηκαν κατά τη διενέργεια κατασταλτικών ελέγχων σε δημόσιες διαχειρίσεις υλικού και χρηματικού καθώς και σε παντός είδους διαχειρίσεις νπδδ και στα.

22 πράξεις και πρακτικά Τμημάτων Ελέγχου Ι και ΙΙ και Τμήματος Μελετών και Γνωμοδοτήσεων (άρθρα 26 και 27 ν. 4820/2021)

Από το πλήθος των δικαστικών αποφάσεων που εξέδωσαν τα Τμήματα και η Ολομέλεια, οι **6.011** αφορούν σε συνταξιοδοτικές υποθέσεις, οι **668** σε υποθέσεις καταλογισμών και οι **214** σε προσυμβατικό έλεγχο.

Γράφημα 1 Κατανομή αποφάσεων ανά κατηγορία

¹³ Στοιχεία ΥΕ Ανθρώπινο Δυναμικό και Διοικητική Μέριμνα της 31^{ης} Δεκεμβρίου 2023

Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας

Η Γενική Επιτροπεία της Επικρατείας του Ελεγκτικού Συνεδρίου κατά το έτος 2023 εξέδωσε επί των δικαστικών και υποθέσεων προσυμβατικού ελέγχου **1359 Γνώμες**.

Ειδικότερα εκδόθησαν:

Α **143** Γνώμες επί υποθέσεων ενώπιον της δικαστικής ολομέλειας

Β. **683** Γνώμες επί των συνταξιοδοτικών υποθέσεων

Γ. **359** Γνώμες επί υποθέσεων καταλογισμού

Δ. **174** Γνώμες επί υποθέσεων προσυμβατικού Ελέγχου (Εβδομο Τμήμα)

Γράφημα 2 Κατανομή Γνωμών ανά κατηγορία υποθέσεων

Επίσης, εκδόθηκαν

11 Γνώμες επί θεμάτων (συνταξιοδοτικά νομοσχέδια - ερωτήματα Υπουργών) της Διοικητικής Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου, καθώς και

158 Γνώμες επί των υποθέσεων του άρθρου 154 του ν. 4700/2020 (δίκαιη ικανοποίηση).

Τέλος, συντάχθηκαν και κατατέθηκαν ενώπιον των αρμόδιων δικαστικών σχηματισμών του Δικαστηρίου (Πρώτο και Δεύτερο Τμήμα) **27 αιτήσεις καταλογισμού** για πρόκληση ζημίας σε δημόσιο φορέα ή κατοχή μη δυνάμενου να δικαιολογηθεί περιουσιακού στοιχείου (πόθεν έσχες).

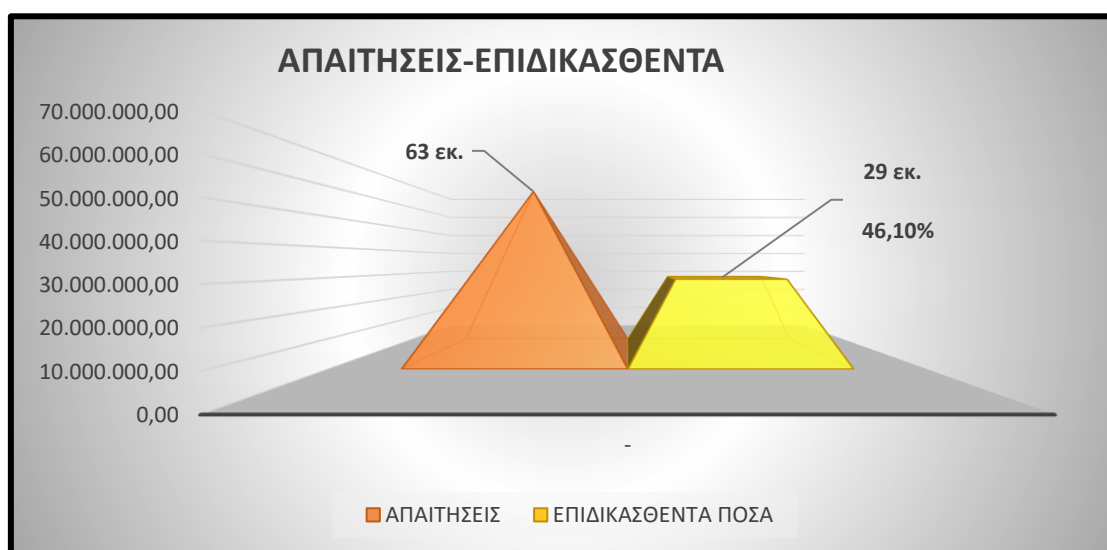
A. ΣΥΝΤΑΞΙΟΔΟΤΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

Με βάση τις αποφάσεις που εκδόθηκαν από την Ολομέλεια και τα Τμήματα, οι χρηματικές αξιώσεις κατά του Ελληνικού Δημοσίου που προβλήθηκαν με αγωγές ανήλθαν στο ποσό των **62.873.477,62¹⁴** ευρώ, το δε ποσό που τελικά επιδικάστηκε κατά την τακτική διαδικασία και τη διαδικασία σε συμβούλιο σε βάρος του Δημοσίου ανήλθε συνολικά σε εκείνο των **28.981.559,34** ευρώ

Αναλυτικότερα:

(ποσά σε ευρώ)

Έτος 2023	Χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου	Επιδικασθέν ποσό	Αριθμός αποφάσεων ¹⁵	Αριθμός Α.Β.Δ. εφέσεων/αγωγών ¹⁶
Ολομέλεια	49.910,30	698,95 ¹⁷	23	23
Τρίτο Τμήμα	268.823,41	23.453,01	561	3.489
Τέταρτο Τμήμα	25.455.564,60	7.663.399,95	1.465	1.470
Πέμπτο Τμήμα	7.762.139,80	2.339.757,52	1.033	2.434
Έκτο Τμήμα	29.337.039,51	18.954.249,91	2.929	3.225
Σύνολα	62.873.477,62	28.981.559,34	6.011	10.641

Γράφημα 3 Χρηματικές απαιτήσεις με αγωγές και επιδικασθέντα ποσά υπέρ των συνταξιούχων

¹⁴ Τα αναγραφόμενα ποσά αφορούν στις αποφάσεις τακτικής διαδικασίας και διαδικασίας σε συμβούλιο που δημοσιεύθηκαν/εκδόθηκαν το έτος 2023 και κοινοποιήθηκαν στους στους διαδίκους μέχρι και τις 27/3/2024.

¹⁵ Στον αριθμό των αποφάσεων περιλαμβάνονται αποφάσεις τακτικής διαδικασίας, διαδικασίας σε Συμβούλιο καθώς και της «παρεδρικής» διαδικασίας

¹⁶ Στον αριθμό των ΑΒΔ περιλαμβάνονται ΑΒΔ τακτικής διαδικασίας, διαδικασίας σε Συμβούλιο καθώς και της «παρεδρικής» διαδικασίας

¹⁷ Το ποσό αφορά σε αποφάσεις που εκδόθηκαν από την Ολομέλεια, κατόπιν παραπομπής από τα αρμόδια Τμήματα υποθέσεων εφέσεων-αγωγών συνταξιούχων, λόγω παρακρατήσεων στις συντάξεις τους δυνάμει του ν. 4093/2012.

Τακτική Διαδικασία και Διαδικασία σε Συμβούλιο:
(ποσά σε ευρώ)

Έτος 2023	Χρηματικές απαιτήσεις κατά του Δημοσίου	Επιδικασθέντα ποσά	Αριθμός αποφάσεων ¹⁸	Αριθμός ΑΒΔ ¹⁹
Ολομέλεια	49.910,30	698,95	23	23
Τρίτο Τμήμα				
Τακτική διαδικασία	268.823,41	23.453,01	276	276
Διαδικασία σε Συμβούλιο	-	-	118	1.138
Τέταρτο Τμήμα				
Τακτική διαδικασία	16.783.807,49	3.033.031,65	224	229
Διαδικασία σε Συμβούλιο	8.671.757,11	4.630.368,30	465	465
Πέμπτο Τμήμα				
Τακτική διαδικασία	242.364,07	21.182,10	98	98
Διαδικασία σε Συμβούλιο	7.519.775,73	2.318.575,42	871	1.562
Έκτο Τμήμα				
Τακτική διαδικασία	5.793.815,75	2.216.667,03	455	455
Διαδικασία σε Συμβούλιο	23.543.223,76	16.737.582,88	1.694	1923

Στα ανωτέρω ποσά δεν συμπεριλαμβάνονται εκείνα που αφορούν σε συνταξιοδοτικές εφέσεις (αναγνώριση δικαιώματος αναπροσαρμογής σύνταξης)

¹⁸ Στον αριθμό των αποφάσεων περιλαμβάνονται μόνο αποφάσεις τακτικής διαδικασίας και διαδικασίας σε Συμβούλιο.

¹⁹ Στον αριθμό των ΑΒΔ περιλαμβάνονται μόνο ΑΒΔ τακτικής διαδικασίας και διαδικασίας σε Συμβούλιο.

Παρεδρική διαδικασία (άρθρο 52 ν. 5016/2023)

Με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 178 του ν. 4820/2021, όπως αντικαταστάθηκε από τη διάταξη του άρθρου 52 του ν. 5016/2023, θεσπίστηκε η δυνατότητα εκδίκασης συνταξιοδοτικών υποθέσεων - στις οποίες το κύριο νομικό ζήτημα που τίθεται έχει επιλυθεί με απόφαση της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου- από Πάρεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, χωρίς ακροαματική διαδικασία, κατόπιν παραπομπής από τον Πρόεδρο του Τμήματος ενώπιον του οποίου εκκρεμούν.

Η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας που θεσπίστηκε με τις ανωτέρω διατάξεις απεικονίζεται στο κατωτέρω διάγραμμα, στο οποίο αποτυπώνεται η, συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (2022), αύξηση του συνολικού αριθμού των αποφάσεων, που εκδόθηκαν από τα αρμόδια Τμήματα το έτος 2023 στο πλαίσιο των προβλεπομένων για τις δίκες του Ελεγκτικού Συνεδρίου δύο διαδικασιών ταχείας διεκπεραίωσης, δηλαδή της εν συμβουλίω του άρθρου 91 του ν. 4700/2020 και εκείνης του άρθρου 52 του ν. 5016/2023) και αφορούσαν συνταξιοδοτικές υποθέσεις.

Ειδικότερα, προκύπτει αύξηση του συνολικού αριθμού των αποφάσεων κατά ποσοστό μεταβολής περίπου 140%.

Γράφημα 4 Αύξηση του πλήθους των αποφάσεων ταχείας δίκης σε σχέση με το έτος 2022

Ειδικότερα, από τα διαθέσιμα στοιχεία για την «παρεδρική διαδικασία» του Τετάρτου και του Έκτου Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τα οποία εκδικάζουν κατά κύριο λόγο αγωγές συνταξιοδοτικής φύσεως, προκύπτει πως εντός του 2023 χρεώθηκαν σε Παρέδρους συνολικά 2.004 υποθέσεις, οι οποίες αφορούσαν σε 81.945 διαδίκους, και εκδόθηκαν 1.556 αποφάσεις, οι οποίες αφορούσαν σε 67.905 διαδίκους. Εκ τούτων συνάγεται ότι εντός χρονικού διαστήματος μικρότερου του έτους εκδόθηκαν οι σχετικές αποφάσεις για το 83% των αιτούντων διαδίκων.

Σημειώνεται ότι με την ίδια διαδικασία («παρεδρική») εκδόθηκαν εντός του 2023 από το Τρίτο Τμήμα 167 συνολικά αποφάσεις που αφορούσαν 2.075 διαδίκους, περαιωθείσης της χρεώσεως, και από το Πέμπτο Τμήμα 64 συνολικά αποφάσεις που αφορούσαν 774 διαδίκους.

B. ΚΑΤΑΛΟΓΙΣΜΟΙ

Οι απαιτήσεις του Δημοσίου και των λοιπών εξομοιούμενων προς αυτό φορέων, που αφορούν σε καταλογιστικές υποθέσεις που εκδικάστηκαν από το Δικαστήριο (Ολομέλεια και Τμήματα) το έτος 2023 ανέρχονται σε **71.959.536,27²⁰** ευρώ, το δε ποσό που επικυρώθηκε (για αναγκαστική είσπραξη) ανέρχεται σε **15.251.250,27²¹** ευρώ.

Εκδόθηκαν συνολικά **668** αποφάσεις καταλογισμών από την Ολομέλεια και τα Τμήματα του Δικαστηρίου.

(ποσά σε ευρώ)

Έτος 2023	Αριθμός αποφάσεων	Χρηματικές απαιτήσεις του Δημοσίου	Επικυρωθείσες απαιτήσεις
Ολομέλεια	56 ²²	17.822.300,12	7.023.812,50
Πρώτο Τμήμα	193 ²³	21.896.314,07	1.562.049,03
Δεύτερο Τμήμα	258 ²⁴	26.448.540,28	6.193.936,56
Έβδομο Τμήμα	161 ²⁵	5.792.381,80	471.452,18
Σύνολο	668	71.959.536,27	15.251.250,27

Το συνολικό ύψος των απαιτήσεων του Δημοσίου που ενσωματώνονται στις **20** συνολικά εκδοθείσες καταλογιστικές πράξεις του Α΄ και του Β΄ Κλιμακίου καθώς και των Υπηρεσιών Επιτρόπων ανέρχεται σε **886.952,48** ευρώ.

(ποσά σε ευρώ)

Έτος 2023	Αριθμός αποφάσεων	Συνολικό καταλογισθέν ποσό
Α΄ Κλιμάκιο	4	409.013,84
Β΄ Κλιμάκιο	1	196.779,23
Υπηρεσίες Επιτρόπων	15	281.159,41
Σύνολο	20	886.952,48

²⁰ Τα αναγραφόμενα ποσά αφορούν στις αποφάσεις που δημοσιεύτηκαν το 2023 και κοινοποιήθηκαν στους διαδίκους μέχρι τις 27.3.2024. Δεν περιλαμβάνονται ποσά επί αιτήσεων αναστολών.

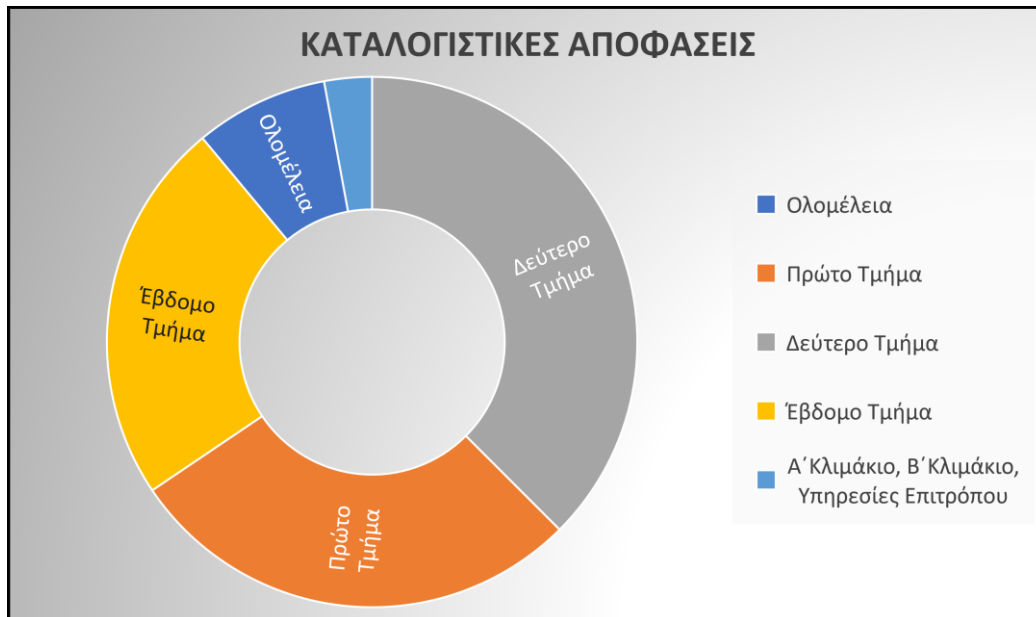
²¹ Τα αναγραφόμενα ποσά αφορούν στις αποφάσεις που δημοσιεύτηκαν το 2023 και κοινοποιήθηκαν στους διαδίκους μέχρι τις 27.3.2024. Δεν περιλαμβάνονται ποσά επί αιτήσεων αναστολών

²² 6 εκ των οποίων συνιστούν αποφάσεις που εκδόθηκαν επί αιτήσεων αναστολής από την Επιτροπή Αναστολών της Ολομέλειας.

²³ 94 εκ των οποίων συνιστούν αποφάσεις που εκδόθηκαν σε συμβούλιο επί αιτήσεων αναστολής εκτελέσεως καταλογιστικών αποφάσεων ή πράξεων

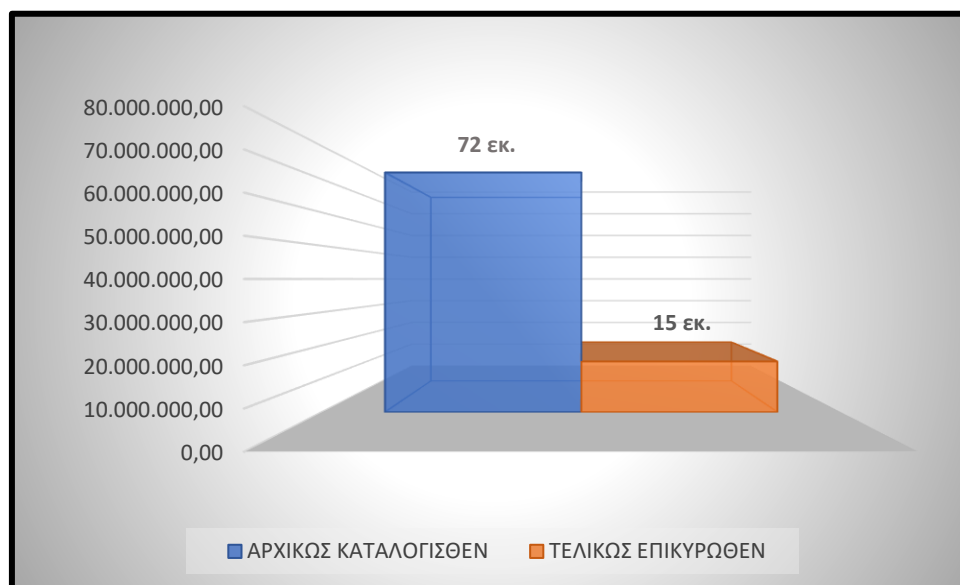
²⁴ 56 εκ των οποίων συνιστούν αποφάσεις που εκδόθηκαν σε συμβούλιο επί αιτήσεων αναστολής εκτελέσεως καταλογιστικών αποφάσεων ή πράξεων.

²⁵ 49 εκ των οποίων συνιστούν αποφάσεις που εκδόθηκαν σε συμβούλιο επί αιτήσεων αναστολής εκτελέσεως καταλογιστικών αποφάσεων ή πράξεων.

Γράφημα 5 Πλήθος αποφάσεων επί υποθέσεων καταλογισμού και καταλογιστικές πράξεις που αντιστοίχως δημοσιεύθηκαν και εκδόθηκαν από τους δικαστικούς σχηματισμούς και τις Υπηρεσίες Επιτρόπου το 2023

Στο Γράφημα 6 παρουσιάζεται συγκριτικά αφενός το συνολικό ύψος των απαιτήσεων του Δημοσίου και των λοιπών φορέων, που αφορούν σε καταλογιστικές υποθέσεις και εκδικάστηκαν από το Δικαστήριο το έτος 2023 και αφετέρου το συνολικό ύψος των εν τέλει επικυρωθέντων προς αναγκαστική είσπραξη ποσών.

Γράφημα 6 Απαιτήσεις του Δημοσίου από καταλογιστικές υποθέσεις και επικυρωθέντα προς είσπραξη ποσά.

Γ. ΚΑΤΑΣΤΑΛΤΙΚΟΙ ΕΛΕΓΧΟΙ

Ελέγχοι χρηματικών διαθεσίμων

Εντός του έτους 2023, με βάση τα Ετήσια Προγράμματα Ελέγχων των ετών 2022 και 2023, οι Υπηρεσίες Επιτρόπων του Ελεγκτικού Συνεδρίου διενήργησαν επί **139 φορέων** τον ανά τετραετία έλεγχο του απολογισμού και του ισολογισμού των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης και των άλλων νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 99 παρ. 3 και 121 έως 125 του Οργανικού του νόμου. Σκοπός των ελέγχων χρηματικών διαθεσίμων ήταν να εξακριβωθεί η ορθότητα της χρηματικής διαχείρισης, σύμφωνα με το λογιστικό πλαίσιο που διέπει κάθε φορέα, η ορθότητα του υπολοίπου της χρηματικής διαχείρισης και τέλος η νομιμότητα και κανονικότητα των υποκείμενων των συναλλαγών πράξεων.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΦΟΡΕΩΝ	ΕΠΕ 2022 που ολοκληρώθηκε στο 2023 (Αριθμός Φορέων)	ΕΠΕ 2023 που ολοκληρώθηκε στο 2023 (Αριθμός Φορέων)	ΣΥΝΟΛΙΚΟΣ ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΛΕΓΧΟΜΕΝΩΝ ΦΟΡΕΩΝ
ΟΤΑ Α	14	9	694.024.906,50 €
ΝΠΔΔ ΟΤΑ	18	15	134.981.090,94 €
ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ	26	22	12.899.256,81 €
ΛΟΙΠΑ ΝΠΔΔ	22	13	7.397.848.042,99 €
ΣΥΝΟΛΟ	80	59	
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	139		8.239.753.297,24 €

Εκ των ανωτέρω 139 ελέγχων, που αφορούσαν σε **συνολικό προϋπολογισμό 8.292.310.644,84** ευρώ, οι 137 δεν διαπίστωσαν ελλείμματα στην ταμειακή διαχείριση των ελεγχόμενων φορέων. Αντιθέτως, αναφορικά με τους λοιπούς 2 ελέγχους, διαπιστώθηκαν ελλείμματα που καταλογίστηκαν σε βάρος των ευθυνομένων γι' αυτά προσώπων.²⁶

Δ. ΠΡΟΣΥΜΒΑΤΙΚΟΣ ΕΛΕΓΧΟΣ

Το έτος 2023 εκδόθηκαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο **5.467** αποφάσεις και πράξεις προσυμβατικού ελέγχου. Το συνολικό οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που ελέγχθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους από την Ολομέλεια, τα Τμήματα, τα Κλιμάκια και τις Υπηρεσίες Επιτρόπου ανήλθε συνολικά σε **17.908.180.138,52** ευρώ.

Υπηρεσίες Επιτρόπου και Κλιμάκια

Κατά το έτος 2023 εκδόθηκαν από τις Υπηρεσίες Επιτρόπου και τα αρμόδια Κλιμάκια του Ελεγκτικού Συνεδρίου **5.253** πράξεις Προσυμβατικού Ελέγχου. Το συνολικό οικονομικό

²⁶ Βλ. ανωτέρω αναφορά σε 15 αποφάσεις καταλογισμού από τις Υπηρεσίες Επιτρόπου.

αντικείμενο των συμβάσεων που ελέγχθηκαν κατά τη διάρκεια του έτους από τους ανωτέρω σχηματισμούς ανήλθε σε **16.808.826.018,16** ευρώ.

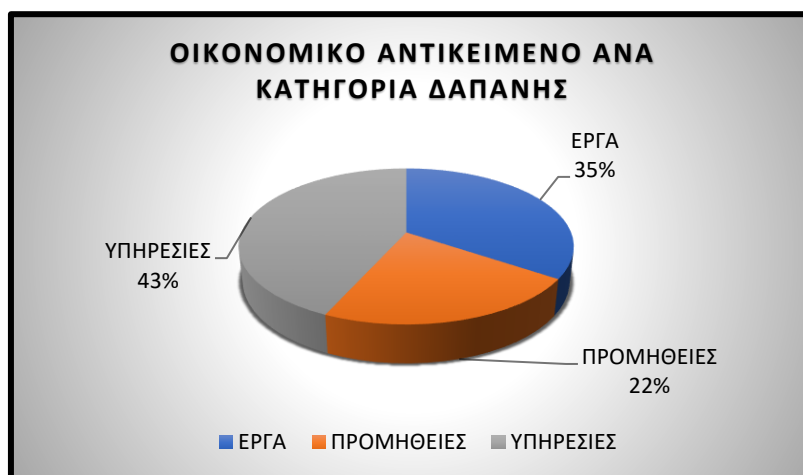
Πιο αναλυτικά:

Έτος 2023	Ποσά σε ευρώ	Αριθμός πράξεων Υπηρεσιών Επιτρόπων/Κλιμακίων
Υπηρεσίες Επιτρόπου	2.316.978.564,72	3.129
Κλιμάκια	14.491.847.453,44	2.124
Σύνολο	16.808.826.018,16	5.253

Ως προς το επιμέρους αντικείμενό τους, οι ανωτέρω πράξεις των Υπηρεσιών Επιτρόπου και των Κλιμακίων διακρίνονται ως ακολούθως:

	Έργα	Προμήθειες	Υπηρεσίες
Αριθμός πράξεων	1.872	1.662	1.719
Ποσά σε ευρώ	5.786.141.144,17	3.735.250.263,84	7.287.434.610,15

Επισημαίνεται ότι ενώ οι πράξεις, ως πλήθος, κατανέμονται σχεδόν ισάριθμα στις τρεις κατηγορίες συμβάσεων (έργα, προμήθειες, υπηρεσίες), η κατανομή διαφοροποιείται κατά τη σύγκριση του οικονομικού αντικειμένου ανά κατηγορία.

Γράφημα 7 Κατανομή προϋπολογισθείσας δαπάνης ανά κατηγορία συμβάσεων

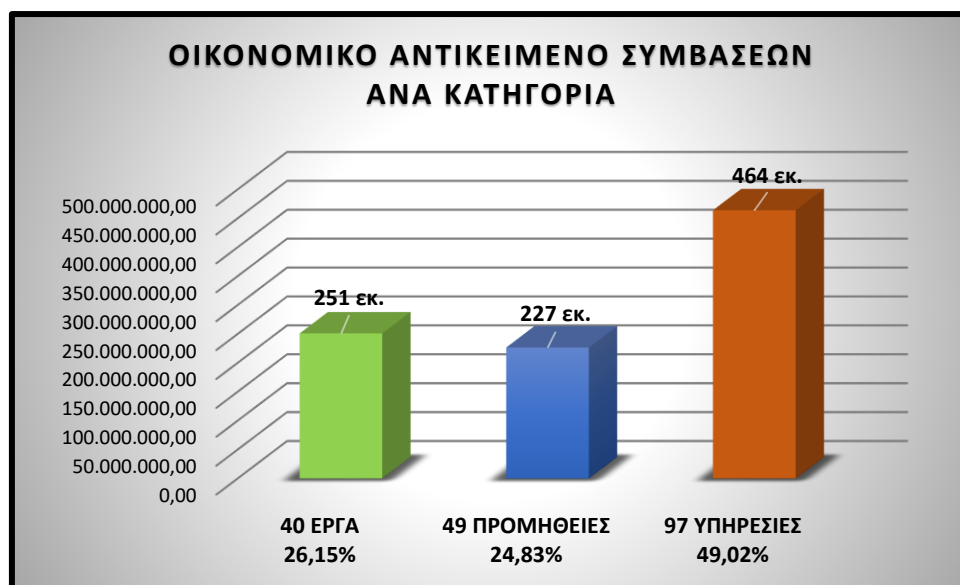
Κατά το έτος 2023, 274 από τις 5.253 πράξεις αποφάνθηκαν αρνητικά ως προς την υπογραφή των συμβάσεων στις οποίες αφορούσαν, κατόπιν διαπίστωσης διακωλυτικών προς τούτο λόγων. Αυτές συνιστούν το 5,2% του συνολικού αριθμού των πράξεων που εκδόθηκαν. Το οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που κρίθηκαν μη νόμιμες από τα Κλιμάκια και τις Υπηρεσίες Επιτρόπων ανέρχεται σε ποσοστό που προσεγγίζει το 8%.

Γράφημα 8 Αποτέλεσμα προσυμβατικού ελέγχου από Κλιμάκια και Υπηρεσίες Επιτρόπων

Έβδομο Τμήμα

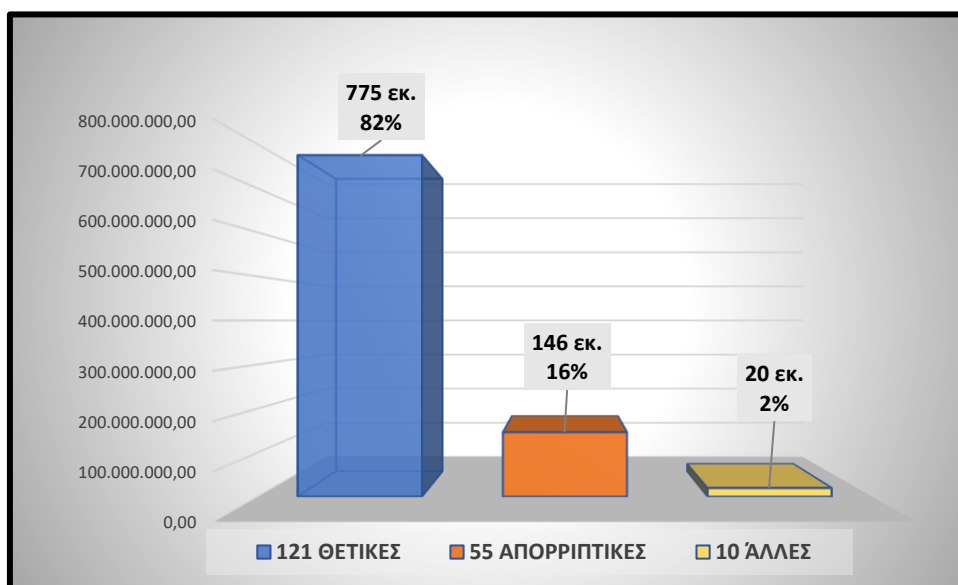
Κατά το έτος 2023 εκδόθηκαν από το Έβδομο Τμήμα **186** αποφάσεις προσυμβατικού ελέγχου, το οικονομικό αντικείμενο των οποίων ανήλθε σε **941.427.402,06²⁷** ευρώ. Από το σύνολο των αποφάσεων αυτών, 40 αφορούσαν σε έργα, συνολικού προϋπολογισμού 250.887.603,36 ευρώ, 49 σε προμήθειες, συνολικού προϋπολογισμού 226.577.982,89 ευρώ και 97 σε υπηρεσίες, συνολικού προϋπολογισμού 463.961.815,82 ευρώ.

Γράφημα 9 Προσυμβατικός έλεγχος Έβδομου Τμήματος ανά κατηγορία σύμβασης

²⁷ Το ανωτέρω ποσό αφορά στις αποφάσεις του Έβδομου Τμήματος που δημοσιεύτηκαν το 2023 και κοινοποιήθηκαν στους διαδίκους μέχρι τις 27.03.2024.

Στο κατωτέρω γράφημα αποτυπώνεται η κατανομή των αποφάσεων του Έβδομου Τμήματος σε θετικές, απορριπτικές και λοιπές περιπτώσεις (αναβλητικές, κατάργηση δίκης, παραπομπή αμφιβολίας στην Ολομέλεια) με κριτήριο το οικονομικό τους αντικείμενο.

Γράφημα 10 Αποτελέσματα προσυμβατικού ελέγχου Έβδομου Τμήματος

Ολομέλεια

Η Ολομέλεια, το έτος 2023, εξέδωσε εικοσιτέσσερις (24) αποφάσεις προσυμβατικού ελέγχου, συνολικής προϋπολογισθείσας αξίας **157.926.718,30** ευρώ. Εξ αυτών οι έξι (6) αφορούσαν σε έργα, συνολικού ποσού 28.058.137,61 ευρώ, οι τρεις (3) σε προμήθειες, συνολικού ποσού 8.618.064,52 ευρώ και οι 15 σε υπηρεσίες, συνολικού ποσού 121.250.515,77 ευρώ.

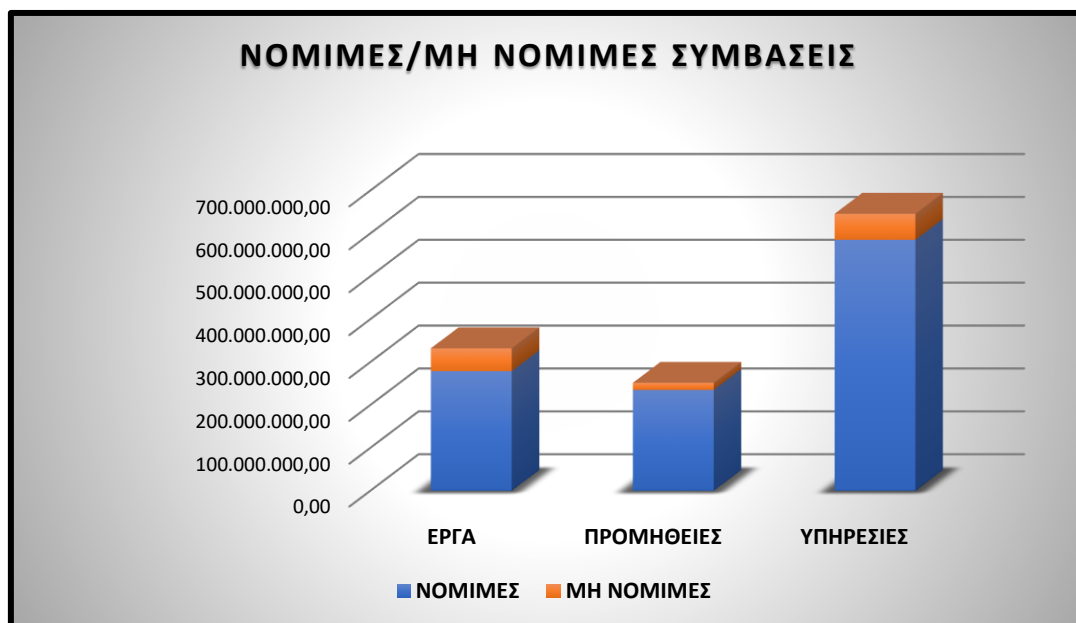
Επιπλέον από την Ολομέλεια εκδόθηκαν, εντός του αυτού έτους, τέσσερις (4) αποφάσεις άρσης αμφιβολίας.

Γράφημα 11 Κατανομή προϋπολογισθείσας δαπάνης ανά κατηγορία συμβάσεων

Ολομέλεια και Έβδομο Τμήμα

Στο Γράφημα 12 απεικονίζεται η κατανομή του **συνολικού οικονομικού αντικειμένου** της κάθε κατηγορίας συμβάσεων (έργα, προμήθειες, υπηρεσίες) που ελέγχθηκαν από το Έβδομο Τμήμα και την Ολομέλεια κατά το έτος 2023, σε νόμιμες και μη νόμιμες

Γράφημα 12 Κατανομή αποφάσεων Έβδομου Τμήματος και Ολομέλειας σε νόμιμες και μη νόμιμες, ανά κατηγορία

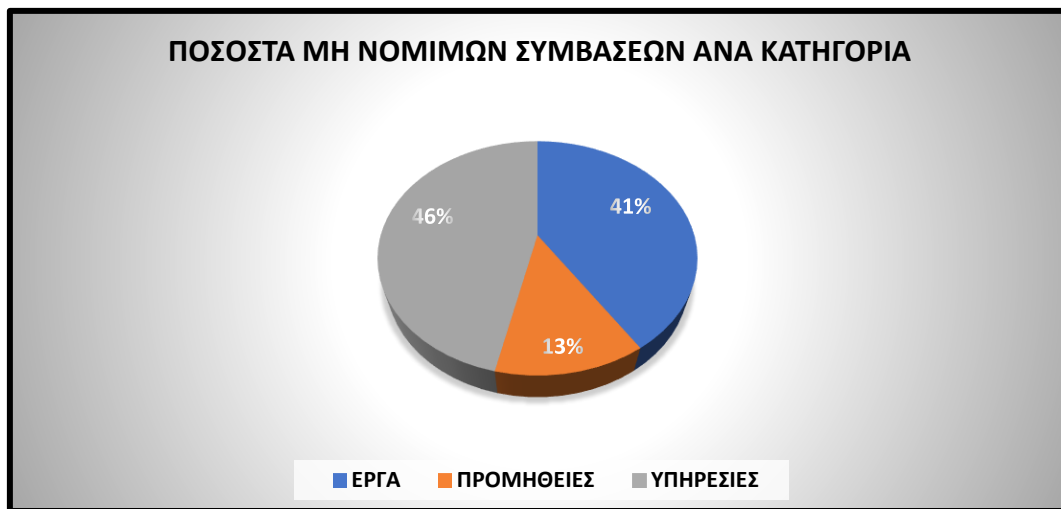
Το οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που κρίθηκαν **αμετάκλητα μη νόμιμες** από την **Ολομέλεια και το Έβδομο Τμήμα**, εντός του έτους 2023, ανέρχεται συνολικά στο ποσό των **130.660.357,91** ευρώ.

Αναλυτικότερα:

(ποσά σε ευρώ)

Έτος 2023	Έργα	Προμήθειες	Υπηρεσίες
Ολομέλεια	26.603.299,30	8.618.064,52	24.281.936,11
Έβδομο Τμήμα	26.672.915,60	8.054.266,55	36.429.875,83
Σύνολο	53.276.214,90	16.672.331,07	60.711.811,94

Από το κατωτέρω γράφημα προκύπτει ότι από το σύνολο των συμβάσεων που κρίθηκαν αμετάκλητα μη νόμιμες κατά το έτος 2023 από το Έβδομο Τμήμα και την Ολομέλεια (συνολικού οικονομικού αντικειμένου 130.660.357,91 ευρώ), ποσοστό 46% αφορούσε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, 41% αφορούσε έργα και μόνο το 13% αφορούσε συμβάσεις προμήθειας ειδών.

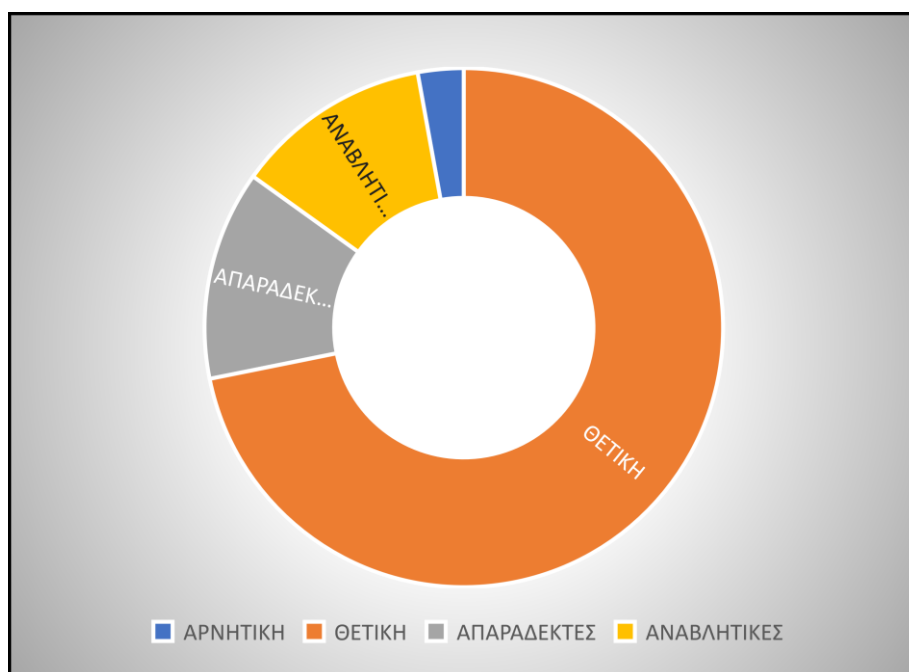
Γράφημα 13 Ποσοστά μη νόμιμων συμβάσεων κατόπιν προσφυγών ανάκλησης και αναθεώρησης ανά κατηγορία

Τέλος, λαμβάνοντας υπόψη ότι το συνολικό οικονομικό αντικείμενο των συμβάσεων που εισήχθεισαν στο Δικαστήριο για προσυμβατικό έλεγχο κατά το έτος 2023 ανέρχεται στο ποσό των **16.808.826.018,16 ευρώ** και ότι το αντίστοιχο εκείνων που κρίθηκαν αμετάκλητα μη νόμιμες, εντός του αυτού έτους, από το Έβδομο Τμήμα και την Ολομέλεια ανέρχεται στο ποσό των **130.660.357,91 ευρώ**, προκύπτει ότι το ποσοστό των συμβάσεων που κρίθηκαν **αμετάκλητα** μη νόμιμες προσεγγίζει το 1%.

Προσυμβατικός έλεγχος επί χρηματοδοτούμενων η/και συγχρηματοδοτούμενων από το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας έργων, προμηθειών και υπηρεσιών

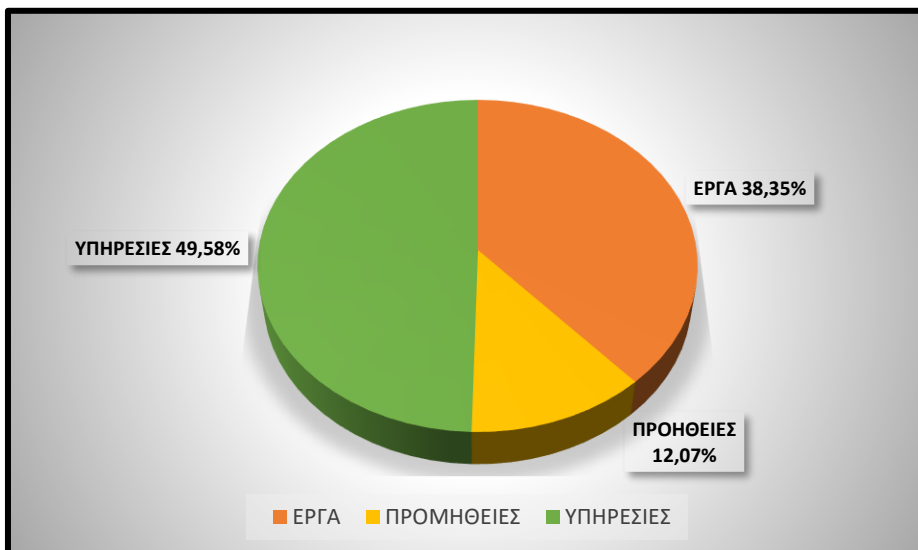
Το έτος 2023, τα Κλιμάκια Προσυμβατικού Ελέγχου του Ελεγκτικού Συνεδρίου, επιλήφθηκαν συνολικά 250 αιτημάτων αναθετουσών αρχών για έλεγχο νομιμότητας της διαδικασίας ανάθεσης (συμπεριλαμβανομένων επιμέρους φάσεων κατ' άρθρο 200 του ν. 4820/2021) και των σχεδίων συμβάσεων χρηματοδοτούμενων εξ ολοκλήρου ή εν μέρει από το ΤΑΑ έργων, προμηθειών και υπηρεσιών.

Επί του ανωτέρω συνόλου, αρνητική κρίση εκφέρθηκε σε επτά (7) περιπτώσεις και θετική σε εκατόν εβδομήντα επτά (177). Περαιτέρω, σε τριάντα δύο (32) περιπτώσεις, οι ανωτέρω σχηματισμοί απείχαν του ελέγχου λόγω απαραδέκτου υποβολής, προεχόντως λόγω της κατώτερης του ορίου υπαγωγής στον έλεγχο προϋπολογισθείσας δαπάνης των προς ανάθεση έργων, προμηθειών και υπηρεσιών. Σε τριάντα μία (31) περιπτώσεις αναβλήθηκε η έκδοση οριστικής πράξης προς συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου ενώ στις λοιπές τρεις (3) περιπτώσεις, παραπέμφθηκε η υπόθεση σε διαφορετικό Κλιμάκιο λόγω αρμοδιότητας.

Γράφημα 14 Αποτελέσματα ελέγχου χρηματοδοτούμενων ή συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων από το ΤΑΑ από τα Ε, ΣΤ & Ζ' Κλιμάκια του Ελεγκτικού Συνεδρίου

Κατά των ανωτέρω επτά (7) αρνητικών πράξεων Κλιμακίων ασκήθηκαν προσφυγές ανάκλησης στο Έβδομο Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου, από τις οποίες οι έξι (6) συζητήθηκαν εντός του έτους 2023 και δημοσιεύτηκαν ισάριθμες -εν τέλει- θετικές αποφάσεις. Το συνολικό **οικονομικό αντικείμενο** των χρηματοδοτούμενων ή/και συγχρηματοδοτούμενων από το ΤΑΑ συμβάσεων, ύψους 4,9 δις ευρώ, που ελέγχθηκαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο, αναλύεται, ως εκ του αντικειμένου τους, ως ακολούθως: ποσοστό 50% αφορούσε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών, ποσοστό περίπου 38% στην εκτέλεση έργων και μόνο ποσοστό 12% αφορούσε σε προμήθειες.

Γράφημα 15 Κατανομή χρηματοδοτούμενων ή/και συγχρηματοδοτούμενων συμβάσεων από το ΤΑΑ, ανά κατηγορία

Αναφορικά με τον **χρόνο ολοκλήρωσης** του ελέγχου, προκύπτουν τα ακόλουθα:

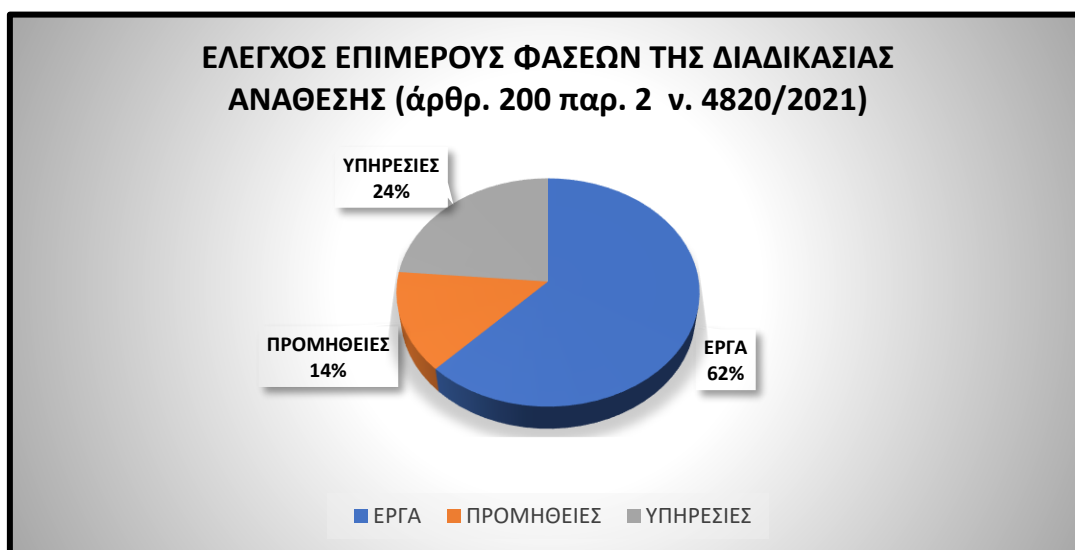
- Για ποσοστό μεγαλύτερο του 35%, η διαδικασία ολοκληρώθηκε εντός 20 ημερών και κατά μέσο όρο σε διάστημα 26 ημερών, στις περιπτώσεις υποβολής πλήρους φακέλου, για την εξέταση του οποίου δεν απαιτήθηκε η συμπλήρωση στοιχείων.
- Για ποσοστό μεγαλύτερο του 46% η διαδικασία ολοκληρώθηκε εντός 20ημέρου από τη συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου και κατά μέσο όρο σε διάστημα 23 ημερών, στις περιπτώσεις εκείνες που απαιτήθηκε η συμπλήρωση στοιχείων με την έκδοση ή μη αναβλητικής πράξης²⁸.

Έλεγχος επιμέρους φάσεων

Κατά το έτος 2023, τα Κλιμάκια Προσυμβατικού Ελέγχου, επιλήφθηκαν αιτημάτων αναθετουσών αρχών για έλεγχο νομιμότητας επιμέρους φάσεων της διαδικασίας ανάθεσης κατ' άρθρο 200 παρ. 2 του ν. 4820/2021 που αφορούσαν προεχόντως σχέδια διακήρυξης και λοιπά τεύχη δημοπράτησης. Επί συνόλου σαράντα οκτώ (48) πράξεων που εκδόθηκαν στο πλαίσιο της εν λόγω εξαιρετικής διαδικασίας, θετική κρίση εκφέρθηκε σε τριάντα εννέα (39) περιπτώσεις. Περαιτέρω, σε μία (1) περίπτωση οι ανωτέρω σχηματισμοί απείχαν του ελέγχου λόγω απαραδέκτου υποβολής επιμέρους φάσεως της διαγωνιστικής διαδικασίας, λόγω της κατώτερης του ορίου υπαγωγής στον έλεγχο προϋπολογισθείσας δαπάνης του προς ανάθεση έργου, στις δε λοιπές οκτώ (8) περιπτώσεις αναβλήθηκε η έκδοση οριστικής πράξης προς συμπλήρωση των στοιχείων του φακέλου.

Το συνολικό **οικονομικό αντικείμενο** των επιμέρους φάσεων χρηματοδοτούμενων ή/και συγχρηματοδοτούμενων από το ΤΑΑ συμβάσεων, ύψους 575 εκ. ευρώ, που ελέγχθηκαν από το Ελεγκτικό Συνέδριο, αναλύεται, ως εκ του αντικειμένου τους, ως ακολούθως: ποσοστό 62% αφορούσε στην εκτέλεση έργων, ποσοστό 24% σε συμβάσεις παροχής υπηρεσιών και μόνο ποσοστό 14% αφορούσε σε προμήθειες.

²⁸ Για την εξαγωγή των εν λόγω στοιχείων ως χρόνος έναρξης ορίστηκε η ημερομηνία εισαγωγής και πρωτοκόλλησης του φακέλου και ως χρόνος ολοκλήρωσης ορίστηκε η ημερομηνία κοινοποίησης της πράξης στην Αναθέτουσα Αρχή.

Γράφημα 16 Κατανομή ελεγχθεισών επιμέρους φάσεων χρηματοδοτούμενων ή/και συγχρηματοδοτούμενων από το ΤΑΑ συμβάσεων, ανά κατηγορία

Αναφορικά με τον **χρόνο ολοκλήρωσης** του ελέγχου επιμέρους **φάσεων** διαγωνιστικών διαδικασιών σημειώνεται ότι για ποσοστό μεγαλύτερο του 48% η διαδικασία περατώθηκε εντός 20 ημερών και κατά μέσο όρο σε διάστημα 24 ημερών, στις περιπτώσεις υποβολής πλήρους φακέλου για την εξέταση του οποίου δεν απαιτήθηκε η συμπλήρωση στοιχείων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

- **Καθορισμός συντελεστών βαρύτητας και ποσοτώσεων για τη μείωση του καταλογιζόμενου ποσού κατά τις διατάξεις του άρθρου 150 του Οργανικού Νόμου του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΦΕΚ Β΄ 1963/27.3.2023)**

https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20230201963

- **Κανονισμός Λειτουργίας του Ελεγκτικού Συνεδρίου (δικαστικοί σχηματισμοί) (ΦΕΚ Β΄ 6144/25.10.2023)**

https://www.et.gr/api/DownloadFeksApi/?fek_pdf=20230206144

Τη σύνταξη της έκθεσης επιμελήθηκε το Τμήμα Μελετών και Γνωμοδοτήσεων (πρώην Δέκατο Τμήμα) του Ελεγκτικού Συνεδρίου, αποτελούμενο από την Πρόεδρό του Ευαγγελία-Ελισάβετ Κουλουμπίνη, Αντιπρόεδρο, και τα μέλη του Δημήτριο Τσακανίκα, Κωνσταντίνο Κρέπη και Άννα Παπαπαναγιώτου, Συμβούλους, Ιουλία Παπαθεοδώρου και Αικατερίνη Θεοφανίδου, Παρέδρους, συνεπικουρούμενο από την Υπηρεσία Επιτρόπου "Γενική Υποστήριξη του Τμήματος Μελετών και Γνωμοδοτήσεων" αποτελούμενη από τις Ρέα-Μαρία Λουρωτού, Επίτροπο, Ιωάννα Τετώρου και Σοφία Καλογεράκη, ελεγκτές.